

การคาดการณ์ผลกระทบจากนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อ
อุตสาหกรรมการค้าและการท่องเที่ยวในเขตเมืองชายแดนจังหวัดเชียงราย
THE PREDICTION OF EFFECTS ON ASEAN ECONOMIC COMMUNITY
POLICY IN BUSINESS COMMERCE AND TOURISM INDUSTRY
IN THE BORDER CITIES OF CHIANG RAI PROVINCE

ปฎิมา พิมพ์สกุล

บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน

สำนักวิชาการจัดการ

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2557

©ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

การคาดการณ์ผลกระทบจากนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อ
อุตสาหกรรมการค้าและการท่องเที่ยวในเขตเมืองชายแดนจังหวัดเชียงราย
THE PREDICTION OF EFFECTS ON ASEAN ECONOMIC COMMUNITY
POLICY IN BUSINESS COMMERCE AND TOURISM INDUSTRY
IN THE BORDER CITIES OF CHIANG RAI PROVINCE

ปัทมา พิมพ์สกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน

สำนักวิชาการจัดการ
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2557

©ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

การคาดการณ์ผลกระทบจากนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อ
อุตสาหกรรมการค้าและการท่องเที่ยวในเขตเมืองชายแดนจังหวัดเชียงราย
THE PREDICTION OF EFFECTS ON ASEAN ECONOMIC COMMUNITY
POLICY IN BUSINESS COMMERCE AND TOURISM INDUSTRY
IN THE BORDER CITIES OF CHIANG RAI PROVINCE

ปฎิมา พิมพ์สกุล

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาบริหารธุรกิจ

2557

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ดร.ภูมิพัฒน์ มิ่งมาลัยรักษ์)

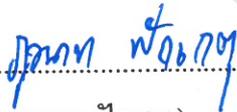
อาจารย์ที่ปรึกษา

(ดร. สุเทพ นิมสาย)

กรรมการ

(ดร.ปิยธิดา เพียรอุประสิทธิ์)

กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ดร.กวนาท พิภเกต)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากหลาย ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ที่ปรึกษา คือ อาจารย์ ดร. สุเทพ นิ่มสาย ที่อนุญาตให้มีส่วนร่วมในงานวิจัยของท่านอาจารย์ คอยแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะ ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ดร. ภูมิพัฒน์ มิ่งมาลัยรักษ์ ประธานการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะ แก้ไข และให้แนวคิดต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์

ขอขอบคุณ ดร. ปิยธิดา เพียรลุประสิทธิ์ และ ดร. ภูวนาท พักเกตุ กรรมการสอบ ที่สละเวลาในการตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องในงานวิจัย ให้ข้อเสนอแนะ ติดตามความก้าวหน้าในงานวิจัย และเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณพี่น้องและเพื่อน ๆ ในสาขาโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน ตลอดจนทีมวิจัยของ ดร. สุเทพ นิ่มสาย ที่ให้ความช่วยเหลือมากมาย ที่ผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามได้หมดในที่นี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและความปรารถนาดีของทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงกราบขอบพระคุณและขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ปฎิมา พิมพ์สกุล

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การคาดการณ์ผลกระทบจากนโยบายประชามเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการค้าและการท่องเที่ยว ในเขตเมืองชายแดนจังหวัดเชียงราย
ชื่อผู้เขียน	ปฎิมา พิมพ์สกุล
หลักสูตร	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการ โลจิสติกส์และโซ่อุปทาน)
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร. สุเทพ นิ่มสาย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การคาดการณ์ผลกระทบจากนโยบายประชามเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการค้าและการท่องเที่ยว ในเขตเมืองชายแดนจังหวัดเชียงราย มีจุดประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาและอุปสรรคของเมืองหน้าด่านในจังหวัดเชียงราย (2) เพื่อคาดการณ์ผลกระทบจากมุมมองของผู้ประกอบการ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (ทั้งทางบวกและทางลบ) อันเนื่องมาจากนโยบายประชามเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการค้า และการท่องเที่ยว ในเขตเมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงราย

ผลวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการในเมืองหน้าจังหวัดเชียงรายคาดการณ์ว่าการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะมีผลกระทบเชิงบวกต่ออุตสาหกรรมการค้าและการท่องเที่ยว อาทิ สภาพเศรษฐกิจ สังคม การค้าเสรี การเคลื่อนย้ายของกลุ่มแรงงาน แต่เนื่องจากทั้งภาคการค้าและการท่องเที่ยวมีการขยายตัวที่มากขึ้นอย่างรวดเร็วอาจทำให้เกิดปัญหาด้านมลภาวะและกำแพงภาษาของผู้ประกอบการธุรกิจชาวไทยเป็นผลให้ทั้ง 2 ภาคการค้าไม่สามารถขยายตัวได้อย่างยั่งยืน และอาจเป็นผลให้ได้รับความเสียเปรียบจากประเทศเพื่อนบ้านได้ ดังนั้นจึงควรมีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อช่วยลดความเสียเปรียบจากผู้ประกอบการธุรกิจชาวต่างชาติ

คำสำคัญ: เมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงราย/ธุรกิจท่องเที่ยว/ธุรกิจการค้า

Thesis Title The Prediction of Effects on Asean Economic Community Policy in Business Commerce and Tourism Industry in The Border Cities of Chiang Rai Province

Author Patima Pimsagul

Degree Master of Business Administration (Logistics and Supply Chain Management)

Advisor Dr. Suthep Nimsai

ABSTRACT

The Prediction of effects on ASEAN Economic community policy in business commerce and Tourism industry in the Border Cities of Chiang Rai Province objective are as followed

- (1) To study of Economic Social Problem and Obstacle from Chiang Rai Border Cities.
- (2) To prediction the effects under ASEAN Economic community policy from entrepreneurs in Chiang Rai Border Cities.

The result is the entrepreneurs in Chiang Rai Border Cites predicted the affection are increases on economic scale, social, AFTA, Immigration. However, the increasing of business commerce and tourism industry is case of pollutions. Moreover, the barrier of Language is big problem that cased Thai entrepreneurs inferior to the neighbor's competitor. To solve the problem Thai entrepreneurs have to confederate to empowering competitiveness.

Keywords: Chiang Rai Border/Tourism Industry/Business Commerce

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(3)
บทคัดย่อภาษาไทย	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(5)
สารบัญตาราง	(8)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์	5
1.3 ขอบเขตการวิจัย	6
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	7
2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิดและทฤษฎี	8
2.2 ทบทวนวรรณกรรม	17
3 วิธีการดำเนินการศึกษา	18
3.1 การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	18
3.2 เครื่องมือที่ใช้และการเก็บรวบรวมข้อมูล	19
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผล	23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่	
3.4 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Frameworks)	25
3.5 ระเบียบวิธีดำเนินงานวิจัย และแผนการดำเนินงาน	26
4 ผลการศึกษา	44
4.1 การศึกษาถึงผลกระทบของการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อชุมชนเมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงราย	45
4.2 การคาดการณ์ผลกระทบต่อชุมชนเมืองหน้าด่าน	53
5 สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	96
5.1 สรุปผลการศึกษา	96
5.2 ข้อเสนอแนะ	100
รายการอ้างอิง	101
ภาคผนวก	105
ประวัติผู้เขียน	123

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1.1 มูลค่าการค้ารวม การส่งออก และการนำเข้าของเมืองหน้าด่านของจังหวัดเชียงราย	3
3.1 ตัวอย่างการจำแนกดัชนีชี้วัดตามมิติต่าง ๆ	30
3.2 ตัวอย่างดัชนีชี้วัด Green ที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ	32
3.3 ตัวอย่างดัชนีชี้วัด Sustain ที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ	34
3.4 ตัวอย่างดัชนีชี้วัดที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ	36
3.5 ตัวอย่างดัชนีชี้วัด Green ที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ	38
3.6 ตัวอย่างดัชนีชี้วัด Sustain ที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ	39
4.1 จำนวนประชากรจังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2551	47
4.2 การวิเคราะห์ SWOT ของจังหวัดเชียงรายแบ่งตามภาคส่วน	51
4.3 ตัวอย่างค่าเฉลี่ยเพื่อการสร้างกราฟ PESTELIA (ภาคการท่องเที่ยวอำเภอแม่สาย)	53
4.4 ตัวอย่างการลงค่าเฉลี่ยเพื่อการสร้างกราฟ 3GIS (ภาคการท่องเที่ยวอำเภอแม่สาย)	53
4.5 การเปรียบเทียบ ประเด็นสำคัญด้านการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของชุมชนเมืองหน้าด่านชายแดนไทย (แม่สาย) และเพื่อนบ้าน	63
4.6 การเปรียบเทียบ ประเด็นสำคัญด้านการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของชุมชนเมืองหน้าด่านชายแดนไทย (เชียงของ) และเพื่อนบ้าน	77
4.7 การเปรียบเทียบ ประเด็นสำคัญด้านการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของชุมชนเมืองหน้าด่านชายแดนไทย(เชียงแสน) และเพื่อนบ้าน	89
4.8 การจัดกลุ่มอุตสาหกรรมตามกรอบการวิเคราะห์ของงานวิจัย	94
5.1 สรุปการคาดการณ์ของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในอำเภอแม่สาย	96
5.2 สรุปการคาดการณ์ของผู้ประกอบการค้า (SME) ในอำเภอแม่สาย	97
5.3 สรุปการคาดการณ์ของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงของ	97
5.4 สรุปการคาดการณ์ของผู้ประกอบการค้า(SME)ในอำเภอเชียงของ	98
5.5 สรุปการคาดการณ์ของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน	98

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
5.6 สรุปการคาดการณ์ของผู้ประกอบการค้า (SME) ในอำเภอเชียงแสน	99
5.7 สรุปผลกระทบจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อชุมชนเมืองหน้าด่านจังหวัด เชียงราย	99
5.8 สรุปผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลของเมืองหน้าด่านจังหวัด เชียงราย	100

สารบัญภาพ

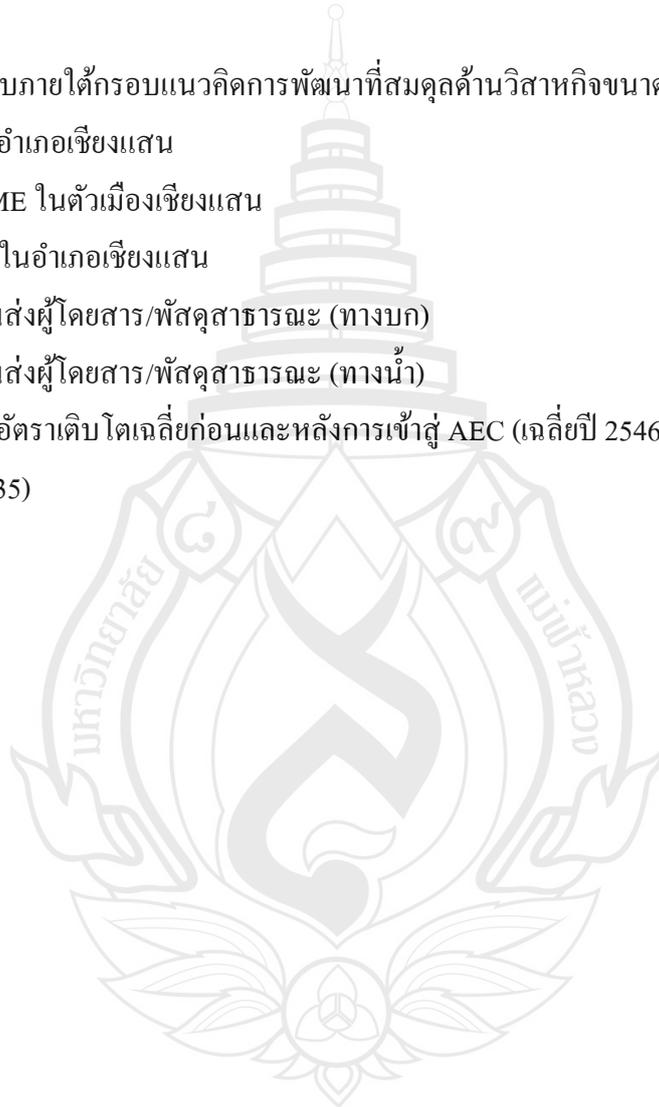
ภาพ	หน้า
1.1 มูลค่าการค้ารวมของเมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงราย	4
2.1 แนวคิดการพัฒนาพื้นที่ชายแดน	11
3.1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)	25
3.2 อัตราภาษีนำเข้าระหว่างกันตามกรอบ FTA อาเซียนและอาเซียน-จีน	41
3.3 การจัดลำดับความสำคัญของผลกระทบ	42
4.1 แผนที่จังหวัดเชียงรายจำแนกตามอำเภอ	46
4.2 จำนวนประชากรในจังหวัดเชียงราย ปี พ.ศ. 2553 แยกตามอำเภอ	48
4.3 แผนที่เส้นทาง R3A และ R3B	50
4.4 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของอำเภอแม่สาย	54
4.5 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอแม่สาย	56
4.6 ที่ออกหนังสือเดินทางและบริเวณทางเข้าจุดผ่านแดนไทย-เมียนมาร์	57
4.7 ตลาดท่าขี้เหล็ก	58
4.8 พระมหาเจดีย์ชเวดากองจำลอง	58
4.9 สถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาในท่าขี้เหล็ก	59
4.10 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอำเภอแม่สาย	60
4.11 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอำเภอแม่สาย	62
4.12 ด้านศุลกากรอำเภอแม่สาย	65
4.13 ห้างสรรพสินค้าและตลาดนัด	65
4.14 ธุรกิจ SME ภายในอำเภอแม่สาย	66
4.15 ธุรกิจ SME ภายในเมืองท่าขี้เหล็ก ประเทศเมียนมาร์	66
4.16 สถานีขนส่งอำเภอแม่สาย	67
4.17 ระบบขนส่งผู้โดยสาร/พัสดุสาธารณะ (ฝั่งอำเภอแม่สาย)	67

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
4.18 พาหนะในการขนส่งสินค้าข้าม ไปยังประเทศเมียนมาร์	68
4.19 บริเวณด่านข้ามแดน ไทย-เมียนมาร์	68
4.20 สถานีขนส่งชั่วคราวเมืองท่าจีเหล็ก ประเทศเมียนมาร์	68
4.21 สถานีขนส่งที่กำลังปรับปรุง เมืองท่าจีเหล็ก ประเทศเมียนมาร์	69
4.22 ระบบขนส่งผู้โดยสาร/พัสดุสาธารณะ (ฝั่งเมืองท่าจีเหล็ก)	69
4.23 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของอำเภอเชียงของ	70
4.24 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงของ	72
4.25 สถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมของอำเภอเชียงของ (ไร่เชิญตะวัน)	73
4.26 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอำเภอเชียงของ	74
4.27 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด ย่อมของอำเภอเชียงของ	76
4.28 โปรเจ็กธุรกิจที่กำลังมาแรง “นาคราชนคร” ในอำเภอเชียงของ	78
4.29 ท่าเรือบั้งเชียงของ	78
4.30 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของอำเภอเชียงแสน	79
4.31 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงแสน	81
4.32 สถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมภายในอำเภอเชียงแสน (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, หอฝิ่น และสามเหลี่ยมทองคำ)	82
4.33 ด่านข้ามพรมแดน ไทย-สปป.ลาว	83
4.34 ด่านข้ามพรมแดน สปป.ลาว-ไทย	83
4.35 สถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมทางฝั่งสปป.ลาว (เมืองท่องเที่ยวจำลองและคาสีโน คิง โรมัน)	84
4.36 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอำเภอ เชียงแสน	85

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
4.37 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด ย่อมของอำเภอเชียงแสน	87
4.38 ธุรกิจ SME ในตัวเมืองเชียงแสน	92
4.39 ตลาดสดในอำเภอเชียงแสน	92
4.40 ระบบขนส่งผู้โดยสาร/พัสดุสาธารณะ (ทางบก)	93
4.41 ระบบขนส่งผู้โดยสาร/พัสดุสาธารณะ (ทางน้ำ)	93
4.42 ส่วนต่างอัตราเติบโตเฉลี่ยก่อนและหลังการเข้าสู่ AEC (เฉลี่ยปี 2546-2555 ลบเฉลี่ยปี 2545-2535)	95

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในปี 2558 ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของการค้าเสรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่หลายประเทศในอาเซียนจะทำความร่วมมือกันในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้ไปสู่สากล ส่งผลให้ในทุกภาคส่วนของทุกประเทศในอาเซียนเริ่มมีการเคลื่อนไหวและวางแผนเพื่อรับการเปิดกว้างด้านการค้า การลงทุน และการเคลื่อนย้ายแรงงานที่จะเสรีมากขึ้น ไม่เพียงแต่จะการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนช่วยให้เกิดการค้าที่เสรีมากขึ้นในแต่ละประเทศทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น แต่ยังช่วยให้ประเทศที่กำลังพัฒนาได้มีการพัฒนาปรับปรุงเศรษฐกิจให้ดียิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มโอกาสทางการค้าและศักยภาพของประเทศ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2556) เช่นเดียวกันกับประเทศไทยที่มีการตื่นตัวและเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเข้มแข็งและสร้างรายได้อย่างมากให้กับประเทศไทย ธุรกิจท่องเที่ยวและบริการจึงเป็นธุรกิจหนึ่งที่สำคัญและมีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของไทย และเนื่องด้วยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยนั้นมีจุดแข็งในหลายด้าน อาทิ การเป็นผู้นำทางการตลาดในภูมิภาคด้วยความเข้มแข็งของความเป็นตราสินค้า (Brand) ประเทศไทย และความเป็นมิตรไมตรีของผู้คนจนสามารถก้าวสู่การนำเสนอถึงคุณค่าทางจิตใจ (Emotional Value) ที่แตกต่างจากคู่แข่ง รวมถึงความได้เปรียบทางการแข่งขัน ทั้งตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ ความดึงดูดใจในธรรมชาติและวัฒนธรรม เป็นโอกาสที่ประเทศไทยสามารถนำมาแสวงประโยชน์จากยุทธศาสตร์การตลาดของภูมิภาค (Regional Marketing Strategy)

นอกจากนี้การที่ประเทศไทยมีการลดหรือยกเลิกมาตรการบางประการที่มีผลต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น การยกเลิกภาษีเดินทางของประเทศอินโดนีเซีย การอำนวยความสะดวกในการเดินทาง รวมถึงการเติบโตของสายการบินราคาประหยัด (Low Cost Airline) ในระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน มีผลให้การขยายตัวของนักท่องเที่ยวจากอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

จากประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ที่เดินทางเข้าประเทศไทย เติบโตอย่างก้าวกระโดด รัฐบาลไทยจึงได้มีการวางแผนและกำหนดนโยบายเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในแต่ละภาคส่วน โดยเฉพาะในส่วนของภาคจังหวัดที่มีชายแดนหรืออาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จังหวัดเชียงราย ซึ่งถือได้ว่าเป็นเมืองหน้าด่าน หรือเมืองชายแดนที่สำคัญของประเทศไทย

นอกจากนี้ยังเป็นพัฒนาการเชื่อมโยงด้านการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ภายใต้กรอบความร่วมมือในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตลอดจนการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองหน้าด่านให้มีบทบาทมากขึ้น ในบริบทของความเป็นเมืองผ่านสำหรับสินค้าในการเชื่อมโยงสินค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน และการเชื่อมโยงไปถึงประเทศที่สาม (เชียงราย-จีน) ผ่านจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว และจุดผ่านแดนถาวรผ่อนปรนต่าง ๆ หรือผ่านเส้นทาง R3 จึงกล่าวได้ว่า เมื่อมีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 แล้ว จังหวัดที่จะได้รับผลกระทบโดยตรงทั้งในด้านบวกและด้านลบ คือจังหวัดที่เป็นเมืองหน้าด่านต่าง ๆ หรือเมืองชายแดน (ฟิลิปปินส์, เกาหลี, เวียดนาม, ไทย, และสุมาตรา, 2556) ดังนั้นเมืองหน้าด่านหรือเมืองชายแดนของไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมรับมือกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น อีกทั้งจะต้องมีการพัฒนาและปรับตัวของชุมชนและสังคมเมืองหน้าด่านให้มีความพร้อมสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างมีประสิทธิภาพ

จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดหนึ่งในอีกหลายจังหวัดของประเทศที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากเชียงรายเป็นจังหวัดที่มีภูมิประเทศที่สวยงาม ภูมิอากาศที่ร่มรื่น และมีศิลปวัฒนธรรมแบบล้านนาปรากฏอยู่โดยทั่วไป อีกทั้งยังเป็นจังหวัดชายแดนที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศสหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว ในเชิงเศรษฐกิจการท่องเที่ยวได้เป็นพลังผลักดันที่สำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย กล่าวคือทำให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นอย่างหลากหลาย จนกลายเป็นแหล่งรายได้และแหล่งสร้างงานให้กับประชาชนเป็นจำนวนมาก

ทั้งนี้ความสัมพันธ์ด้านการค้าชายแดนระหว่าง ไทย สหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว นั้นมีความแน่นแฟ้นกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งในปัจจุบันการค้าชายแดนของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านนั้น มีอัตราการเติบโตที่ดีและมีแนวโน้มว่าจะดีขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจะช่วยในด้านการส่งออกสินค้าของประเทศ และช่องทางการค้าอื่น ๆ อีก ตามที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า การค้าชายแดนนั้นดำเนินการผ่านจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว และจุดผ่านแดนถาวรผ่อนปรนต่าง ๆ และใช้เส้นทาง R3 เพื่อทำการขนส่งสินค้าผ่านประเทศเพื่อนบ้านไปยังประเทศที่ 3 ดังนั้นรัฐบาลส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรบริหารในจังหวัดหน้าด่านต่าง ๆ จึงได้ทำการกำหนด

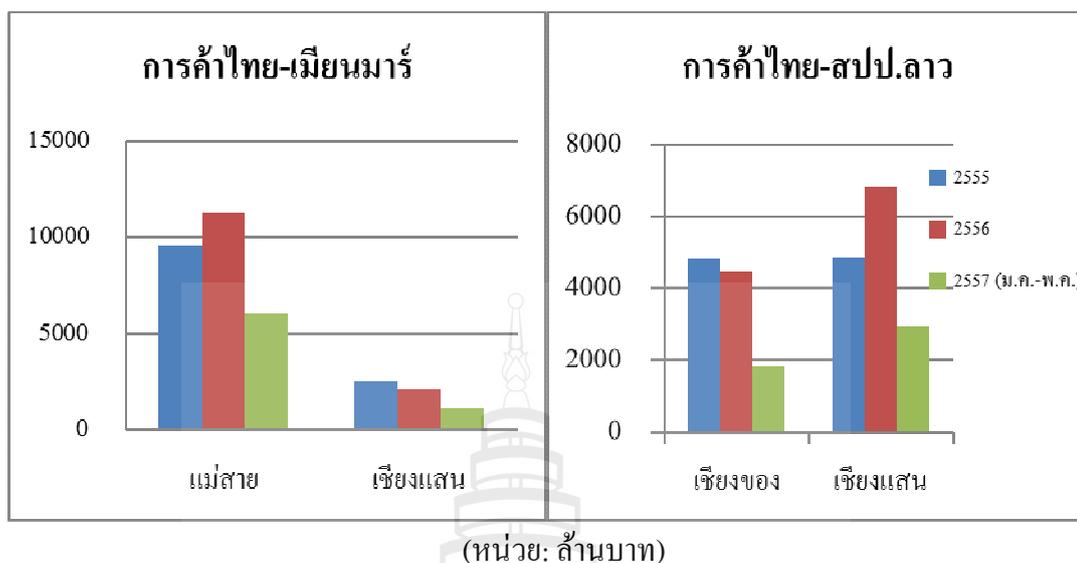
นโยบายต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของความเป็นเมืองหน้าด่าน สำหรับการผลิต และการค้าชายแดนให้มีประสิทธิภาพ และเพิ่มแนวโน้มมูลค่าทางการค้าให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เช่นเดียวกันกับจังหวัดเชียงรายที่เป็นจังหวัดเมืองหน้าด่านที่สำคัญในประเทศไทย โดยเป็นช่องทางหลักในการส่งออกและนำเข้าสินค้าของภาคเหนือตอนบนจากสหภาพเมียนมาร์ และ สปป. ลาว

ตารางที่ 1.1 มูลค่าการค้ารวม การส่งออก และการนำเข้าของเมืองหน้าด่านของจังหวัดเชียงราย

(หน่วย: ล้านบาท)

ด้าน	2555			2556			2557 (ม.ค.-พ.ค.)		
	มูลค่ารวม	ส่งออก	นำเข้า	มูลค่ารวม	ส่งออก	นำเข้า	มูลค่ารวม	ส่งออก	นำเข้า
การค้าไทย-พม่า									
แม่สาย (เชียงราย)	9,558.87	9,443.06	115.81	11,276.30	11,071.08	205.22	6,093.41	5,743.48	349.93
เชียงแสน (เชียงราย)	2,532.50	2,532.30	0.20	2,164.39	2,164.01	0.38	1,139.85	1,139.85	0.00
การค้าไทย-ลาว									
เชียงของ (เชียงราย)	4,806.92	4,265.94	540.08	4,477.14	4,031.02	446.42	1,836.44	1,789.34	47.10
เชียงแสน (เชียงราย)	4,843.44	4,823.87	19.57	6,823.43	6,808.94	14.49	2,943.28	2,932.39	10.89

ที่มา กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2557)

ที่มา ปรับปรุงจากรายงานสถิติการค้าชายแดน กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2557)

ภาพที่ 1.1 มูลค่าการค้ารวมของเมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงราย

จากข้อมูลมูลค่าการส่งออก การนำเข้า และการค้ารวมของเมืองหน้าด่านของจังหวัดเชียงราย ของกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2557) ดังตาราง 1.1 พบว่าช่องทางหลักในการส่งออกและนำเข้าสินค้าของภาคเหนือตอนบนกับประเทศสหภาพเมียนมาร์ และ สปป.ลาว มีด่านที่สำคัญอยู่ 3 แห่ง ได้แก่ ด่านแม่สาย จังหวัดเชียงรายที่มีมูลค่าการค้ารวมมากที่สุดในปี 2556 เท่ากับ 11,276.30 ล้านบาท รองลงมาคือด่านแสนเชียงแสนที่มีมูลค่าการค้ารวมในปี 2556 มูลค่า 6,823.43 ล้านบาท และด่านเชียงของที่มีมูลค่าการค้ารวมในปี 2556 มูลค่า 4,477.14 ล้านบาท (กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2557) ซึ่งในอนาคตมูลค่าการค้าระหว่าง 2 ประเทศจะเพิ่มขึ้นอย่างมากทั้งก่อนและหลังการเปิดเสรีอาเซียน

นอกจากจังหวัดหน้าด่านจะเป็นจุดสำคัญในด้านการค้าระหว่างประเทศแล้ว เมื่อทำการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว ยังมีความสำคัญอีกทางด้านหนึ่งคือการท่องเที่ยว เนื่องจากตามข้อตกลงของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทุกประเทศในภูมิภาคได้กำหนดกลยุทธ์ให้แต่ละประเทศมีจุดเด่นในด้านต่าง ๆ ซึ่งประเทศไทยนั้น มีจุดเด่นในด้านการท่องเที่ยว และสาขาการบิน (กรุงเทพธุรกิจ, 2556) ซึ่งหมายความว่าเมื่อเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การท่องเที่ยวของประเทศไทยย่อมมีผลกระทบในด้านบวกและด้านลบอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดเชียงรายที่มีชายแดนติดกับสหภาพเมียนมาร์ และ สปป. ลาว โดยตรง จึงต้องมีนโยบายที่รองรับการท่องเที่ยว

และปริมาณชาวต่างชาติที่จะเข้ามาในประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งประเทศไทยได้มีนโยบายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่อยู่ในกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รวมถึงรณรงค์ให้มีการตื่นตัวด้านการท่องเที่ยวให้กับคนไทย ซึ่งนโยบายต่าง ๆ จะช่วยลดข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศไทย รวมถึงมีการเชื่อมโยงการบริการด้านการท่องเที่ยวกันมากขึ้นในระดับภูมิภาคอาเซียน และมีการพัฒนาเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ซึ่งจะส่งผลให้ภาคเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้รับผลประโยชน์ที่มากขึ้นเมื่อมีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอีกด้วย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2556)

อย่างไรก็ตามเมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียนที่ทำให้การท่องเที่ยวและการบริการเป็นไปอย่างเสรี ประเทศไทยคงต้องคำนึงถึงการเปิดตัวของตลาดประเทศเพื่อนบ้านในฐานะแหล่งท่องเที่ยวใหม่ รวมถึงความก้าวหน้าในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของอีกหลายประเทศในอาเซียน ดังนั้นประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้จึงเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญและทำการศึกษาวิจัยอย่างเร่งด่วน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการป้องกันก่อนปัญหาจะเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นการศึกษาสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของเมืองหน้าด่านในจังหวัดเชียงราย จึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ รวมถึงการคาดการณ์ผลกระทบในด้านบวกและด้านลบที่อาจจะเกิดขึ้น ต่อภาคส่วนต่าง ๆ แล้วทำการศึกษาหาแนวทางปรับตัว และหาข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวและการบริการในจังหวัดเมืองหน้าด่านในจังหวัดอื่น ๆ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาและอุปสรรคของเมืองหน้าด่านในจังหวัดเชียงราย

1.2.2 เพื่อคาดการณ์ผลกระทบจากมุมมองของผู้ประกอบการ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (ทั้งทางบวกและทางลบ) อันเนื่องมาจากนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการค้าและการท่องเที่ยวในเขตเมืองหน้าด่านของจังหวัดเชียงราย

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ประกอบด้วยพื้นที่เป้าหมายที่เป็นเมืองชายแดน ได้แก่ อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และ อำเภอเชียงของ ในจังหวัดเชียงราย เนื่องจากทั้ง 3 อำเภอ ถือเป็นเมืองชายแดนและเมืองหน้าด่านที่ คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากนโยบายการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยตรง เพราะเป็นเมือง ที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและมีการค้าขาย, การท่องเที่ยว เป็นตัวขับเคลื่อนในระบบ เศรษฐกิจ และยังคงมีนโยบายในการเตรียมความพร้อมอย่างเหมาะสมก่อนและหลังการเข้าสู่ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาในครั้งนี้จะทำการศึกษาถึงผลกระทบและแนวทางการปรับตัวของชุมชนในภาค ส่วนที่สำคัญ 2 ภาคส่วน ซึ่งถือเป็นภาคส่วนที่สำคัญของชุมชนเมืองหน้าด่านในจังหวัดเชียงรายใน ปัจจุบันที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากนโยบายการค้าและการลงทุนภายใต้กรอบ AEC รวมถึง ยุทธศาสตร์จีน และนโยบายการค้าและการลงทุนของสหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว ได้แก่

1.3.2.1 ภาคการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวอาทิ โรงแรม ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยวในเขตเมืองหน้าด่าน 3 อำเภอในจังหวัดเชียงราย ได้แก่ ผู้ประกอบการ ท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงของ และผู้ประกอบการ ท่องเที่ยวในอำเภอแม่สาย

1.3.2.2 ภาคการค้า ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง อาทิ ร้านค้า บริษัทหรือโรงงานขนาดเล็ก ในเขตเมืองหน้าด่าน 3 อำเภอในจังหวัดเชียงราย ได้แก่ ผู้ประกอบการ ธุรกิจ ในอำเภอเมืองเชียงแสน ผู้ประกอบการธุรกิจ ในอำเภอเชียงของ และผู้ประกอบการธุรกิจ ใน อำเภอแม่สาย

1.3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เป็นการคาดการณ์ผลกระทบจากมุมมองของผู้ประกอบการในชุมชนเมืองหน้า ด่านจังหวัดเชียงรายต่อนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน : กรณีศึกษาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมการค้า (SME) ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นหาข้อค้นพบหรือ รวบรวมข้อเท็จจริงและ สารสนเทศ (Fact Finding and Information Gathering) รวมถึงผลกระทบ ต่อชุมชนและสังคมเมือง หน้าด่านของไทย

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

SME-วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่มีมูลค่าสินทรัพย์ถาวรไม่เกิน 200 ล้านบาท และมีกิจการจ้างงานไม่เกิน 200 คน (สสว. 2554)

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว-อุตสาหกรรมที่จัดให้มีหรือให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งภายในและต่างประเทศในกลุ่มผู้ประกอบการในเขตชายแดน จังหวัดเชียงราย ซึ่งหมายรวมถึง ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรมนักท่องเที่ยว ธุรกิจภัตตาคาร สถานบริการและสถานที่ตากอากาศ สำหรับนักท่องเที่ยว ธุรกิจขายของที่ระลึกหรือสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยว

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการคาดการณ์ผลกระทบจากนโยบายประชามเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการค้าและการท่องเที่ยวในเขตเมืองชายแดนจังหวัดเชียงรายครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากที่เกี่ยวข้องจากวรรณกรรม หนังสือ วารสาร เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎี

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการค้าชายแดน

1.2 แผนและนโยบายการจัดการเมืองชายแดน

1.3 แนวคิดเศรษฐศาสตร์เมือง

1.4 การวางแผนด้วยสถานการณ์ (Scenario Planning)

1.5 การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1.6 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

2. ทบทวนวรรณกรรม

2.1 แนวคิดและทฤษฎี

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการค้าชายแดน

การค้าชายแดน หมายถึง การค้าที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ที่ผู้ค้าหรือกิจการค้าชายที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด ในอำเภอหรือหมู่บ้านชายแดนไทยติดต่อกับชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน การค้าชายแดนเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนของทุกประเทศ ซึ่งประเด็นปัญหาที่มีมักขัดแย้งกันมาเสมอ คือ การเปลี่ยนแปลงเส้นเขตแดนที่เป็นต้นเหตุของประเด็นปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างประเทศได้ แต่ถ้าพิจารณาถึงพื้นที่บริเวณชายแดนไม่ว่าเส้นเขตแดนจะถูกเคลื่อนย้ายหรือตกลงกันอย่างไร ประชากรที่อยู่อาศัยบริเวณชายแดนยังมีคบบาสมาก การติดต่อกับชายแดนแลกเปลี่ยนสินค้าเหมือนเดิมมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก

ส่วนด้านการพัฒนาชุมชนชายแดนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายปัจจัย เมื่อประเทศพัฒนาขึ้นทำให้การติดต่อคมนาคมระหว่างเขตพรมแดนกับภายในประเทศสะดวกขึ้น การถ่ายเทประชากร กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการบังคับใช้ระเบียบข้อบังคับจากส่วนกลางทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากอดีตที่เป็นเพียงการติดต่อสื่อสารการแลกเปลี่ยนและซื้อขายสินค้ากันผ่านแดนกลายเป็นการค้าผ่านแดน กลายเป็นการค้าผ่านแดนที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของประเทศ ที่ใดที่การค้าชายแดนคึกคักสม่ำเสมอสามารถสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นอย่างมากจนมีบุคคลท้องถิ่นเข้าไปลงทุนในด้านให้บริการขนส่งและบริการทางด้านการท่องเที่ยวซึ่งเป็นปัจจัยหนุนให้การค้าบริเวณชายแดนคึกคักขึ้น

การค้าชายแดนเป็นลักษณะหนึ่งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์มีลักษณะที่อำนวยความสะดวกให้แก่กันทั้งในจุลภาคคือตัวบุคคล พ่อค้าแถบชายแดนตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐ และระดับมหภาค คือ เศรษฐกิจในภูมิภาคและพ่อค้าส่วนกลางที่เป็นผู้ผลิตสินค้าการค้าชายแดน ประกอบด้วยระบบการค้า 2 ระบบคือการค้าในระบบและการค้านอกระบบ

1. การค้าในระบบคือ การค้าที่ผ่านช่องทางที่ถูกต้อง มีการเสียภาษี การเสียค่าผ่านด่านของแต่ละประเทศตามกฎหมายหรือมีการยกเว้นในบางสิ่งบางอย่างที่เป็นการค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ
2. การค้านอกระบบ คือ การค้าที่ไม่อยู่ภายใต้กฎหมาย หรือการค้าที่ผิดกฎหมายเช่น การลักลอบขนสินค้าข้ามแดน รวมทั้งการค้าชายผ่านช่องทางอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ช่องทางที่มีสำหรับผ่านอย่างเป็นทางการ โดยที่ชายแดนของประเทศนั้นมีระยะทางที่ยากลำบากต่อการควบคุมดูแลตลอดแนวหรือเกิดจากความตั้งใจที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมายของผู้ประกอบการค้าหรือผู้ค้าชายที่ชายแดน ทำให้การค้านอกระบบมักเกิดขึ้นเสมอ ๆ และมีมากกว่าการค้าในระบบ

การค้าชายแดนมี 2 ลักษณะ

1. การค้าปกติเป็นการค้าในวงเงินที่ค่อนข้างสูง โดยระดับพ่อค้าคือบริษัทที่นำสินค้าเข้า-ออก ประเทศนั้นอย่างถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบแบบแผน ตามช่องทางหรือจุดผ่านแดนที่กำหนดไว้
2. การค้าข้อย่นเป็นการค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ชายแดน ผ่านจุดผ่อนปรนทางชายแดน แต่ผู้ค้าไม่จำเป็นต้องขออนุญาตหรือได้รับอนุมัติโดยหลักการ ไม่ต้องทำการจดบันทึกเหมือนกับการค้าปกติว่าค้าขายในการปริมาณเท่าไร อย่างไร แต่การค้าข้อย่นมีข้อจำกัดเพียงอย่างเดียวคือ ต้องค้าขายกัน ในวงเงินที่จำกัดต่อครั้งซึ่งขึ้นอยู่กับกำหนัดของแต่ละประเทศ (วารสาร รัตนอารีกุล, 2544)

2.1.2 แผนและนโยบายการจัดการเมืองชายแดน

ภายใต้แผนนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน (ชานินทร์ พะเอม, 2555) สามารถสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเมืองชายแดนได้ดังนี้

2.1.2.1 นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลปัจจุบัน

เร่งฟื้นฟูความสัมพันธ์และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติเพื่อสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคร่วมกัน และเร่งดำเนินการตามข้อผูกพันในการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ตลอดจนการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมขนส่งภายในและภายนอกภูมิภาค

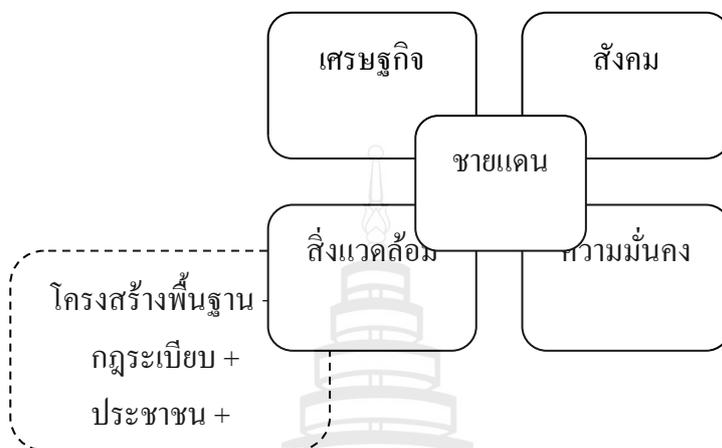
2.1.2.2 นโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

เร่งส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยส่งเสริมความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน และสื่อมวลชน สร้างความสามัคคีและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รวมถึงการใช้ประโยชน์จากโครงข่ายคมนาคมขนส่งในภูมิภาคอาเซียนและอนุภูมิภาคให้เป็นประโยชน์ต่อการขยายฐานเศรษฐกิจทั้งการผลิตและการลงทุน

2.1.2.3 นโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ

เร่งรัดจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยให้ความสำคัญต่อจังหวัดชายแดน เพื่อส่งเสริมการค้า การตลาด การลงทุน การจ้างงาน และการใช้วัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากความเชื่อมโยงด้านคมนาคมขนส่งของภูมิภาคอาเซียน

2.1.2.4 แนวคิดการพัฒนาพื้นที่ชายแดน

ภาพที่ 2.1 แนวคิดการพัฒนาพื้นที่ชายแดน

2.1.2.5 การขับเคลื่อนการพัฒนาชายแดนภายใต้แผนพัฒนาฯ 11

Regional Gateway: พัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดนให้มีบทบาทการเป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน

Production & Supply Chain: สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่เศรษฐกิจขนาดใหญ่ในประเทศเพื่อนบ้านกับเขตเศรษฐกิจชายแดนไทยและพื้นที่เศรษฐกิจตอนใน

Mutual Benefit & Trust: บูรณาการแผนพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้บรรลุประโยชน์ร่วมทั้งในด้านความมั่นคงและเสถียรภาพของพื้นที่ และเพื่อให้เกิดการพัฒนาจากระบบการผลิตร่วมที่สร้างสรรค์

2.1.3 แนวคิดเศรษฐศาสตร์เมือง

เศรษฐศาสตร์เมืองหรือเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยชุมชน เป็นการประยุกต์ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล และปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในเขตเมืองหรือเขตชุมชน เศรษฐศาสตร์เมืองมีเป้าหมายสำคัญในการเข้าใจระบบเศรษฐกิจของเมืองพลังที่เป็นปัจจัยภายใน (Endogenous Force) และปัจจัยภายนอก (Exogenous Force) ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ภายในเมือง รวมถึงวิเคราะห์ถึงปัญหาต่าง ๆ ในเมือง เพื่อแก้ไขปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้นและที่คาดว่าจะเกิดขึ้นภายในเขตเมือง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2537)

การที่ประชากรและหน่วยผลิตต่าง ๆ นิยมเข้ามาอยู่รวมกันในเมือง ก็คือการได้รับประโยชน์ที่เกิดจากการประหยัดจากการอยู่รวมกันในเมือง (Agglomeration Economies) ได้แก่

1. การประหยัดทางการตลาด
2. การประหยัดค่าขนส่ง
3. การประหยัดภายในต่อขนาดที่เกิดขึ้นแก่หน่วยผลิต
4. การประหยัดภายนอกต่อขนาดที่เกิดขึ้นแก่หน่วยผลิตในอุตสาหกรรมเดียวกัน
5. การประหยัดภายนอกต่อขนาดที่เกิดขึ้นแก่อุตสาหกรรม

ข้อได้เปรียบเหล่านี้จะดึงดูดให้อุตสาหกรรมต่าง ๆ เข้ามารวมกันเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น ซึ่งอาจผลกระทบต่อชุมชนเมือง สรุปได้ดังนี้

1. การขาดความเป็นส่วนตัว
2. ปัญหาเรื่องความแออัดของที่อยู่อาศัยและสถานที่ทำงานในเขตเมือง
3. ปัญหาเรื่องจราจรคับคั่งในเขตเมือง
4. ปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อมเป็นพิษในเมือง
5. ปัญหาเรื่องการไม่ประหยัดต่อขนาด
6. ปัญหาด้านสังคม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2537)

2.1.4 การวางแผนด้วยสถานการณ์ (Scenario Planning)

การวางแผนด้วยสถานการณ์ เป็นวิธีหนึ่งของการมองอนาคต สถานการณ์นั้นสร้างขึ้นมาจากโดยอาศัยโครงเรื่องที่มาจากแนวโน้มที่เห็นอยู่ในปัจจุบันและความไม่แน่นอน (Uncertainties) ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต สถานการณ์จึงมีได้หลายสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับชุดแนวโน้มและความไม่แน่นอนที่เลือกมาประกอบกันเป็นโครงเรื่อง โดยโครงเรื่องควรมีความแตกต่างกันและครอบคลุมเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตให้มากที่สุด โดยทั่วไปประมาณ 3-4 โครงเรื่อง ดังนั้นสถานการณ์คือ ภาพรวมเหตุการณ์ในอนาคตที่เป็นจริงได้ (Plausible) และเกี่ยวข้องกับประเด็นที่อยู่ในความสนใจ (Relevant) มีทั้งเหตุการณ์ที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์

โดยกระบวนการสร้างสถานการณ์จะกระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ทำให้กล้าคิดนอกกรอบปัจจุบัน กล้าหาวิธีการใหม่ในการแก้ไขปัญหาเดิม การสร้างสถานการณ์เป็นการชักจูงอนาคตให้เข้าใจถึงผลการปฏิสัมพันธ์ระหว่างแรงผลักดันต่าง ๆ ซึ่งอาจเสริมกันหรือหักล้างกัน ซึ่งอาจชักนำให้เกิดการตัดสินใจในประเด็นที่ค้างค้างอยู่ในใจมานาน และทำให้สามารถวางแผนกลยุทธ์ที่รอบคอบกว่าเดิม

อย่างไรก็ตามการสร้างสถานการณ์มิใช่เป็นการทำนายอนาคต (Forecasting) สถานการณ์ที่ดีจึงมิได้อยู่ที่ว่าจะสามารถบรรยายอนาคตได้ถูกต้องเพียงใด แต่อยู่ที่ว่าจะสามารถชักนำให้เกิดการ

ตัดสินใจที่ดีกว่าเดิมหรือไม่ การเขียนสถานการณ์มีสมมติฐานว่าอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ไม่มีใครทำนายได้ จึงพยายามสร้างสถานการณ์หลายภาพ เพื่อให้ครอบคลุมอนาคตที่เป็นไปได้ให้มากที่สุด อนาคตยิ่งไกลออกไปก็ยิ่งมีความไม่แน่นอนมากขึ้น ดังนั้น การเขียนสถานการณ์จึงเหมาะสำหรับการมองอนาคตระยะกลางและระยะยาวที่ไม่สามารถใช้การวางแผนเชิงกลยุทธ์โดยทั่วไปได้ เพราะขาดข้อมูลที่มีความชัดเจนพอ รวมทั้งปัญหาที่ซับซ้อนและไม่มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว หรือผู้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (Stakeholders) มีหลากหลายและอาจมีผลประโยชน์ขัดแย้งกัน การเขียนสถานการณ์ มีข้อดีที่ทำให้ผู้เข้าร่วมระดมความคิดสามารถหยุดคิดถึงผลประโยชน์ส่วนบุคคลในปัจจุบันและกล้าคิดในสิ่งที่ปัจจุบันนี้เป็นไปไม่ได้ เพราะ ทุกคนจะไม่อยู่ในตำแหน่งเดิมหลายสิ่งจะเปลี่ยนไป ผู้เข้าร่วมระดมความคิดจึงมีอิสระที่จะวางแผนสำหรับคนรุ่นต่อไปได้

การวางแผนด้วยสถานการณ์มีขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดขอบเขตของสถานการณ์ ในเมื่อทรัพยากรในแง่ของบุคคลและเวลาจำกัด คณะผู้จัดจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตให้ชัดเจนเสียก่อน ว่าจะเป็นการสร้างสถานการณ์ภูมิภาค หรือเมืองว่าจะครอบคลุมพื้นที่กว้างขวางเพียงใด จะมองอนาคตไกลเพียงใด หรือจะเจาะเฉพาะประเด็นใด เป็นต้น การกำหนดขอบเขตที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของโครงการและทรัพยากรที่มีอยู่

2. การเชิญผู้เข้าร่วมระดมความคิด โดยทั่วไป จำนวนผู้เข้าร่วมระดมความคิดในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเขียนสถานการณ์ควรมีประมาณ 25-30 คน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมแต่ละท่านมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้ นอกจากนี้ ยังควรมีการแบ่งกลุ่มย่อยระดมความคิดกลุ่มละ 6-10 คน ควรต้องเชิญผู้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (Stakeholders) ให้ครบที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

3. การเตรียมความพร้อมของผู้เข้าร่วมระดมความคิด เพื่อให้สามารถดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการสื่อสารให้ผู้เข้าร่วมระดมความคิดเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ว่า พวกเขาคือผู้เชี่ยวชาญในประเด็นที่จะระดมความคิด ซึ่งจะเป็นผู้ให้ทั้งข้อมูลความรู้ และความเห็นในการสร้างสถานการณ์ คณะผู้จัดอาจช่วยเตรียมความพร้อมโดยการจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานและสรุปประเด็นที่จะระดมความคิดให้ศึกษาล่วงหน้า

4. การจัดเตรียมสถานที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ สถานที่ประชุมเชิงปฏิบัติการควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมที่จะให้คณะผู้เข้าร่วมระดมความคิด สามารถดำเนินกิจกรรมได้ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจในมุมมองของผู้ที่มีพื้นฐานต่างกันและการสร้างเครือข่ายในการร่วมทำงานในอนาคต

5. การเริ่มประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างสถานการณ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการจะเริ่มจากการสรุปประเด็นและขอบเขตของสถานการณ์ เพื่อความเข้าใจตรงกัน อาจมีการนำเสนอบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นที่เกี่ยวข้องบ้าง แต่ก็ไม่ควรใช้เวลาของที่ประชุมมากเกินไป

1) การระบุแนวโน้ม แนวโน้มเป็นแรงผลักดัน (Driving Forces) ที่เกิดขึ้นก่อนข้างจะแน่นอน ขนาดของแรงนี้ในอนาคตสามารถทำนาย (Forecast) จากผลได้ของอดีต โดยการคำนวณจากตัวแบบ (Models) ต่าง ๆ หรือโดยการคาดคะเนของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งโดยทั่วไปเรามักจะพิจารณาแนวโน้มในประเด็นได้แก่ ด้านสังคม (Social) เทคโนโลยี (Technology) เศรษฐกิจ (Economics) สิ่งแวดล้อม (Environment) และการเมือง (Politics) หรือใช้ชื่อย่อว่า STEEP ซึ่งเป็นภาวะแวดล้อมของประเด็นที่กำลังพิจารณาอยู่

2) การระบุความไม่แน่นอน ความไม่แน่นอน คือ ปัจจัยหรือเหตุการณ์ที่ไม่แน่ใจว่าจะเกิดหรือไม่เกิดในอนาคต และไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องไม่ดีเสมอ อาจเป็นปัจจัยด้านบวกก็ได้ แนวโน้มเองเมื่อไปในอนาคตไกลหน่อย ก็มีความไม่แน่นอน แต่ความไม่แน่นอนที่จะต้องพยายามมองหานั้น เป็นความไม่แน่นอนที่สามารถพลิกผันเหตุการณ์หรือแนวโน้มที่กำลังดำเนินอยู่โดยสิ้นเชิง ซึ่งปัจจุบันอาจเป็นเพียงสัญญาณอ่อน ๆ พอสังเกตเห็น แต่ในอนาคตอาจกลายเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมาก

6. การกำหนดประเด็นหลักของโครงเรื่องของสถานการณ์ ดังที่กล่าวมาแล้วว่า โครงเรื่องของสถานการณ์แต่ละภาพ ได้มาจากแนวโน้มและความไม่แน่นอน 3-4 ข้อเรียกว่า ประเด็นหลัก (Scenario Logics) อาจใช้แนวโน้มหรือความไม่แน่นอนข้อหนึ่งข้อใดเป็นประเด็นหลักของสถานการณ์ และใช้ข้ออื่น ๆ ประกอบเป็นประเด็นรองก็ได้

7. การเขียนสถานการณ์ สถานการณ์นั้นเป็นเรื่องเล่า (Narrative) เหตุการณ์ในอนาคต เพื่อให้เรื่องเล่าเป็นที่น่าสนใจอาจนึกถึงข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์ในวันนั้น ซึ่งอาจมีตัวละคร แล้วเล่าเหตุการณ์ที่ตัวละครนั้นประสบในวันหนึ่ง หรืออาจเป็นการบรรยายเหตุการณ์โดยทั่วไปก็ได้ หลังจากเขียนสถานการณ์เสร็จแล้ว ควรมีการตรวจสอบความเป็นไปได้ จากข้อมูลและหลักฐาน

8. การเชื่อมโยงสถานการณ์กับการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การใช้สถานการณ์ทุกภาพเป็นหลังจากแสดงอนาคตต่าง ๆ ที่อาจเป็นจริงได้ ช่วยกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ โดยวิธีการแรกเป็นวิธีการที่ได้ผลที่สุด เพราะไม่ได้ทิ้งสถานการณ์ภาพหนึ่งภาพใดไป จึงยังจะพิจารณาเหตุปัจจัยทุกอย่างได้ครบถ้วน ภายใต้ทรัพยากรจำกัด เพื่อขยายผลสิ่งที่พึงประสงค์ และป้องกันสิ่งที่ไม่พึงประสงค์มิให้เกิดขึ้น วิสัยทัศน์ที่ผู้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกำหนดขึ้น เป็นเป้าหมายที่ต้องใช้กลยุทธ์ในการบรรลุและมีส่วนในการกำหนดกลยุทธ์ด้วย (จิรพร สุเมธประสิทธิ์, 2555)

2.1.5 การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ประเด็นปัญหาการศึกษาการคาดการณ์ของผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนและสังคมเมืองชายแดนในเขตภาคเหนือตอนนโยบายประชามเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาเมืองชายแดนจังหวัดเชียงรายและจังหวัดตากทุกวันนี้ ไม่ใช่เพียงปัญหาของหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน หรือผู้บริหารในระดับนโยบายแต่เพียงอย่างเดียว ทางออกของการแก้ปัญหาคือ “การอาศัยการร่วมมือร่วมใจและการมีส่วนร่วม” ในการระดมความคิดเห็น การวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียทุกคน

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือ บุคคลหรือกลุ่มคนหรือตัวแทนกลุ่มที่มีอิทธิพล และกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลและผลกระทบจากกระบวนการตัดสินใจที่มีผลต่อการบรรลุเป้าหมายและความสำเร็จขององค์กร โดยบรรทัดฐานของการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือ

1. การแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร (Sharing Information)
2. การปฏิบัติกรอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม (Ethical Treatment)
3. การดำเนินการอย่างยุติธรรมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน (Stakeholder Fairness)
4. การถ้อยทีถ้อยปฏิบัติ หรือการปฏิบัติต่างตอบแทน (Reciprocity)
5. การดำเนินงานด้วยการร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Scheme)
6. การมีส่วนร่วมอย่างมีคุณค่า (Meaningful Participation)
7. การส่งเสริมการสนทนาเชิงปฏิสัมพันธ์อย่างละเอียดถี่ถ้วน ถ่องแท้อย่างต่อเนื่อง (Ongoing Comprehensive Dialogue)
8. ปฏิบัติจริงได้ (Highly Practical) ในการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจดำเนินงานได้หลายรูปแบบเช่น
 9. การสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Communication)
 10. การสร้างความเข้าใจร่วมกันเพื่อหามติที่เป็นเอกฉันท์ (Consensus-Building)
 11. การจัดตั้งเวทีปรึกษาหารือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Consultation)
 12. การเปิดโอกาสให้โต้แย้งอย่างมีหลักการ (Debate)
 13. กระบวนการสนทนาวิสาสะ รู้เขารู้เรา (Dialogue)
 14. การเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างอย่างตรงไปตรงมา (Discussion)
 15. เครือข่ายพหุภาคีที่เป็นพันธมิตรร่วมกำหนดนโยบาย (Global Public Policy Network)
 16. กระบวนการจัดประชาพิจารณ์สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Hearing)

17. การสร้างพันธมิตรที่มีเป้าหมายทางสังคมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมร่วมกัน (New Social Partnerships)

18. เวทีแลกเปลี่ยนความรู้สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder forum)

2.1.6 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นวิธีการวิจัยสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงสังคมเชิงบวกด้วยการอาศัยจุดเด่นของแรงขับเคลื่อนเป็นหลักสำคัญ การวิจัยวิธีนี้เจริญเติบโตมาจากการวิจัยทางสังคมศาสตร์และทางการศึกษา และยังเป็นวิธีวิจัยประเภทหนึ่งในจำนวนหลายวิธีที่ใช้ในปัจจุบันที่เกี่ยวกับหลักการมีส่วนร่วม การสะท้อนกลับ การเสริมพลังอำนาจ และการมีอิสรภาพ (Principles of Participation, Reflection, Empowerment, and Emancipation) ของกลุ่ม หรือคณะบุคคลที่สามเพื่อหาการปรับปรุงสภาพสังคมของตนเอง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม จะเน้นการยอมรับหรือความความเห็นพ้องจากชาวบ้านและชุมชนเป็นสำคัญ ดังนั้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจึงนับว่าเป็นกระบวนการประชาธิปไตยจากการที่ประชาชนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยด้วยตนเองและใช้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น ไปใช้เพื่อเปลี่ยนสภาพสังคมของตนโดยผ่านกระบวนการ 3 อย่างคือ การสำรวจและศึกษาสังคม (Social Education) และมีการปฏิบัติทางสังคม (Social Action) เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปจัดการเปลี่ยนแปลงสังคม (Social Change) เพื่อปรับปรุงสถานะชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนสภาพ โครงสร้าง (Social Structure) และความสัมพันธ์พื้นฐาน (Fundamental Relationship) ในสังคมของตนด้วย

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นวิทยาการวิจัยที่นักปฏิบัติการ หรือนักกิจกรรมใช้ในการเสริมพลังอำนาจให้แก่ชุมชนท้องถิ่น หรืออาจกล่าวว่าเป็นวิทยาการวิจัยที่เป็นตัวแทนของการควบคุมโครงสร้างที่มีพลังในระดับสูง และเป็นที่ยอมรับว่าเป็นวิธีที่มีการกระทำที่หลากหลาย การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมสามารถเสริมพลังงานอำนาจให้ท้องถิ่นด้วยการจัดตั้งผู้นำท้องถิ่นด้วยความตระหนักว่าการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะเน้นการมีส่วนร่วม (Participation) การสร้างศักยภาพ (Capability Building) และการเป็นเจ้าของความรู้ท้องถิ่น และการใช้อำนาจแก่ท้องถิ่นในการร่วมพัฒนาหรือแก้ปัญหาของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังสามารถเป็นรากฐานที่ดีในการฝึกฝนกลั่นกรองปัญญา ประโยชน์ของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมสามารถนำท้องถิ่นรับรู้ถึงบางสิ่งที่ยังจับต้องไม่ได้ หรือแม้แต่ความไม่พอใจ การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในงานที่เกี่ยวกับการเมือง รวมถึงการพัฒนาศักยภาพท้องถิ่น (นงนภัศ คุ้มบุญญา เทียงกมล, 2554)

2.2 ทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาในอดีตเกี่ยวกับเมืองชายแดนพบว่ามีย่อยมาก ส่วนใหญ่จะเน้นศึกษาเฉพาะการค้าชายแดนระหว่างไทยและพม่าผ่านด่านการค้าต่าง ๆ งานวิจัยเหล่านี้ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา โครงสร้างและรูปแบบของการค้าชายแดน ปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดน ปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าโดยไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร โดยการศึกษาวิจัยในพื้นที่จังหวัด เชียงราย ได้แก่ กาญจนา โชคถาวร (2542) นิจดา เตชะเจริญวิกุล (2545) งามอาจ สุขุมมาลวรรณ (2546) สุรศักดิ์ เลี่ยมเลิศ (2547) ธนาकर แห่งประเทศไทย (2548) นิสิต พันธมิตร (2542 และ 2550) ศุภธิดา อติสรุภพงษ์ (2549) และ ธานีญญารัตน์ ลีวสมบุญ (2551)

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับเมืองและชุมชนเมืองชายแดนนั้นมีย่อยมาก เริ่มต้นจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) ได้ทำการศึกษาถึงความเหมาะสมของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงรายเพื่อกำหนดรูปแบบ กิจกรรม โครงการ แผนการใช้ที่ดินอย่างมีศักยภาพ รวมถึงวิเคราะห์ผลกระทบทั้งทางบวกและลบที่เกิดจากโครงการ การจัดแผนลงทุน การกำหนดแนวนโยบายและมาตรการในการสนับสนุนกิจกรรมและแผนงาน โครงการ ผลการศึกษาพบว่า การค้าชายแดนมีแนวโน้มความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ จะทำให้มีปริมาณการค้าเพิ่มมากขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุงด้านกฎระเบียบให้ดีขึ้น เน้นการผลิตสินค้าคุณภาพดี และมีบริการที่ดีจะส่งผลให้ปริมาณการค้าสูงขึ้น ต่อมา สืบพงษ์ พงษ์สวัสดิ์ (2546) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางพื้นที่ของการค้าและบริการของเมืองชายแดนแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยใช้ข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศ ฐานข้อมูลการใช้ที่ดินและอาคาร ข้อมูลสถิติต่าง ๆ การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องถึงนโยบายด้านแรงงานและการพัฒนาพื้นที่ชายแดน ผลการศึกษาพบว่า ศูนย์การค้าหลักของเมืองแม่สายมี 2 ประเภทคือ ศูนย์กลางการค้าของคนท้องถิ่นและศูนย์กลางการค้าของนักท่องเที่ยว สำหรับการขยายตัวของการค้าและบริการ รวมถึงคลังสินค้าและอุตสาหกรรมมีความหนาแน่นมากขึ้นในพื้นที่เดิม โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการค้าและบริการในระดับเมือง ได้แก่ จำนวนประชากร ปริมาณนักท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคมและราคาที่ดิน ส่วนในระดับภูมิภาค ได้แก่ ปริมาณนักท่องเที่ยว สถานการณ์ชายแดน การส่งเสริมเศรษฐกิจชายแดน การพัฒนาการท่องเที่ยวและเส้นทางคมนาคม โดยกิจกรรมการค้าและบริการมีความเชื่อมโยงตามทำเลที่ตั้งทั้งในเชิงการแข่งขัน และเกื้อกูล

กรวรรณ (ชีวสันต์) สังขกร และสุพัฒน์ ไทวิจักษ์ชัยกุล (2547) ศึกษาผลกระทบจากการเป็นเมืองท่าของอำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่าท่าเรือที่เกิดขึ้นไม่ได้ส่งผลกระทบด้านสังคมมากนัก เนื่องจากทั้งสองพื้นที่มีการทำการค้าชายแดนมานาน ดังนั้นจึงมีเรือ

สินค้าและรถบรรทุกเข้ามาในชุมชนเป็นจำนวนมากอยู่แล้ว ทำให้เรื่องนี้เป็นเพียงสิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อรองรับกับการขยายตัวทางการค้าที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้การค้าชายแดนบริเวณอำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของมีความเป็นสากล และได้รับการยอมรับจากประเทศคู่ค้ามากขึ้น ในด้านวัฒนธรรมมีการหลั่งไหลและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมต่างถิ่นระหว่างประเทศเพื่อนบ้านและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อเมืองประวัติศาสตร์โบราณอันทรงคุณค่าของเชียงแสนบ้าง ในด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มการค้าเงินธุรกิจการค้า การลงทุนสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งการค้า การลงทุนชายแดน และเศรษฐกิจของชุมชนเชียงแสน และชุมชนเชียงของเอง ในด้านการท่องเที่ยวเนื่องจากการเป็นเมืองท่า ประกอบกับได้มีการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ทำให้มีนักท่องเที่ยวสนใจไปเยี่ยมชมทั้งสองอำเภอมากขึ้นกว่าเดิม แต่ในขณะเดียวกันผลกระทบทางด้านลบจากการเป็นเมืองท่าก็เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อาทิ ปัญหาในด้านอาชญากรรม การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ปัญหายาเสพติด ในด้านเศรษฐกิจทำให้สินค้าเกษตรจากจีนทะลักเข้ามาทางท่าเรือมากขึ้น และผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมจากการระเบิดเกาะแก่งเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินเรือ ซึ่งทำให้ระบบนิเวศน์ในแม่น้ำโขงเปลี่ยนไป ต่อมา เปรมประชา ดีเมลโล (2550) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของการค้าชายแดนต่อชุมชนในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยผลการศึกษาผลกระทบของการค้าชายแดนต่อชุมชน พบว่าด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมมีผลกระทบในภาพรวมระดับปานกลาง ด้านการท่องเที่ยวและด้านสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบในภาพรวมระดับมาก สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการก่อสร้างสะพานเชื่อมต่อไทยลาวที่อำเภอเชียงของที่มีผลกระทบชุมชน พบว่า ในด้านเศรษฐกิจจะทำให้ปริมาณการส่งออกสินค้าเพิ่มขึ้น ด้านสังคมจะทำให้สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชุมชนพื้นบ้านเปลี่ยนแปลงไป ด้านการท่องเที่ยวจะทำให้จำนวน นักท่องเที่ยวมากขึ้น และด้านสิ่งแวดล้อมจะมีการบุกรุกพื้นที่ทั้งบนบกและแม่น้ำ

ในการศึกษาของการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมของเมืองชายแดน Chuthatip Maneepong (2003) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพลวัตของการพัฒนาอุตสาหกรรมในเมืองชายแดนของไทย โดยการเปรียบเทียบระหว่างเมืองชายแดนที่รับการสนับสนุนพิเศษจากหน่วยงานส่วนกลางกับเมืองชายแดนที่ไม่ได้รับการสนับสนุนพิเศษจากหน่วยงานส่วนกลาง ผลการศึกษาพบว่า การอาศัยความได้เปรียบของทำเลที่ตั้งของเมืองชายแดนเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมในเมืองชายแดนของไทยมีความเหมาะสมน้อย นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมในเมืองชายแดนของรัฐบาลและองค์กรความช่วยเหลือจากต่างประเทศควรจะถูกเปิดกว้าง พร้อมกับเสนอแนะให้รัฐพัฒนาเครือข่ายการผลิต และแผนงานของรัฐควรจะถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้รองรับกับความต้องการและเงื่อนไขของอุตสาหกรรมท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดย่อมให้มากขึ้น และควรส่งเสริมบทบาทของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนท้องถิ่นในการลดข้อจำกัดของการผ่านแดน ในด้านการท่องเที่ยว

สำหรับการศึกษเกี่ยวกับเมืองชายแดนในต่างประเทศนั้นมีอยู่อย่างจำกัด โดยสามารถเป็นการศึกษาเมืองชายแดนในประเทศภายในกลุ่มสหภาพยุโรป โดย Brakman, Garretsen, Marrewijk and Oumer (2010) ได้พบว่าการรวมกลุ่มเป็นสหภาพยุโรป (EU) มีผลกระทบโดยตรงต่อเมืองชายแดน โดยเฉพาะต้นทุนในการขนส่ง นอกจากนี้ยังพบว่าการรวมกลุ่มเป็น EU ก่อให้เกิดการเติบโตของจำนวนประชากรของทั้ง 2 เมืองโดยผลกระทบนี้จะมีมากสำหรับเมืองชายแดนที่มีขนาดใหญ่ ส่วนการศึกษาเมืองชายแดนระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาและเม็กซิโกของ Hanson (2001) พบว่าการเจริญเติบโตของการผลิตเพื่อการส่งออกในเม็กซิโกสามารถทำให้การเจริญเติบโตของการทำงานของเมืองหน้าด่านของสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นอย่างมาก และการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ NAFTA ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงการผลิตในแนวตั้งในเขตชายแดนระหว่างสหรัฐอเมริกาและเม็กซิโก

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยเรื่องการคาดการณ์ผลกระทบจากนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการค้าและการท่องเที่ยวในเขตเมืองชายแดนจังหวัดเชียงรายเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อคาดการณ์ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสังคมเมืองชายแดนในจังหวัดเชียงรายหลังจากเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ใช้การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อเป็นเครื่องมือ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้และการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)
 - 2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)
3. วิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผล
 - 3.1 การศึกษาพัฒนาการทางการค้าชายแดนและผลกระทบที่มีต่อชุมชนในปัจจุบัน
 - 3.2 การคาดการณ์เกี่ยวกับผลกระทบ
 - 3.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล
4. Conceptual Frameworks
5. ระเบียบวิธีดำเนินงานวิจัย

3.1 การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ทำการวิจัยและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำแนกออกเป็น 4 กลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่มตัวอย่างที่ 1 คือผู้ที่มีส่วนสำคัญกับธุรกิจท่องเที่ยว ธุรกิจการค้า (SME) และ Logistics ในเมืองหน้าด่านของเชียงราย เช่น นายด่านศุลกากรแม่สาย นายด่านศุลกากรเชียงแสน นายด่านศุลกากรเชียงของ รองประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย ประธานสมาคมสหพันธ์ท่องเที่ยวภาคเหนือ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในเมืองหน้าด่านของจังหวัดเชียงรายที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวหรือรับรายได้จากนักท่องเที่ยวเป็นหลัก กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยการแนะนำของหน่วยงาน ที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้วแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จำนวน 30 ตัวอย่าง (10 ตัวอย่าง/อำเภอ)

กลุ่มตัวอย่างที่ 3 ผู้ประกอบการธุรกิจการค้า (SME) ในเมืองหน้าด่านของจังหวัดเชียงรายที่ประกอบธุรกิจอยู่ในเขตเมืองหน้าด่าน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยการแนะนำของหน่วยงาน ที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้วแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จำนวน 30 ตัวอย่าง (10 ตัวอย่าง/อำเภอ)

กลุ่มตัวอย่างที่ 4 ผู้ประกอบการ Logistics ที่ให้บริการในเมืองหน้าด่านหรือมีบริการผ่านส่วนของเมืองหน้าด่านในจังหวัดเชียงราย กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยการแนะนำของหน่วยงาน ที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้วแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จำนวน 30 ตัวอย่าง (10 ตัวอย่าง/อำเภอ)

3.2 เครื่องมือที่ใช้และการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการคาดการณ์ผลกระทบและการปรับตัวของผู้ประกอบการในชุมชนเมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงรายตอนนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาภาคการท่องเที่ยวและบริการในครั้งนี้ สามารถแบ่งวิธีการเก็บข้อมูลเป็น 2 แบบคือ

3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ข้อมูลส่วนนี้ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมจากกลุ่มประชากรตัวอย่างโดยตรง โดยใช้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตการณ์ (Observation) เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้สร้างโครงสร้างการสัมภาษณ์ขึ้นตามแนวทางและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ อ้างอิงจากการศึกษาค้นคว้าและดัดแปลงจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ รวมทั้งแนวความคิดงานวิจัยที่ใกล้เคียงของผู้ที่ได้ทำวิจัยมาแล้ว โดยแบ่งแบบการสัมภาษณ์เป็น 3 ลำดับคือ

ลำดับที่ 1: คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เลือกสอบถามข้อมูลที่เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ เหตุจูงใจ/วัตถุประสงค์ในดำเนินธุรกิจ โดยใช้ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview)

ลำดับที่ 2: คำถามเกี่ยวกับกิจการ ผู้วิจัยได้เลือกสอบถามข้อมูลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินธุรกิจ เช่น ลักษณะการให้บริการ ฐานลูกค้า ช่วงเวลาในการให้บริการ จำนวนพนักงานและ

สาขา จุดเด่นและจุดด้อยของกิจการ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน โดยใช้ลักษณะการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview)

ลำดับที่ 3: คำถามเกี่ยวกับการคาดการณ์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับกิจการของผู้ให้สัมภาษณ์ ภายหลังเปิดประชาคมอาเซียน โดยมีการกำหนดประเด็น (Themes) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-Ended Question) เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์มีอิสระในการตอบ

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) นั้น มีรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องรวมทั้งศึกษารูปแบบวิธีการตั้งถาม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือเพื่อวิจัย
2. กำหนดกรอบแนวคิดจากข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาโดยวิเคราะห์และแยกประเด็นที่ต้องการศึกษา และกำหนดวิธีวิเคราะห์และแยกประเด็นที่ต้องการศึกษา และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา
3. ออกแบบและสร้างเครื่องมือ โดยออกแบบโครงสร้างการสัมภาษณ์จากการกำหนดกรอบความคิด
4. นำโครงสร้างการสัมภาษณ์ไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อขอคำแนะนำและทำการแก้ไขปรับปรุงให้โครงสร้างการสัมภาษณ์เข้ากับลักษณะของผู้ประกอบการธุรกิจที่จะทำการสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ
5. ใช้โครงสร้างการสัมภาษณ์ที่ได้แก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับผู้ประกอบการธุรกิจกลุ่มตัวอย่าง
6. ใช้โครงสร้างการสัมภาษณ์ที่ได้ทดลองใช้แล้วไม่มีปัญหา นำไปใช้จริง พร้อมทั้งมีการสังเกตการณ์ (Observation) โดยศึกษาถึงพฤติกรรมและกิจกรรมของผู้ประกอบการและผู้ให้บริการที่เกิดขึ้นระหว่างการให้บริการ รวมทั้งหลังเสร็จสิ้นการให้บริการ

3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ข้อมูลในส่วนนี้ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลและสถิติจากเอกสารที่มีการเผยแพร่ของหน่วยงานราชการที่สำคัญของไทยทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคและระดับจังหวัด เช่น

1. กระทรวงพาณิชย์ กรมการค้าต่างประเทศ สำนักงานส่งเสริมการค้าไทย
2. สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด ด้านอุตสาหกรรม สมาคมท่องเที่ยว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชิงราย ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จแรงงานต่างด้าว ธนาคารแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคเหนือ หอการค้าประจำจังหวัด เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Literal Review) วารสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือพิมพ์ หรือเอกสารต่าง ๆ

ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และข้อมูลการเผยแพร่ด้านยุทธศาสตร์การค้าและการลงทุนของจีน นโยบายพม่า และลาว ที่เกี่ยวข้องกับเมืองชายแดน จากหน่วยงานและเอกสารวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผล

การคาดการณ์ผลกระทบและการปรับตัวของผู้ประกอบการในชุมชนเมืองหน้าด่านจังหวัด เชียงราย ต่อนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน : กรณีศึกษาภาคการท่องเที่ยว ใช้การวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการ สังเกตการณ์และข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) รวบรวมเพื่อวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผลโดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 องค์ประกอบได้แก่

3.3.1 การศึกษาพัฒนาการทางการค้าชายแดนและผลกระทบที่มีต่อชุมชนในปัจจุบัน

ประกอบไปด้วยการศึกษาลักษณะทางกายภาพ สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของ เมืองและชุมชนเมืองชายแดน ลักษณะและพัฒนาการทางการค้า (รูปแบบการใช้พื้นที่ การขยายตัว ของพื้นที่ทางการค้า) ลักษณะ/รูปแบบการค้า (ประเภทสินค้า ปริมาณ การขนส่ง ระบบการส่งออก และนำเข้า และการชำระค่าสินค้า) ปัญหาและผลกระทบของการค้าและความเป็นเมืองเศรษฐกิจ พิเศษที่มีต่อการชุมชนและสังคมของเมืองชายแดน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การท่องเที่ยว อุตสาหกรรมขนาดกลางและเล็ก และการศึกษา

3.3.2 การคาดการณ์เกี่ยวกับผลกระทบ

เป็นการนำผลการศึกษาและจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และทุติยภูมิ (Secondary Data) มาศึกษาและคาดการณ์เกี่ยวกับผลกระทบของชุมชนและสังคมเมืองชายแดนใน จังหวัดเชียงราย ต่อนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเนื่องจากการศึกษาถึงสิ่งที่ยังไม่ได้ เกิดขึ้นหรือเป็นเพียงการคาดการณ์ จะใช้แนวคิดการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) TOWS Metrics จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เข้ามาเสริมเพื่อประชุม ระดมสมองจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

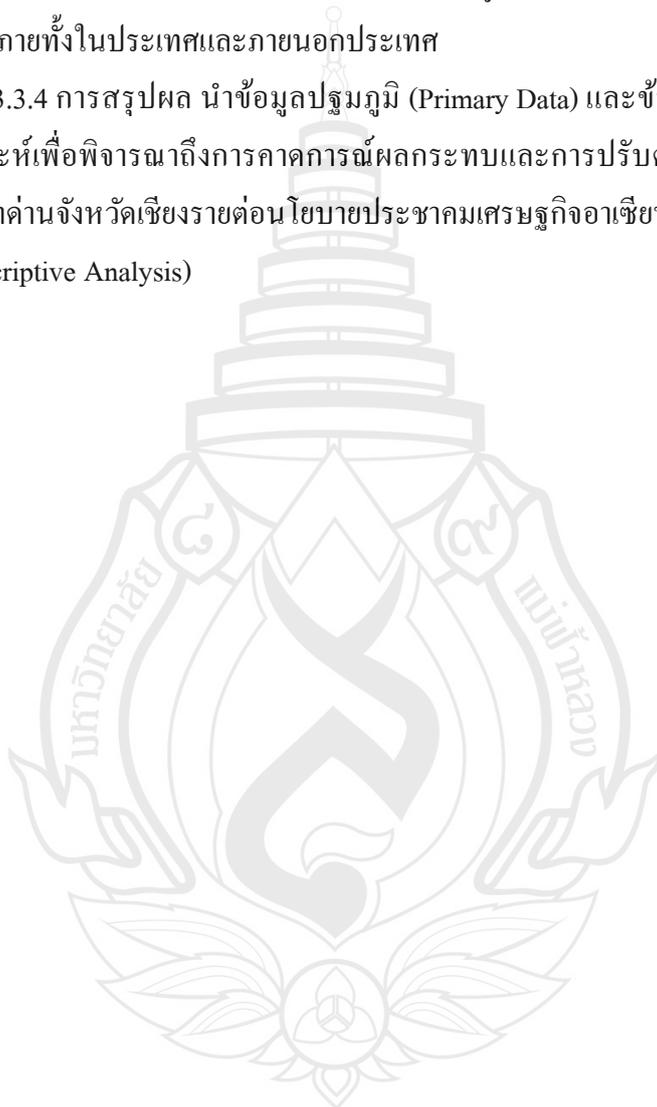
3.3.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

3.3.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ตอนที่ 1 โดยการแจกแจงการกระจายแบบ ร้อยละ (Percentage Distribution) และค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) เพื่อใช้อธิบายลักษณะด้าน ประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

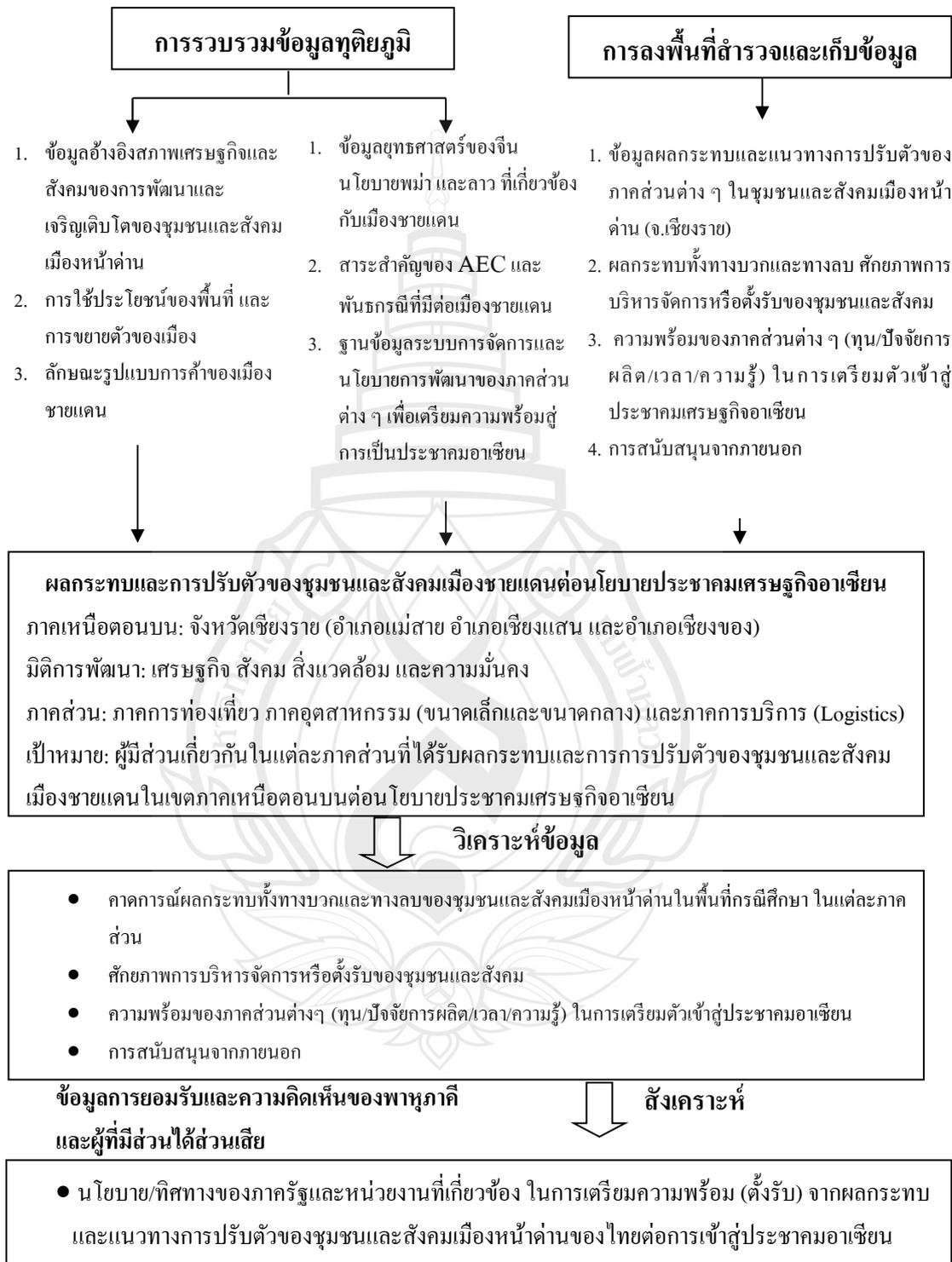
3.3.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ตอนที่ 2 โดยแจกแจงประเภทกิจการ ลักษณะฐานลูกค้า จุดตรงจุดด้อยของธุรกิจ และลักษณะผลกระทบที่มี เพื่อใช้อธิบายลักษณะด้านกิจกรรมและพฤติกรรมในการให้บริการของกลุ่มตัวอย่าง

3.3.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็นการคาดการณ์ผลลัพธ์หลังการมีเปิดประชาคมอาเซียนของผู้ประกอบกิจการ ทั้งผลประโยชน์และผลกระทบ จากภายในประเทศและภายนอกประเทศ

3.3.3.4 การสรุปผล นำข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) มาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาถึงการคาดการณ์ผลกระทบและการปรับตัวของผู้ประกอบการในชุมชนเมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงรายตอน โยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและใช้นำเสนอด้วยการพรรณนา (Descriptive Analysis)

3.4 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Frameworks)

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

3.5 ระเบียบวิธีดำเนินงานวิจัย และแผนการดำเนินงาน

การศึกษานี้ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดที่ว่า การรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเมืองชายแดนในระดับโครงสร้าง ทั้งนี้เพราะการเข้าสู่ AEC ก่อให้เกิดการไหลเวียนของสินค้าและบริการ คน (ผู้บริโภคร) และแรงงานข้ามพรมแดน ซึ่งเมืองชายแดนเป็นด่านที่สำคัญที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว และการเข้าสู่ AEC ทำให้เมืองหน้าด่านกลายเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในภูมิภาค ส่งผล (ผลกระทบเชิงปริมาณและคุณภาพ) ให้เกิดโครงการจากภาครัฐขนาดใหญ่ ในพื้นที่ ที่จะเปลี่ยนเมืองชายแดนในจังหวัดเชียงราย ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ประเทศที่วางไว้ ด้วยเหตุทั้งสองประการนี้เองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างอย่างลึกซึ้ง อันจะก่อให้เกิดทั้ง โอกาสและความท้าทายต่อทั้งคนและอุตสาหกรรมในพื้นที่ การศึกษาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถวางกลยุทธ์เชิงรับเชิงรุกที่จะทำให้แต่ละเมืองชายแดนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้การศึกษาผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนและสังคมเมืองชายแดนในจังหวัดเชียงรายต่อนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาภาคการท่องเที่ยว และภาคบริการ(เน้นด้านขนส่ง/Logistics) จะดำเนินการรวบรวมข้อมูลทุกมิติด้านการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเมืองหน้าด่าน รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องทางด้านการท่องเที่ยว ภาคอุตสาหกรรม (ขนาดกลางและขนาดย่อม) และโลจิสติกส์ และวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบโดยการสร้างดัชนีชี้วัดตามขั้นตอนการดำเนินการต่อไปนี้

3.5.1 ขั้นตอนที่ 1

3.5.1.1 รวบรวมข้อมูลการเผยแพร่ด้านยุทธศาสตร์การค้าและการลงทุนของจีน นโยบายสหภาพเมียนมาร์และสปป.ลาว ที่เกี่ยวข้องกับเมืองชายแดนจากหน่วยงานและเอกสารวิชาการต่าง ๆ

3.5.1.2 รวบรวมข้อมูลทุกมิติ การเปลี่ยนแปลงชุมชนและสังคมเมืองชายแดนในบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 ภาคส่วน คือ ภาคการท่องเที่ยว ภาคอุตสาหกรรม (ขนาดกลางและขนาดย่อม) และภาคการบริการ (Logistics) รวมถึงผลกระทบในภาพกว้างที่ชุมชนและสังคมเมืองชายแดนได้รับจากนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและนโยบายหรือรูปแบบวิธีการจัดการ (ตั้งรับ) ของภาคส่วนต่าง ๆ ในอำเภอพื้นที่ศึกษา เป็นต้น โดยจะรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ 5-10 ปีย้อนหลัง โดยข้อมูลเชิงปริมาณที่ใช้คือ ตัวเลขดัชนีชี้พ้อง (Coincident Index) และชี้ตาม (Lagging Indicators) ที่แสดงระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เช่น ผลิตภัณฑ์จังหวัด (Gross

Province Product: GPP) ปริมาณการลงทุน จำนวนธุรกิจที่ยื่นขอจดทะเบียน การขออนุญาตสร้างอาคาร/อาคารพาณิชย์ อัตราการจ้างงานและการว่างงาน การจัดเก็บภาษีศุลกากร จำนวนนักท่องเที่ยว ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม เป็นต้น รวมถึงการรวบรวมสาระสำคัญของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและพันธมิตรต่าง ๆ ที่มีต่อเมืองชายแดน ทั้งกรอบทางกฎหมายและทางสถาบันของอาเซียน หรือ AEC ที่มีส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเมืองชายแดน นโยบายของรัฐบาลทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นที่พยายามเสริมสร้างและเตรียมความพร้อมให้กับเมืองชายแดนในการพร้อมรับและภายหลังจากเข้าสู่ AEC อย่างเป็นทางการในปี 2558

3.5.2 ขั้นตอนที่ 2

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึกเบื้องต้นในพื้นที่เป้าหมาย โดยการทำ Focus Group และสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่เกี่ยวกับสถานการณ์การเกษตรทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ รวมถึงการปรับตัวและแนวทางการพัฒนาของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้ง 3 ภาคส่วนในพื้นที่ศึกษา ภาคการท่องเที่ยว ภาคอุตสาหกรรม (ขนาดกลางและขนาดย่อม) และภาคการบริการ (Logistics) โดยมีการใช้ทั้งคำถามเปิดและปิด ในประเด็น

1. การรับรู้เกี่ยวกับ AEC การเตรียมความพร้อมก่อนเปิด AEC
2. ผลกระทบต่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อตนเองและชุมชนของเมืองชายแดน
3. ศักยภาพการบริหารจัดการหรือตั้งรับของชุมชนและสังคม และความพร้อมของภาคส่วนต่าง ๆ (ทุน/ปัจจัยการผลิต/เวลา/ความรู้) ในการเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รวมถึงการสนับสนุนจากภายนอก

เนื่องจากการทำ Focus Group และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จะได้ผลการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่แคบ ดังนั้นเพื่อให้การศึกษาที่ครอบคลุมมากขึ้น ผลการศึกษาจากขั้นตอนที่ 2 นี้จะถูกนำไปใช้สำหรับการสร้างแบบสอบถามสำหรับสอบถามกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 3

3.5.3 ขั้นตอนที่ 3

เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ และเกิดความไว้วางใจในคุณภาพของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ วิธีหนึ่งที่ได้รับคามนิยม ก็คือ การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งคุณภาพมีหลายวิธี คือโดยผู้วิจัยได้เลือกใช้ชีวิต การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล

(Methodological Triangulation) โดยการสร้าง ทดสอบ และทำการเก็บแบบสอบถาม (Questionnaire) จากตัวอย่างประชาชนในชุมชนเขตเมืองชายแดนกรณีศึกษา จากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้ง 3 ภาคส่วน ภาคการท่องเที่ยว ภาคการค้า(SME) และภาคการบริการ (Logistics) เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านผลกระทบและแนวทางการปรับตัวของแต่ละภาคส่วนในพื้นที่ศึกษาจังหวัดเชียงราย โดยเก็บภาคส่วนละอย่างละ 100 ตัวอย่างในแต่ละเมืองทั้ง 3 เมือง (แม่สาย เชียงของ และเชียงแสน) (รวมทั้งสิ้น 3 ภาคส่วน 3 อำเภอ 100 ตัวอย่าง) แล้วนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปเปรียบเทียบกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้ในขั้นตอนก่อนหน้า

3.5.4 ขั้นตอนที่ 4

สำรวจและระดมความคิดเห็น (Brain Storming) ร่วมกับการวิจัยจากกระบวนการมีส่วนร่วม โดยในระยะแรกจะใช้วิธี Participation กับตัวแทนของภาคส่วนต่าง ๆ เพิ่มเติม เพื่อให้ได้ภาพที่สะท้อนความเป็นจริงและมีความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ผลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 ถึง 3 มาประกอบกัน โดยประเด็นที่ดำเนินการได้แก่

3.5.4.1 วิเคราะห์ผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ รวมถึงแนวทางหรือกลยุทธ์การรับมือ การปรับตัว โดยการบรรยายและประเมินการเปลี่ยนแปลงในส่วนขององค์ประกอบที่สำคัญ โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยได้กำหนด “เป้าหมาย” ของการปรับตัวหรือเป้าหมายของการพัฒนาเมืองชายแดนในแต่ละพื้นที่ศึกษา ตามกรอบการพัฒนาที่สมดุลของสภาพพัฒนาฯ ใน 4 ส่วน คือ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคง (Sustain) ร่วมกับเป้าหมายด้าน Green Economy และ Creative Economy เพื่อให้เห็นภาพความเชื่อมโยงของนโยบายภาครัฐ (Governance) และเป้าหมายของชุมชนในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นพลวัตมากยิ่งขึ้น

ซึ่งการวิเคราะห์ผลกระทบนั้น จะมุ่งเน้นการศึกษาผลกระทบ 3 ภาคส่วน (ภาคอุตสาหกรรม [ขนาดกลางและขนาดย่อม] ภาคการท่องเที่ยว และภาคโลจิสติกส์) ในจังหวัดเชียงราย มีทั้งหมด 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์แบบเชิงคุณภาพ (Qualitative) และการวิเคราะห์แบบเชิงปริมาณ (Quantitative) ซึ่งการวิเคราะห์ผลกระทบแบบเชิงคุณภาพจะเป็นการสร้างตัวชี้วัดจากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่และการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำมากำหนดประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ โดยมีการจัดลำดับความสำคัญของผลกระทบ และเน้นว่าเมืองชายแดนมีเป้าหมายและความสำคัญทางด้านพื้นที่เป็นไปทางด้านไหน ซึ่งจะกำหนดแผนภูมิลำดับความสำคัญดังตัวอย่างต่อไปนี้

นอกจากนี้การวิเคราะห์ผลกระทบ ในการกำหนดนโยบายการจัดการเมืองชายแดนของจังหวัดกรณีศึกษา รายละเอียดการจัดทำตัวชี้วัดแผนภูมิผลกระทบของเมืองชายแดนจะมีทั้งหมด 4 มิติ คือ การเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth) การเป็นมิตรของสิ่งแวดล้อม (Green) การ

สนับสนุนจากภาครัฐ (Governance) และความมั่นคง (Sustain) นำมาเชื่อมโยงกับด้านกรณีสึกษา เพื่อทำการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่มลูกค้าหรือธุรกิจที่มีศักยภาพ (Segmentation) คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายหลัก (Target) และวางตำแหน่งทางการตลาดหรือยุทธศาสตร์ (Positioning) ของแต่ละพื้นที่ชายแดน ตลอดจนสังเคราะห์ข้อมูลออกเป็นกลยุทธ์การปรับตัวเชิงรับเชิงรุกเพื่อบรรลุเป้าประสงค์ของแต่ละพื้นที่ชายแดนในขั้นตอนต่อไป เพื่อให้เกิดภาพที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังตารางที่แสดงตัวอย่างในมิติด้านสิ่งแวดล้อมและมิติด้านความมั่นคงต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 ตัวอย่างการจำแนกดัชนีชี้วัดตามมิติต่าง ๆ

	Green	Growth	Sustainability	Governance
การท่องเที่ยว	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการมาของนักท่องเที่ยว 2. การกำหนดช่วงเวลาเปิดปิดสถานที่ท่องเที่ยว 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว 2. จำนวนสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ 3. ความต้องการของนักท่องเที่ยว 4. การขยายตัวของหน่วยงานที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยว 5. การลงทุนด้านการท่องเที่ยว 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความพร้อมในการให้บริการของหน่วยงานท่องเที่ยว 2. ความหลากหลายในการเดินทาง 3. การอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว 4. การทำนุบำรุงและรักษาวัฒนธรรม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว 2. มาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยว 3. เส้นทางคมนาคมระหว่างประเทศ 4. นโยบายกำหนดควบคุมเขตพื้นที่อนุรักษ์
การท่องเที่ยว SMEs	<ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดการปริมาณขยะ 2. การจัดการการใช้พลังงานของธุรกิจ 3. ความใส่ใจด้าน Green ของผู้ประกอบการธุรกิจ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การส่งเสริมเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว 2. การลงทุนของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม 3. มูลค่าการค้าระหว่างประเทศสูง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การลดอัตราว่างงาน 2. อัตราการหมุนเวียนของแรงงาน 3. การปรับตัวของราคาที่ดิน 4. อายุของธุรกิจ 5. ช่องทางการจัดจำหน่าย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. นโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 2. นโยบายสนับสนุนการลงทุนระหว่างประเทศ

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

	Green	Growth	Sustainability	Governance
การท่องเที่ยว SMEs (ต่อ)		4. ความสามารถในการแข่งขัน 5. หน่วยงานให้บริการธุรกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม		
Logistics	1. การลดการใช้เชื้อเพลิง ฟอสซิล (น้ำมันเชื้อเพลิง) 2. การลดการปล่อยก๊าซเรือน กระจก 3. ความตระหนักด้านGreen Logistics ของผู้ประกอบการ	1. การลงทุนของธุรกิจ โลจิสติกส์ 2. การขยายตัวของธุรกิจ ทางด้านโลจิสติกส์	1. เส้นทางการคมนาคม พื้นฐาน 2. ระบบอำนวยความสะดวก พื้นฐาน 3. โครงสร้างพื้นฐาน 4. ความพร้อมของผู้ ให้บริการ โลจิสติกส์	1. การดำเนินการทาง ศุลกากร 2. นโยบายและการ สนับสนุนโครงสร้าง พื้นฐาน

ดัชนีชี้วัดมิติด้าน Green ที่ใช้จะมุ่งเน้นด้านการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดการปล่อยก๊าซ CO2 น้อยที่สุด โดยแบ่งออกเป็น 3 ภาครัฐกิจใหญ่ ดังนี้ ภาคการท่องเที่ยว ภาคธุรกิจขนาดย่อม และภาคการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน ทั้งนี้ดัชนีชี้วัดจะวัดตลอดกระบวนการทั้งต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ในแต่ละภาครัฐกิจ

ตารางที่ 3.2 ตัวอย่างดัชนีชี้วัด Green ที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ภาค	มิติ	ดัชนีชี้วัด	ระดับ ความลึก	ความถี่ ข้อมูล	ความยาว ข้อมูล	แหล่งข้อมูล
ท่องเที่ยว SMEs	มิตรกับ สิ่งแวดล้อม	มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้านเวลา	อำเภอ	1 ปี	2555	องค์กรท่องเที่ยว/ข้อมูลปฐมภูมิ
		สถานที่โดยแบ่งพื้นที่การใช้งาน				
		มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้านเวลา	อำเภอ	1 ปี	2555	องค์กรท่องเที่ยว/ข้อมูลปฐมภูมิ
		เปิด-ปิด-เวลาฟื้นฟู				
		มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้าน	อำเภอ	1 ปี	2555	องค์กรท่องเที่ยว/ข้อมูลปฐมภูมิ
	ทรัพยากรธรรมชาติ					
	มีการกำจัดขยะและมลภาวะอันเกิดจาก	อำเภอ	1 ปี	2555	องค์กรท่องเที่ยว/ข้อมูลปฐมภูมิ	
	นักท่องเที่ยวที่เหมาะสม					
	มีการบริหารจัดการในการลดการใช้ทรัพยากร	อำเภอ	1 ปี	2555	หน่วยธุรกิจ/ข้อมูลปฐมภูมิ	
	สิ้นเปลือง					

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ภาค	มิติ	ดัชนีชี้วัด	ระดับ ความลึก	ความถี่ ข้อมูล	ความยาว ข้อมูล	แหล่งข้อมูล
ท่องเที่ยว	มิตรกับ	มีการบริหารจัดการขยะของเสีย	อำเภอ	1 ปี	2555	หน่วยธุรกิจ/ข้อมูลปฐมภูมิ
	สิ่งแวดล้อม	มีการบริหารจัดการด้านการเคลื่อนย้ายสินค้าที่ ประหยัดต่อขนาด	อำเภอ	1 ปี	2555	บริษัท/ข้อมูลปฐมภูมิ
		มีการใช้นวัตกรรมในการเคลื่อนย้ายสินค้าที่ลด การใช้พลังงาน	อำเภอ			
		มีการบริหารจัดการองค์กรในการลดการใช้ ทรัพยากรสิ้นเปลือง	อำเภอ			บริษัท/ข้อมูลปฐมภูมิ

ดัชนีชี้วัดมิติด้าน Sustain ที่ใช้จะมุ่งเน้นด้านความยั่งยืนและดำรงอยู่ได้ ภาคการท่องเที่ยว ภาคธุรกิจขนาดย่อม

ตารางที่ 3.3 ตัวอย่างดัชนีชี้วัด Sustain ที่ใช้ในกาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ภาค	มิติ	ดัชนีชี้วัด	ระดับ ความลึก	ความถี่ ข้อมูล	ความยาว ข้อมูล	แหล่งข้อมูล
ท่องเที่ยว SMEs	ความยั่งยืน	มีการอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว	อำเภอ	1 ปี	2555	องค์กรท่องเที่ยว/ข้อมูลปฐมภูมิ
	ความยั่งยืน	และมีข้อมูลที่สามารถสืบค้นได้				
		มีการพัฒนาศักยภาพสถานที่ท่องเที่ยวทั้งด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและโครงสร้างพื้นฐาน	อำเภอ	1 ปี	2555	องค์กรท่องเที่ยว/ข้อมูลปฐมภูมิ
		มีการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการในสถานที่ ท่องเที่ยว	อำเภอ	1 ปี	2555	องค์กรท่องเที่ยว/ข้อมูลปฐมภูมิ
		ธุรกิจขนาดย่อมสามารถการดำเนินธุรกิจได้ (อายุของธุรกิจ)	อำเภอ	1 ปี	2555	หน่วยธุรกิจ/ข้อมูลปฐมภูมิ
		ธุรกิจขนาดย่อมมีศักยภาพในด้านการผลิต	อำเภอ	1 ปี	2555	หน่วยธุรกิจ/ข้อมูลปฐมภูมิ
ท่องเที่ยว	ความยั่งยืน	ธุรกิจขนาดย่อมมีศักยภาพในด้านการตลาด	อำเภอ	1 ปี	2555	หน่วยธุรกิจ/ข้อมูลปฐมภูมิ
	ความยั่งยืน	มีช่องทางคมนาคมที่มีศักยภาพและหลากหลาย	อำเภอ	1 ปี	2555	บริษัท/ข้อมูลปฐมภูมิ
		มีศักยภาพในการดำเนินธุรกิจ	อำเภอ	1 ปี	2555	บริษัท/ข้อมูลปฐมภูมิ

ทั้งนี้ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพจะเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ซึ่งการวิเคราะห์เชิงปริมาณจะเป็นการวิเคราะห์เชิงมหภาคและจุลภาค เพื่อให้เห็นถึง โอกาสและศักยภาพของภาคเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงของเมืองหน้าด่าน และผลกระทบของประชากรในชุมชนเมืองหน้าด่านทั้งในด้านเกษตร สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว และ โลจิสติกส์ หลังจากเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) จะเห็นได้จากตารางที่ 6

ซึ่งการวิเคราะห์การให้คะแนนของตัวชี้วัด จะแปลงค่าดัชนีเชิงปริมาณต่าง ๆ ให้อยู่ในมาตรวัดคะแนน 1 ถึง 7 เนื่องจากค่าของดัชนีในมิติต่าง ๆ มีค่าแตกต่างกันมากจึงมีความจำเป็นที่จะต้องแปลงค่าดังกล่าวให้เป็นมาตรฐานที่สามารถเปรียบเทียบกันได้ ผู้วิจัยจึงแปลงค่าดัชนีเชิงปริมาณต่าง ๆ ให้อยู่ในมาตรวัดคะแนน 1 ถึง 7 โดยใช้สูตรในการแปลงดังต่อไปนี้

กรณีตัวชี้วัดยังมีคะแนนมากยิ่งขึ้น เช่น มูลค่าการค้าชายแดน รายได้ครัวเรือน

$$\text{ดัชนีชายแดน}_i = 6 \times \left(\frac{\text{คะแนนของชายแดน}_i - \text{คะแนนชายแดนที่ต่ำที่สุด}}{\text{คะแนนชายแดนที่สูงที่สุด} - \text{คะแนนชายแดนที่ต่ำที่สุด}} \right) + 1$$

กรณีตัวชี้วัดยังมีคะแนนน้อยยิ่งขึ้น เช่น หนี้สินครัวเรือน ปริมาณขยะต่อหัวประชากร

$$\text{ดัชนีชายแดน}_i = -6 \times \left(\frac{\text{คะแนนของชายแดน}_i - \text{คะแนนชายแดนที่ต่ำที่สุด}}{\text{คะแนนชายแดนที่สูงที่สุด} - \text{คะแนนชายแดนที่ต่ำที่สุด}} \right) + 7$$

ที่มา World economic forum (2013)

ข้อสังเกต จะเห็นได้สูตรแปลงข้อมูลข้างต้นใช้ตำแหน่ง (ลำดับ) โดยเปรียบเทียบของชายแดน i ที่เราสนใจเทียบกับชายแดนอื่นที่เราสนใจศึกษา

ตารางที่ 3.4 ตัวอย่างดัชนีชี้วัดที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ภาค	มิติ	ดัชนีด้านการเจริญเติบโตที่ใช้ร่วมกันทุก อุตสาหกรรมและครัวเรือน	ระดับ ความลึก	ความถี่ ข้อมูล	ความยาว ข้อมูล	แหล่งข้อมูล
SMEs	Growth	อัตราการเติบโต SMEs (GPP)	จังหวัด	1 ปี	2546-2556	คลังจังหวัด bottom-up หรือ สภาพัฒน์
		จำนวน ประเภท และทุนจดทะเบียนของ SMEs รายใหม่		1 ปี		สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจฯ(สสว.)
	Sustainability	สัดส่วนมูลค่า SMEs (GPP)	จังหวัด	1 ปี	2546-2556	คลังจังหวัด bottom-up หรือ สภาพัฒน์
		สัดส่วนของ SMEs ที่ประสบความสำเร็จเป็นราย sector				สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจฯ(สสว.)
Green	สัดส่วน Green SMEs					
Governance	สัดส่วนงบประมาณในพื้นที่ด้านการเกษตร					สำนักงานยุทธศาสตร์จังหวัด

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ภาค	มิติ	ดัชนีด้านการเจริญเติบโตที่ใช้ร่วมกันทุก อุตสาหกรรมและครัวเรือน	ระดับ ความลึก	ความถี่ ข้อมูล	ความยาว ข้อมูล	แหล่งข้อมูล
ท่องเที่ยว	Growth	อัตราการเติบโตภาคท่องเที่ยว (GPP)	จังหวัด	1 ปี	2546-2556	คลังจังหวัด bottom-up หรือ สภาพัฒน์
		ตัวเลขนักท่องเที่ยวผ่านด่านต่าง ๆ (ตม. ผมมีอยู่ ส่วนหนึ่ง)	จังหวัด	1 ปี	2549-2556	กระทรวงกีฬาและการท่องเที่ยว
		จำนวนนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวของจังหวัด รายปี แยกเป็นไทยและต่างชาติ (จังหวัด)	จังหวัด	1 ปี	2549-2556	กระทรวงกีฬาและการท่องเที่ยว
	Sustainability	ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่อคนต่อวัน (จังหวัด)	จังหวัด	1 ปี	2549-2556	กระทรวงกีฬาและการท่องเที่ยว
		วันพักเฉลี่ย (จังหวัด)	จังหวัด	1 ปี	2549-2556	กระทรวงกีฬาและการท่องเที่ยว
		สัดส่วนมูลค่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (GPP)	จังหวัด	1 ปี	2546-2556	คลังจังหวัด Bottom-Up หรือ สภาพัฒน์
		Green	สัดส่วน Green Tourism			
Governance	สัดส่วนงบประมาณในพื้นที่ด้านการท่องเที่ยว				สำนักงานยุทธศาสตร์จังหวัด	

ดัชนีชี้วัดมิติด้าน Green ที่ใช้จะมุ่งเน้นด้านการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดการปล่อยก๊าซ CO2 น้อยที่สุด โดยแบ่งออกเป็น 2 ภาคธุรกิจใหญ่ คือ ภาคการท่องเที่ยว และภาคธุรกิจขนาดย่อม

ตารางที่ 3.5 ตัวอย่างดัชนีชี้วัด Green ที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

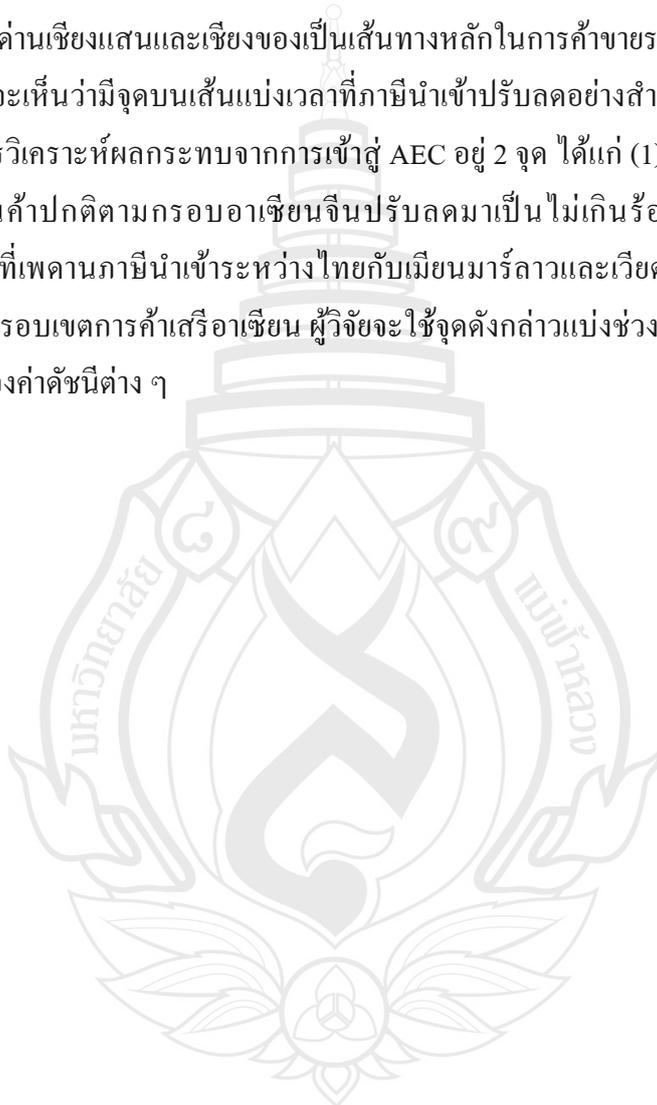
ภาค	มิติ	ดัชนีชี้วัด	ระดับความ ลึก	ความถี่ ข้อมูล	ความยาวข้อมูล	แหล่งข้อมูล
ท่องเที่ยว	มิตรกับ สิ่งแวดล้อม	ปริมาณขยะ (กิโลกรัม ต่อ เดือน)	อำเภอ	1 ปี	2550-2556	องค์กรท่องเที่ยว/ข้อมูลปฐมภูมิ
		ค่าใช้จ่ายด้านน้ำมันเชื้อเพลิง (บาทต่อเดือน)	อำเภอ	1 ปี	2550-2556	องค์กรท่องเที่ยว/ข้อมูลปฐมภูมิ
	ค่าไฟฟ้า (บาทต่อเดือน)	อำเภอ	1 ปี	2550-2556	องค์กรท่องเที่ยว/ข้อมูลปฐมภูมิ	
	ค่าน้ำ (บาทต่อเดือน)				2550-2556	
SMEs	มิตรกับ สิ่งแวดล้อม	ปริมาณขยะ (กิโลกรัม ต่อ เดือน)	อำเภอ	1 ปี	2550-2556	หน่วยธุรกิจ/ข้อมูลปฐมภูมิ
		ค่าใช้จ่ายด้านน้ำมันเชื้อเพลิง (บาทต่อเดือน)	อำเภอ	1 ปี	2550-2556	หน่วยธุรกิจ/ข้อมูลปฐมภูมิ
	ค่าไฟฟ้า (บาทต่อเดือน)	อำเภอ	1 ปี	2550-2556	หน่วยธุรกิจ/ข้อมูลปฐมภูมิ	
	ค่าน้ำ (บาทต่อเดือน)	อำเภอ	1 ปี	2550-2556	หน่วยธุรกิจ/ข้อมูลปฐมภูมิ	

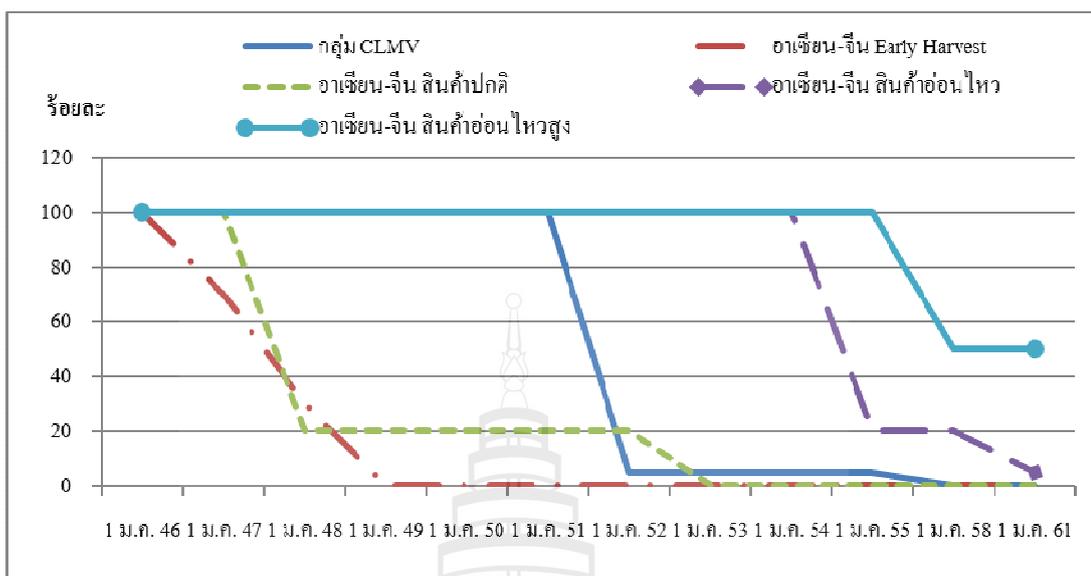
ดัชนีชี้วัดมิติด้าน Sustain ที่ใช้จะมุ่งเน้นด้านความยั่งยืนและดำรงอยู่ได้ของ ภาคการท่องเที่ยว ภาคธุรกิจขนาดย่อม

ตารางที่ 3.6 ตัวอย่างดัชนีชี้วัด Sustain ที่ใช้ในกาวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ภาค	มิติ	ดัชนีชี้วัด	ระดับความ ลึก	ความถี่ ข้อมูล	ความยาวข้อมูล	แหล่งข้อมูล
ท่องเที่ยว	ความยั่งยืน	จำนวนปีที่เปิดกิจการ	อำเภอ	1 ปี	2550-2556	องค์กรท่องเที่ยว/ข้อมูลปฐมภูมิ
		จำนวนปีที่ค้นพบแหล่งท่องเที่ยว	อำเภอ	1 ปี	2550-2556	องค์กรท่องเที่ยว/ข้อมูลปฐมภูมิ
SMEs	ความยั่งยืน	จำนวนปีที่เปิดกิจการ	อำเภอ	1 ปี	2550-2556	หน่วยธุรกิจ/ข้อมูลปฐมภูมิ

การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเข้าสู่ AEC จะใช้การเปรียบเทียบค่าดัชนีก่อนและหลังการเข้าสู่ AEC เพื่อสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงการที่เกิดขึ้นในมิติต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเข้าสู่ AEC มีลำดับของพัฒนาการของการลดภาษีนำเข้าระหว่างกัน (ภาพที่ 3.4) กรอบการเปิดเสรีการค้าที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชายแดนที่ศึกษาในงานนี้มี 2 กรอบ ได้แก่ เขตการค้าเสรีอาเซียนที่ไทยกับกลุ่มประเทศ CLMV จะลดภาษีระหว่างกันไปพร้อม ๆ กันยกเว้นกัมพูชา และเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีนที่มีด่านเชียงแสนและเชียงของเป็นเส้นทางหลักในการค้าขายระหว่างไทยกับจีนตอนใต้ จากภาพที่ 3.2 จะเห็นว่ามีจุดบนเส้นแบ่งเวลาที่ภาษีนำเข้าปรับลดอย่างสำคัญซึ่งสามารถนำมาแบ่งช่วงเวลาในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการเข้าสู่ AEC อยู่ 2 จุด ได้แก่ (1)วันที่ 1 มกราคม 2548 ที่เพดานภาษีสินค้าปกติตามกรอบอาเซียนจีนปรับลดมาเป็นไม่เกินร้อยละ 20 และ (2)วันที่ 1 มกราคม 2552 ที่เพดานภาษีนำเข้าระหว่างไทยกับเมียนมาร์ลาวและเวียดนามปรับลดเป็นไม่เกินร้อยละ 5 ตามกรอบเขตการค้าเสรีอาเซียน ผู้วิจัยจะใช้จุดดังกล่าวแบ่งช่วงเวลาในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของค่าดัชนีต่าง ๆ

หมายเหตุ. 1) เส้นกลุ่ม CLMV คือ อัตราภาษีนำเข้าระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศลาว เมียนมาร์ และ เวียดนาม ยกเว้นกัมพูชา

2) มูลค่าสินค้าอ่อนไหวรวมกับอ่อนไหวสูงต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของมูลค่านำเข้าทั้งหมด

ที่มา 1) ข้อมูลเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) สรุปรจาก เว็บไซต์กรมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2556)

2) ข้อมูลเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน สรุปรจาก เว็บไซต์กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2556)

ภาพที่ 3.2 อัตราภาษีนำเข้าระหว่างกันตามกรอบ FTA อาเซียนและอาเซียน-จีน

3.5.4.2 สังเคราะห์ทางเลือกหรือรูปแบบการจัดการชุมชนเมืองชายแดน ที่จะทำให้ชุมชนเมืองชายแดนที่มีความมั่นคงและมีความพร้อมในเชิงรุกและการตั้งรับสำหรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (โดยจะใช้วิธีการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละภาคส่วน โดยการใช้ Participation Research เข้ามาเป็นเครื่องมือในการแปลงเป้าหมายหรือแนวทางการพัฒนาชุมชนเมืองชายแดนให้เป็นรูปธรรมและเป็นไปตามความต้องการของชุมชนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม)

3.5.4.3 สังเคราะห์แนวคิดการกำหนดนโยบายการจัดการชุมชนเมืองชายแดน ที่จะทำให้ชุมชนเมืองชายแดนที่มีความมั่นคง และมีความพร้อมในการตั้งรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (โดยจะทำการเปรียบเทียบและสร้างข้อเสนอแนะของแต่ละพื้นที่ศึกษา (ซึ่งอาจจะมีประเด็นร่วมและประเด็นต่าง)

โดยการสังเคราะห์ทางเลือกและรูปแบบการจัดการเมืองชายแดน จะนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพดังกล่าวมาสอบทานกันเพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่แม่นยำ และจะใช้ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมาใช้จำแนกกลุ่มลูกค้าหรือธุรกิจที่มีศักยภาพ (Segmentation) คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายหลัก (Target) และวางตำแหน่งทางการตลาดหรือยุทธศาสตร์ (Positioning) ของแต่ละพื้นที่ชายแดน ตลอดจนสังเคราะห์ข้อมูลออกเป็นกลยุทธ์การปรับตัวเชิงรับเชิงรุกเพื่อบรรลุป้าประสงค์ของแต่ละพื้นที่ชายแดน

ซึ่งการจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์ในแต่ละพื้นที่ชายแดนจะถูกจัดเรียงจาก 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ระดับของผลประโยชน์ที่จะเกิดจากการดำเนินกลยุทธ์ และความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินกลยุทธ์ หากไม่ทำจะก่อให้เกิดผลกระทบตามมา หากกลยุทธ์ใดสร้างผลประโยชน์มากและมีความจำเป็นเร่งด่วนก็จะถูกจัดลำดับความสำคัญอยู่ในลำดับต้น ๆ ดังรูปต่อไปนี้

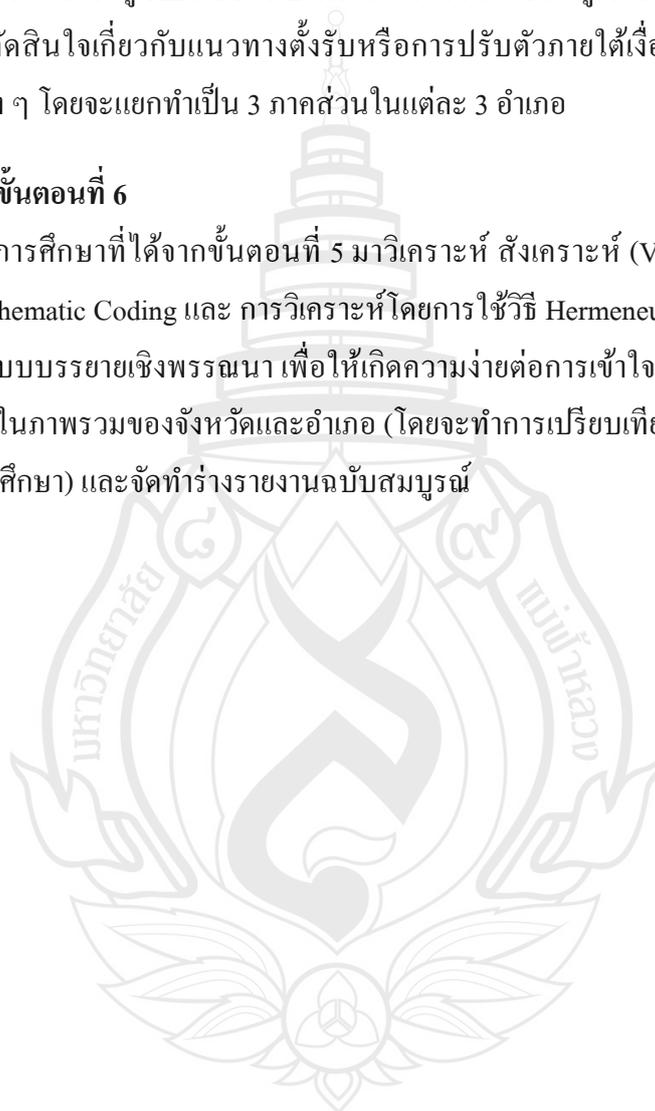
ภาพที่ 3.3 การจัดลำดับความสำคัญของผลกระทบ

3.5.5 ขั้นตอนที่ 5

จัดเวทีการคืนข้อมูลให้กับพหุภาคี และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ชุมชนเมืองชายแดน โดยในขั้นตอนนี้อาจทำ Focus Group หรือเวทีประชาคม เพื่อนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากขั้นตอนที่ 4 โดยนำเสนอผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขและความเสี่ยงที่จะเกิดสถานการณ์ต่าง ๆ ในอนาคตหากมีการเข้าสู่ AEC อย่างเป็นทางการ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางตั้งรับหรือการปรับตัวภายใต้เงื่อนไขและความเสี่ยงจากสถานการณ์ต่าง ๆ โดยจะแยกทำเป็น 3 ภาคส่วนในแต่ละ 3 อำเภอ

3.5.6 ขั้นตอนที่ 6

นำผลการศึกษาที่ได้จากขั้นตอนที่ 5 มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ (Verify และ Justify โดยใช้กระบวนการ Thematic Coding และ การวิเคราะห์โดยใช้วิธี Hermeneutic โดยข้อมูลจะถูกนำมาอธิบายในรูปแบบบรรยายเชิงพรรณนา เพื่อให้เกิดความง่ายต่อการเข้าใจ) และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายทั้งในภาพรวมของจังหวัดและอำเภอ (โดยจะทำการเปรียบเทียบและสร้างข้อเสนอแนะของแต่ละพื้นที่ศึกษา) และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการศึกษา

บทนี้จะเป็นการนำเสนอข้อมูลจากการคาดการณ์ผลกระทบของการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อชุมชนเมืองหน้าด่าน (ทั้งทางบกและทางลพ) จากมุมมองของผู้ประกอบการในธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดจังหวัดเชียงราย อันได้แก่ อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ ทั้งนี้มีการศึกษาถึงปัจจัยของผลกระทบภายใต้การวิเคราะห์แนวโน้มของตลาดและภาพรวมของธุรกิจโดยอาศัยข้อมูลจากปัจจัยภายนอกที่อยู่นอกเหนือการควบคุม โดยใช้เครื่องมือ PESTELIA Analysis Model การเมือง (Political), เศรษฐกิจ (Economic), กฎหมาย (Legal), สังคม (Social), เทคโนโลยี (Technology), สิ่งแวดล้อม (Environment), ข้อตกลงทางการค้า (AFTA) และการข้ามแดน (Immigration) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเมืองหน้าด่านใน 2 ภาคส่วน ได้แก่ ภาคการท่องเที่ยว ภาคการค้า (SME) ซึ่งใช้ประเด็นการวิเคราะห์ 3GIS คือ Green, Growth, Governance และ Sustainability เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเป็นการประยุกต์กรอบแนวคิดมาจากกรอบ Green Growth และ Green Economy ของสหภาพฯ

บทนี้จะอธิบายผลการศึกษาใน 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นบทวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ อันเกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสำรวจข้อมูลเชิงลึกจากหน่วยงาน และภาคธุรกิจต่าง ๆ ในแต่ละชุมชนซึ่งเป็นการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาและอุปสรรคของเมืองหน้าด่านในจังหวัดเชียงราย และส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลทุติยภูมิที่ได้ศึกษาจากบทวิเคราะห์ต่าง ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับศักยภาพของชุมชนเมืองหน้าด่านเพื่อเป็นการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อคาดการณ์ผลกระทบจากมุมมองของผู้ประกอบการ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (ทั้งทางบกและทางลพ) อันเนื่องมาจากนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการค้า (SME) ในเขตเมืองหน้าด่านของจังหวัดเชียงราย ซึ่งจะมีเนื้อหาย่อยแบ่งเป็น 2 ส่วนดังต่อไปนี้

1. การศึกษาถึงการคาดการณ์ผลกระทบของการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อชุมชนเมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงราย

1.1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงราย

1.1.1 ข้อมูลการปกครอง

- 1.1.2 ข้อมูลประชากรในจังหวัดเชียงราย
- 1.1.3 โครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคในจังหวัดเชียงราย
2. การคาดการณ์ผลกระทบต่อชุมชนเมืองหน้าด่าน
 - 2.1 การคาดการณ์ผลกระทบต่อชุมชนเมืองแม่สาย
 - 2.1.1 ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว
 - 2.1.2 ผลกระทบต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
 - 2.2 การคาดการณ์ผลกระทบต่อชุมชนเมืองเชียงของ
 - 2.2.1 ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว
 - 2.2.2 ผลกระทบต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
 - 2.3 การคาดการณ์ผลกระทบต่อชุมชนเมืองเชียงแสน
 - 2.3.1 ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว
 - 2.3.2 ผลกระทบต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
3. การวิเคราะห์ผลจากการเข้าสู่ AEC ต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย

4.1 การศึกษาถึงผลกระทบของการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อชุมชนเมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงราย

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปจังหวัดเชียงราย

4.1.1.1 ข้อมูลการปกครอง

จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ภาคเหนือตอนบน เป็นจังหวัดที่อยู่เหนือที่สุดของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานคร 785 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูง มีพื้นที่ราบสูงเป็นหย่อม ๆ บริเวณเทือกเขาจะมีความสูงประมาณ 1,500–2,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีเนื้อที่ประมาณ 11,678.369 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,298,981 ไร่ (มีขนาดใหญ่เป็นลำดับที่ 12 ของประเทศไทย) มีแม่น้ำสายสำคัญ 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำกก แม่น้ำอิง และแม่น้ำโขง มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง 3 จังหวัด และมีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน 2 ประเทศ ดังต่อไปนี้ (แนวชายแดนติดต่อกับสหภาพเมียนมาร์รวม 153 กิโลเมตร และแนวชายแดนติดต่อกับ สปป.ลาว มีระยะทาง 155 กิโลเมตร)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ สหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว
ทิศใต้	ติดต่อกับ จังหวัดลำปาง และจังหวัดพะเยา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ สปป.ลาว และจังหวัดพะเยา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ สหภาพเมียนมาร์ และจังหวัดเชียงใหม่

ปัจจุบันจังหวัดเชียงรายแบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ โดยแบ่งหน่วยปกครองออกเป็น ส่วนราชการสังกัดส่วนภูมิภาค 27 หน่วยงาน และส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง 85 หน่วยงาน ส่วนราชการสังกัดส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย

1. 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด
2. 1 เทศบาลนคร
3. 25 เทศบาลตำบล
4. 120 องค์การบริหารส่วนตำบล
5. อำเภอ 18 อำเภอ 124 ตำบล 1,751 หมู่บ้าน

ที่มา สำนักงานจังหวัดเชียงราย

ภาพที่ 4.1 แผนที่จังหวัดเชียงรายจำแนกตามอำเภอ

4.1.1.2 ข้อมูลประชากรในจังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงรายมีประชากรหลากหลายเชื้อชาติ ทั้งชาวไทยพื้นราบ ชาวไทยภูเขา และชาวจีนฮ่อที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่บนดอยสูง แต่ละชนชาติจะมีประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ เป็นเสน่ห์อีกอย่างที่ทำให้เชียงรายได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยในจังหวัดเชียงราย ณ เดือนธันวาคม 2551 มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 1,200,423 คน เป็นเพศชาย 590,446 คน เพศหญิง 609,977 คน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมือง มีจำนวน 226,107 คน สำหรับอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด คือ อำเภอแม่สาย มีความหนาแน่นเท่ากับ 297.98 คนต่อตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 4.1 จำนวนประชากรจังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2551

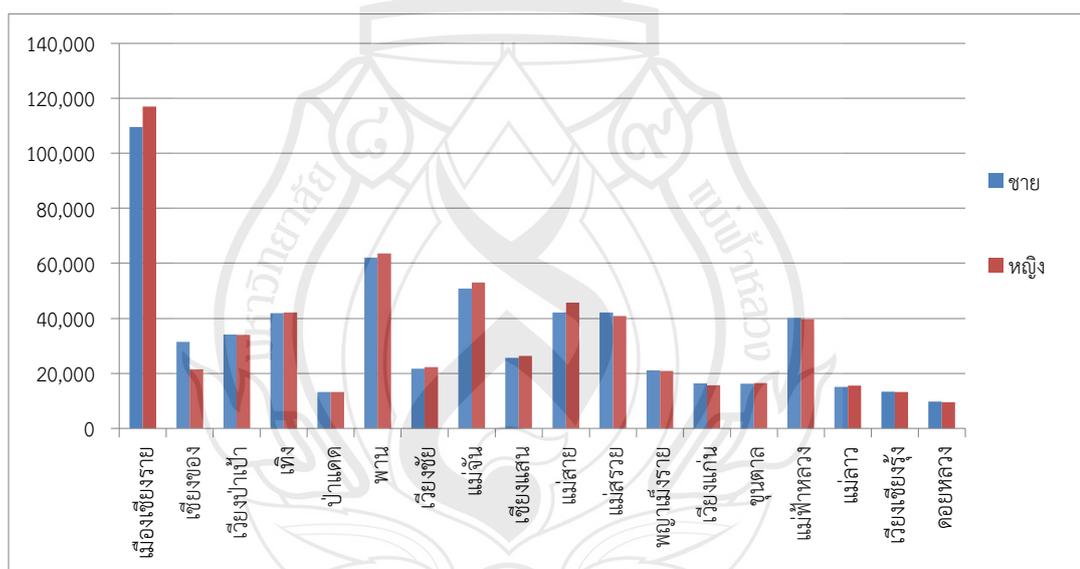
อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนบ้าน
เมืองเชียงราย	109,583	116,972	226,555	97,996
เชียงของ	31,481	21,414	62,895	22,473
เวียงป่าเป้า	34,178	34,020	68,198	23,390
เทิง	41,884	42,102	83,986	28,442
ป่าแดด	13,221	13,170	26,391	8,118
พาน	61,990	63,577	125,567	44,633
เวียงชัย	21,710	22,258	43,968	15,085
แม่จัน	50,718	52,912	103,630	38,333
เชียงแสน	25,635	26,365	52,000	20,180
แม่สาย	42,193	45,781	87,974	40,793
แม่สรวย	42,122	40,867	82,989	26,381
พญาเม็งราย	21,155	20,933	42,088	13,100
เวียงแก่น	16,343	15,650	31,993	9,616
ขุนตาล	16,217	16,477	32,694	10,295
แม่ฟ้าหลวง	40,214	39,749	79,963	20,971
แม่ลาว	15,086	15,581	30,667	11,090

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนบ้าน
เวียงเชียงรุ้ง	13,286	13,230	26,516	8,062
ดอยหลวง	9,759	9,484	19,243	7,388
รวม	606,775	620,542	1,227,317	446,346

หมายเหตุ. อยู่ระหว่างการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ปีปัจจุบัน จากหน่วยงานในพื้นที่

ที่มา ที่ทำการปกครองจังหวัดเชียงราย (2553)

ที่มา คำนวณโดยผู้วิจัยโดยใช้ฐานข้อมูลจาก ที่ทำการปกครองจังหวัดเชียงราย, 2553

ภาพที่ 4.2 จำนวนประชากรในจังหวัดเชียงราย ปี พ.ศ.2553 แยกตามอำเภอ

4.1.1.3 โครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคในจังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงรายที่มีพื้นที่ชายแดน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านอำเภอแม่สายติดกับชายแดนประเทศพม่า ด้านอำเภอเชียงของติดกับชายแดนประเทศลาว และอำเภอเชียงแสนเป็นท่าเรือพาณิชย์ ถือเป็นเมืองหน้าด่านประตูเศรษฐกิจ (Gateway) ของประเทศไทยกับกลุ่มความร่วมมือต่าง ๆ อาทิ GMS, AEC และ BIMSTEC จึงเป็น โอกาสที่ดีของการประกอบธุรกิจการค้าชายแดนหรือการขนส่งโลจิสติกส์ โดยสามารถแบ่งระบบคมนาคมของเชียงรายได้เป็น 3 ระบบคือ ระบบคมนาคมทางถนน ระบบคมนาคมทางน้ำ และระบบคมนาคมทางอากาศ

1. ระบบคมนาคมทางถนน

จังหวัดเชียงรายให้ความสำคัญกับการผลักดันให้เกิดการพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งสายหลัก คือ เส้นทาง R3A และ R3B เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับการคมนาคมภายใต้เส้นทางหลัก ทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงเพื่อรองรับการขยายตัวของการคมนาคมระหว่างประเทศตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridors) โครงข่ายถนนเส้นทาง R3 คือ เส้นทางเชื่อมโยงตามระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ จากกรุงเทพมหานครสู่จินตอนใต้ผ่านสหภาพเมียนมาร์และสปป.ลาว ประกอบด้วย 2 เส้นทางย่อย ดังต่อไปนี้

1) เส้นทาง R3A หรือ R3E เชื่อมโยงระหว่างไทย-สปป.ลาว-จีน โดยผ่านทางเชียงราย-เชียงของ ข้ามแม่น้ำโขงไปยังประเทศลาว (บ่อแก้ว-เวียงภูคา-หลวงน้ำทา-บ่อเต็น) และเข้าสู่ประเทศจีน (บ่อหาน-เชียงรุ่ง-คุนหมิง) รวมระยะทาง 1,200 กิโลเมตร

2) เส้นทาง R3B หรือ R3W เป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงระหว่างไทย-ไทย-สหภาพเมียนมาร์-จีน จากประเทศไทย (เชียงราย-แม่สาย) ผ่านสหภาพเมียนมาร์ (ท่าจี้เหล็ก-เชียงตุง) และเข้าสู่ประเทศจีนที่ฉางฉว่ ก่อนเชื่อมโยงกับเส้นทาง R3A ที่เชียงรุ่งและคุนหมิง รวมระยะทางจากแม่สาย-เชียงรุ่ง 380 กิโลเมตร

ภาพที่ 4.3 แผนที่เส้นทาง R3A และ R3B

2. ระบบคมนาคมทางน้ำ

1) ท่าเรือพาณิชย์เชียงแสน ตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำสกก สร้างขึ้นเพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการค้าและสนับสนุนทางการค้ากับประเทศในกลุ่มสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างไทย จีน สปป.ลาว และสหภาพเมียนมาร์ อยู่ห่างจากท่าเรือเชียงแสนแห่งแรกประมาณ 5 กิโลเมตร สร้างเพื่อระบบการขนส่งและกระจายสินค้าระหว่างประเทศ

2) ท่าเรือเชียงทอง เป็นท่าเรือที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับการค้าและการท่องเที่ยวระหว่างไทย จีน สปป.ลาว และสหภาพเมียนมาร์ ตามข้อตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ระหว่างแม่น้ำล้านช้างและแม่โขง เป็นท่าเรือรับเรือสินค้าจากต่างประเทศ โดยสามารถรองรับเรือได้ขนาด 100 ตัน พร้อมกัน 2-3 ลำได้อย่างสะดวกสบาย

3. ระบบคมนาคมทางอากาศ

การคมนาคมขนส่งทางอากาศเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการอำนวยความสะดวกเพื่อการคมนาคมขนส่งทั้งบุคคลและสินค้า จังหวัดเชียงรายมีสนามบินนานาชาติแม่ฟ้าหลวงที่มีศักยภาพในการแข่งขันทางการค้าในโลกยุคใหม่ที่มุ่งเน้นความรวดเร็วและยืดหยุ่น

ของการบริการในอนาคต ท่าอากาศยานแม่ฟ้าหลวงอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงคมนาคมมีจำนวนหลุมจอดเครื่องบิน 4 หลุมจอด มีจำนวนเที่ยวบินเฉลี่ย 14 เที่ยวบิน/วัน มีพื้นที่ในส่วนผู้โดยสาร 16,665 ตารางเมตร พื้นที่อาคารคลังสินค้า 412 ตารางเมตร สามารถรองรับการขนส่งสินค้าได้ปีละ 3,400 ตัน เป็นท่าอากาศยานที่มีความสามารถรองรับทั้งในส่วนของผู้โดยสารและการขนส่งสินค้าทางอากาศ ทั้งนี้ จังหวัดเชียงรายมีการเตรียมความพร้อมโดยมาการวางแผนในการพัฒนาให้เป็นจุดเชื่อมต่อสำหรับการเดินทางทางอากาศในอนาคตไปยัง 3 ประเทศใกล้เคียง ได้แก่ สหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และสปป.ลาว

ตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์ SWOT ของจังหวัดเชียงรายแบ่งตามภาคส่วน

สถานะ	ภาคส่วน	
	การท่องเที่ยว	การค้า (SME)
จุดแข็ง(Strengths)	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีสิ่งอำนวยความสะดวกบริการขั้นพื้นฐานที่ค่อนข้างพร้อม 2. เคนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม 3. การท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ (แหล่ง Shopping) มีมูลค่าสูงในแต่ละปี 4. สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวข้ามแดนใน สปป.ลาว และสหภาพเมียนมาร์ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการค้าชายแดนที่สูงสามารถทำธุรกิจการค้าชายแดนได้ดี 2. มีความพร้อมของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการค้าชายแดน 3. มีองค์กรภาคเอกชน รวมทั้งสถาบันการเงินให้บริการแก่ภาคเอกชน 4. เป็นพื้นที่ชายแดนและอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติทั้งในไทยและสหภาพเมียนมาร์ สปป.ลาว 5. มีสถานที่พักรอรับนักท่องเที่ยวที่ดี

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

สถานะ	ภาคส่วน	
	การท่องเที่ยว	การค้า (SME)
จุดอ่อน (Weakness)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปัญหาด้านความมั่นคงในสหภาพเมียนมาร์ส่งผลกระทบต่อนักท่องเที่ยว 2. จำนวนนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับสภาพอากาศในแต่ละปีจึงทำให้คาดการณ์ได้ยาก 3. สถานที่ท่องเที่ยวในประเทศเพื่อนบ้าน ไม่มีการพัฒนา 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ธุรกิจไม่หลากหลาย 2. ผู้ทำธุรกิจรายใหม่มีเส้นทางธุรกิจน้อยเนื่องจากผู้ทำธุรกิจรายเดิมผูกขาด 3. มีแรงงานในภาคอุตสาหกรรมน้อย 4. โครงสร้างพื้นฐานยังมีค่อนข้างจำกัด
โอกาส (Opportunities)	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังสหภาพเมียนมาร์และสปป.ลาว และจีน ผ่านเส้นทางนี้และเดินทางกลับมาพักในประเทศไทย หากมีการเปิดเสรีมากขึ้น 2. การที่มีการค้าสูงขึ้นการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ จะเพิ่มสูงขึ้น 3. นักท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน มีแนวโน้มในการเข้ามาหลังการเปิด AEC 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถนำเข้าวัตถุดิบราคาถูกผ่านทางด่านทั้ง 3 2. รัฐบาลและสหภาพพม่า สปป.ลาว จีน มีนโยบายหรือมาตรการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวชายแดนร่วมกัน 3. นโยบายของภาครัฐในเรื่องต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางการค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้าน
ข้อจำกัด(Threats)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ดีพอ 2. แหล่งท่องเที่ยวมีรูปแบบคล้าย ๆ กัน 3. ไม่มีจุดยืนด้านการท่องเที่ยว 4. นักท่องเที่ยวช่วง low season มีน้อย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. รูปแบบธุรกิจในพื้นที่มีน้อย 2. ไม่เกิดการแข่งขัน

4.2 การคาดการณ์ผลกระทบต่อชุมชนเมืองหน้าด่าน

ผู้วิจัยได้ใช้ข้อเท็จจริงเชิงคุณภาพที่ได้จากการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการค้า (SME) และการท่องเที่ยวในพื้นที่ มาสร้างดัชนีมาตรฐานที่มีคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 7 เพื่อจัดลำดับตามศักยภาพเพื่อประเมินโอกาสและอุปสรรคในด้านการเมือง (Political), เศรษฐกิจ (Economic), กฎหมาย (Legal), สังคม (Social), เทคโนโลยี (Technology), สภาพแวดล้อม (Environment), ข้อตกลงทางการค้า (AFTA), และ Immigration (การข้ามแดน) (หลักการคำนวณอยู่ในบทที่ 3)

ตารางที่ 4.3 ตัวอย่างค่าเฉลี่ยเพื่อการสร้างกราฟ PESTELIA (ภาคการท่องเที่ยวอำเภอแม่สาย)

	Political	Economic	Legal	Social	Technology	Envi ronment	AFTA	Immi gration
อำเภอแม่สาย	6.6	5.6	4	4	4.1	4.2	6	5.2
ไม่ เปลี่ยนแปลง	4	4	4	4	4	4	4	4

ซึ่งหลังจากได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผู้ประกอบการแล้ว ผู้วิจัยได้นำผลวิเคราะห์ดังกล่าวมาวิเคราะห์เพิ่มเติมในด้านความยั่งยืนของธุรกิจ โดยวิเคราะห์ใน 4 ด้านคือ Green, Growth, Governance, และ Sustainability

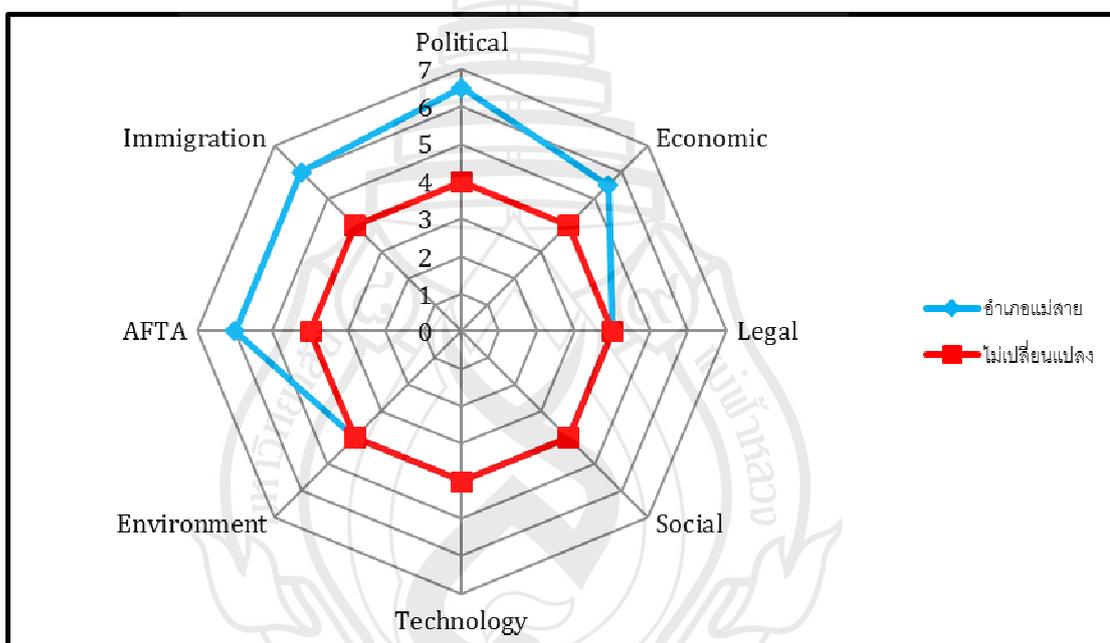
ตารางที่ 4.4 ตัวอย่างการลงค่าเฉลี่ยเพื่อการสร้างกราฟ 3G1S (ภาคการท่องเที่ยวอำเภอแม่สาย)

	Green	Growth	Governance	Sustainability
อำเภอแม่สาย	2	6.1	5.2	1
ไม่เปลี่ยนแปลง	4	4	4	4

4.2.1 การคาดการณ์ผลกระทบของการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่ออำเภอแม่สาย

4.2.1.1 การคาดการณ์ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว

ด้านการค้าชายแดนแม่สาย นับว่าเป็นเมืองหน้าด่านที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวที่มากที่สุด อันเนื่องมาจากนโยบายการสร้างเมืองแห่งการท่องเที่ยว รวมถึงความเคยชินจากอดีตจนถึงปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ ซึ่งในการวิเคราะห์แผนภาพแสดงปัจจัยผลกระทบต่อการท่องเที่ยว พบว่า ภาครัฐ เศรษฐกิจ การเคลื่อนย้ายประชากร และข้อตกลง ASEAN มีผลกระทบแง่บวกต่อเมืองแห่งสถานที่ท่องเที่ยวและเศรษฐกิจอย่างอำเภอแม่สายมากที่สุด ดังภาพที่ 4.4

ภาพที่ 4.4 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของอำเภอแม่สาย

ด้านการค้าชายแดนแม่สาย-ท่าจี้เหล็กเป็นด่านพรมแดนที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญอย่างมากในเขตภาคเหนือตอนบน นับว่าเป็นสถานที่ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติได้จำนวนมาก เนื่องจากพื้นที่บริเวณด่านมิดลาดแม่สาย-ท่าจี้เหล็ก ซึ่งมีชื่อเสียงด้านสินค้าปลอดภาษี สินค้าราคาถูก และสินค้าลอกเลียนแบบที่นำเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านและประเทศจีน จากการสัมภาษณ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอแม่สายพบว่า ทางอำเภอแม่สายมีการผลักดันด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและมีรายได้จากภาคการท่องเที่ยวเป็นหลัก สังเกตได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี มีนโยบายส่งเสริมและผลักดันการ

ท่องเที่ยว พร้อมทั้งการพัฒนาด้านการคมนาคมและระบบขนส่งมวลชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง

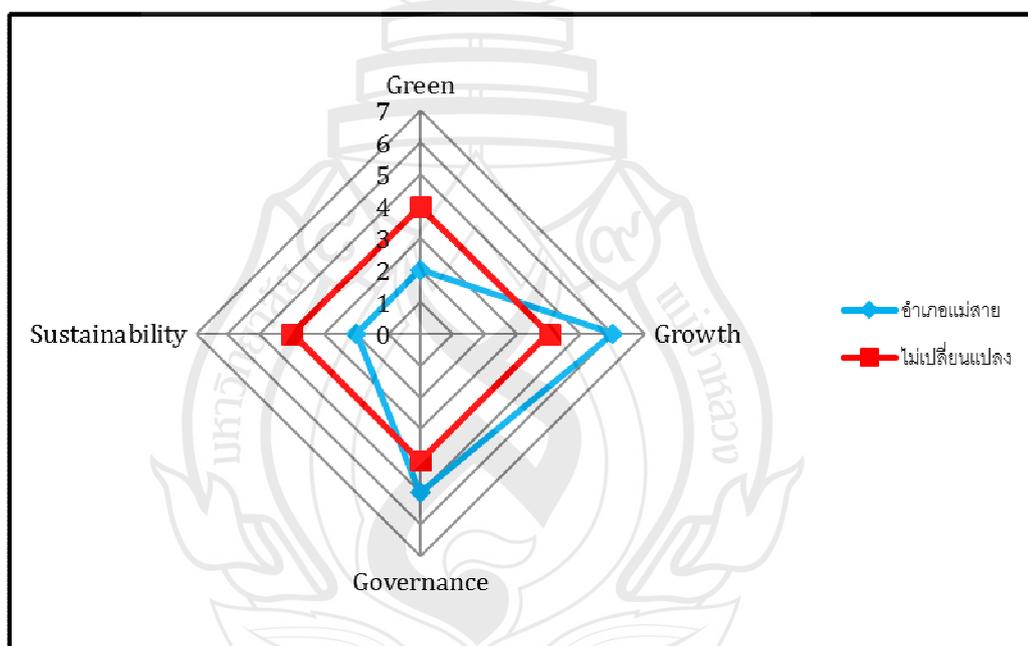
อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการให้บริการนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและการจัดการด้านความร่วมมือกันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ จำเป็นที่ผู้ประกอบการและผู้ให้บริการในสถานประกอบการและหน่วยงานต่าง ๆ ต้องมีความรู้ด้านภาษา ซึ่งนอกจากภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาที่สองแล้ว ผู้ประกอบกิจการและผู้ให้บริการชาวไทยควรจะเรียนรู้ภาษาอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ภาษาประจำชาติสหภาพเมียนมาร์ ภาษาจีนกลาง เป็นต้น แต่เนื่องจากการที่ผู้ประกอบการและผู้ให้บริการในหน่วยงาน ไม่มีความรู้ในด้านนี้มากพอ จึงทำให้การบริการนักท่องเที่ยวไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งในจุดนี้อาจทำให้ศักยภาพทางการแข่งขันของเมืองหน้าด่านอำเภอแม่สาย มีคุณภาพด้อยกว่าคู่แข่งอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศในการดึงดูดนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ในเขตพื้นที่อำเภอแม่สายยังไม่มีการผลักดันแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จึงทำให้รายได้หลักมาจากการท่องเที่ยวเมืองหน้าด่านเท่านั้น ซึ่งหากมีการผลักดันและส่งเสริมสถานท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น วนอุทยานแห่งชาติถ้ำหลวง ถ้ำปลา พระธาตุดอยตุง เป็นต้น จะช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไหลเวียนเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอแม่สายได้มากขึ้น ทั้งยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจและส่งเสริมภาพลักษณ์ในด้านอื่น ๆ ของอำเภอแม่สายได้มากกว่าเป็นเพียงตลาดสินค้าเมืองหน้าด่านเท่านั้น

ยิ่งไปกว่านั้น หากพิจารณาจากรูปที่ 4.4 แผนภาพแสดงปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของอำเภอแม่สายพบว่า อำเภอแม่สายที่มีฐานชื่อเสียงในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนาการ เพื่อทำการซื้อขายสินค้าราคาถูก จากทั้งฝั่งไทยและฝั่งสหภาพเมียนมาร์ นับว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์เมืองหน้าด่านแห่งสำคัญ ที่ต้องการจะส่งเสริมให้เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว โดยนโยบายเหล่านี้จะไปสอดคล้องกับการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวจากรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมให้มีการเปิดเมือง การท่องเที่ยว มีการตั้งนโยบายย่อยจากผู้นำท้องถิ่นในการสร้างความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งการจัดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการเงิน เช่น ธนาคาร เพื่อตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว

โดยจากการวิเคราะห์ข้างต้น จึงเป็นฐานอย่างดีให้การ วิเคราะห์ด้านการเคลื่อนย้ายประชากร อันซึ่งมีผลกระทบโดยตรงจากการที่เปิดเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว โดยการเคลื่อนย้ายด้านประชากร ไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงาน หรือด้านการค้า เศรษฐกิจ ล้วนแล้วแต่ให้ประโยชน์แก่อำเภอแม่สายแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเคลื่อนย้ายของนักท่องเที่ยว จากภายในประเทศและต่างประเทศ ส่งผลให้เกิดผลกระทบแง่บวกของด้าน เศรษฐกิจ ที่จากข้อมูลที่ได้รับมา พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กำลังเป็นที่นิยมอย่างมากจากประเทศเพื่อนบ้าน จึงส่งผลให้การเคลื่อนย้ายประชากรเหล่านั้น เป็นผลดีในด้านกระแสเศรษฐกิจที่เข้ามาสู่อำเภอแม่สาย

ทั้งนี้ทั้งนั้น จากการที่มีการสร้างข้อตกลง AFTA ย่อมส่งผลกระทบต่อ การท่องเที่ยวอย่างแน่นอน แต่ด้วยความที่อำเภอแม่สายเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว ข้อตกลงการค้าผ่านแดน จึงสอดคล้องกันกับการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวที่มีผลดีเชิงเศรษฐกิจ ทางผู้วิจัยจึงมุ่งเน้น ไปที่ความเชื่อมโยงกันระหว่างผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปิด AEC ที่เป็นตัวสนับสนุนผลกระทบเชิงบวกให้กับปัจจัยอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนด้านกฎหมาย ไม่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของอำเภอแม่สาย เช่นเดียวกับ ปัจจัยภายในอื่น ๆ เช่น สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและสังคม อันเนื่องมาจากแผนการดำเนินงานของอำเภอแม่สาย ถูกใช้มาตั้งแต่ในอดีต จึงเกิดความคุ้นชินและไม่มีผลกระทบต่อด้านการท่องเที่ยวภายในอำเภอแม่สายเท่าที่ควร

ภาพที่ 4.5 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอแม่สาย

ซึ่งเมื่อดำเนินการวิเคราะห์ในขั้นต่อมา พบว่า อำเภอแม่สาย นับว่าเป็นแหล่งการท่องเที่ยวที่ทรงศักยภาพมากที่สุดบรรดาสามอำเภอเมืองหน้าด่าน ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า การเติบโตของการท่องเที่ยวอำเภอแม่สาย มีการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยวในแต่ละปี ย่อมส่งผลให้มีจำนวนสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ ๆ มากมายเกิดขึ้น ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีการขยายตัวหน่วยงานให้บริการแก่

นักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความสะดวกสบายในการเดินทาง ส่งผลให้ต้นทุนด้านการท่องเที่ยวมีมาตรฐานและสามารถส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจต่อไปได้

ผลประโยชน์ดังกล่าว ย่อมมีส่วนสำคัญที่เกิดจากภาครัฐที่มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ จุดเด่น การปรับปรุงเส้นทางคมนาคม และการกำหนดควบคุมพื้นที่ใช้สอยได้อย่างมีระบบระเบียบ

แต่อย่างไรก็ตาม จุดด้อยของอำเภอแม่สาย คือ ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวที่มีตัวเล็กละเอียด อีกทั้งยังขาดความหลากหลายในการเดินทางในรูปแบบต่าง ๆ อีกด้วย จึงส่งผลให้เกิดความยั่งยืนที่ต่ำ และอาจส่งผลต่อปัญหาในอนาคตอีกด้วย

เช่นเดียวกันกับด้านการตั้งอำเภอแม่สายเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว ฉะนั้นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ย่อมมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อบัณฑิตด้านสิ่งแวดล้อม และยั่งยืนไป ความไม่ยั่งยืนเหล่านั้น ส่งผลให้อำเภอแม่สายทำลายป่าไม้และสิ่งแวดล้อมจนหมดไปในที่สุด ดังภาพที่ 4.6

ภาพที่ 4.6 ที่ออกหนังสือเดินทางและบริเวณทางเข้าจุดผ่านแดนไทย-เมียนมาร์

ภาพที่ 4.7 ตลาดทำจี๋เหล็ก

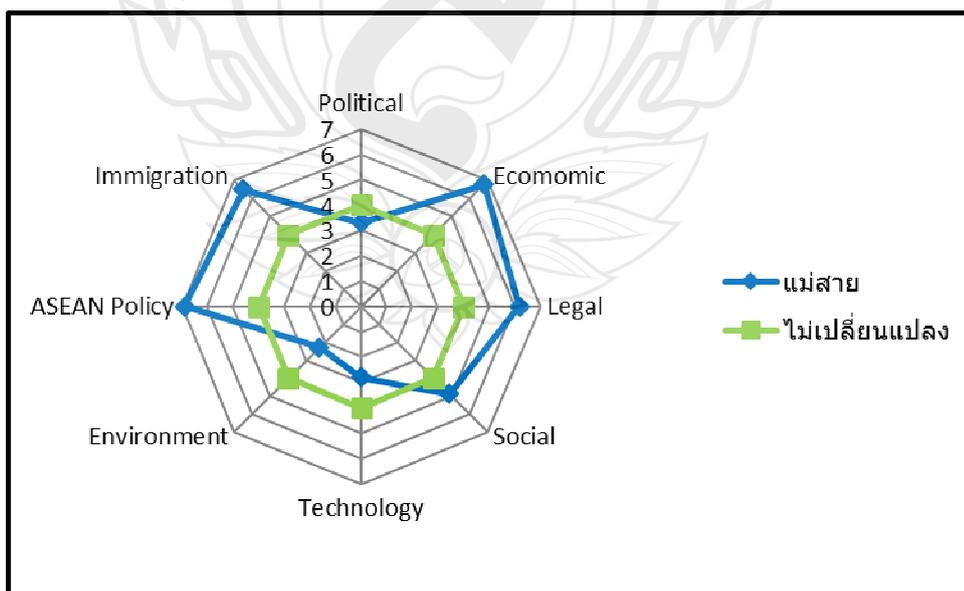

ภาพที่ 4.8 พระมหาเจดีย์ชเวดากองจำลอง

ภาพที่ 4.9 สถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาในท่าจี้เหล็ก

4.2.1.2 การคาดการณ์ผลกระทบต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ภาพที่ 4.10 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอำเภอแม่สาย

จากภาพที่ 4.10 การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับด้านการค้าการลงทุน โดยใช้ PESTELIA Analysis จะเห็นได้ว่า นโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนส่งผลกระทบต่อภาควิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอำเภอแม่สายเป็นอย่างมาก นับได้ว่าอำเภอแม่สายเป็นพื้นที่หนึ่งในประเทศไทยที่มีนักธุรกิจมากมายให้ความสนใจในการลงทุน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะค่าความนิยมของนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้น จึงทำให้เศรษฐกิจที่เมืองหน้าด่านมีกำลังขยายตัวและมีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และมีการกำหนดผังเมืองที่ชัดเจน โดยกำหนดให้อำเภอแม่สายเป็นเมืองแห่งการค้า

หากวิเคราะห์ถึงผลกระทบด้านเศรษฐกิจ เมื่อมีผู้ใช้บริการก็ย่อมต้องมีผู้ให้บริการเป็นไปตามกลไกของหลักเศรษฐศาสตร์ เช่นเดียวกัน เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ตลาดสำหรับผู้ประกอบการต่าง ๆ ก็ย่อมขยายตัวมากขึ้นเช่นกัน ด้วยสาเหตุเดียวกันนี้ก็กระทบนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศ ก่อให้เกิดการว่างงานที่เพิ่มมากขึ้น มีการว่างงานจากแรงงานทั้งชาวไทยและแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้อัตราการว่างงานของประชากรในพื้นที่ลดลง อีกทั้งแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งในปัจจุบันสามารถดำเนินการว่างได้สะดวกขึ้นนั้นมีอัตราว่างที่ต่ำกว่า อันจะเป็นประโยชน์กับผู้ประกอบการชาวไทย โดยเฉพาะในธุรกิจประเภทงานบริการ เช่น ค้าขาย รับเหมาก่อสร้าง และ โรงแรม ที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในปัจจุบันนี้ หากได้ต้นทุนแรงงานที่ถูกลงจะทำให้ผู้ประกอบการได้ผลกำไรที่สูงขึ้นอีกด้วย

สืบเนื่องมาจากการที่มีแรงงานประเทศเพื่อนบ้านเดินทางเข้ามาอาศัยในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้สินค้าอุปโภคบริโภคได้รับความนิยมในการจับจ่ายใช้สอยเป็นจำนวนมากขึ้นตามไปด้วย จากการสัมภาษณ์จากชาวบ้านในพื้นที่พบว่าสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศไทยเป็นที่ต้องการสำหรับชาวประเทศเพื่อนบ้านเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะจากห้างสรรพสินค้าเทสโก้โลตัส สินค้าหลายชนิดจะถูกขายจนหมดชั้นวางในแต่ละวัน เนื่องจากชาวบ้านจำนวนหนึ่งและแรงงานต่างชาตินิยมไปกักตุนและนำกลับไปขายต่อยังประเทศของตน อีกทั้งความนิยมในการบริโภคสินค้าและงานบริการของธุรกิจไทยยังมีความต้องการมากขึ้นในหมู่ประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้มีการขยายธุรกิจต่าง ๆ ของผู้ประกอบการชาวอำเภอแม่สายไปยังสหภาพเมียนมาร์ เช่น ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภค และ โรงแรม เป็นต้น

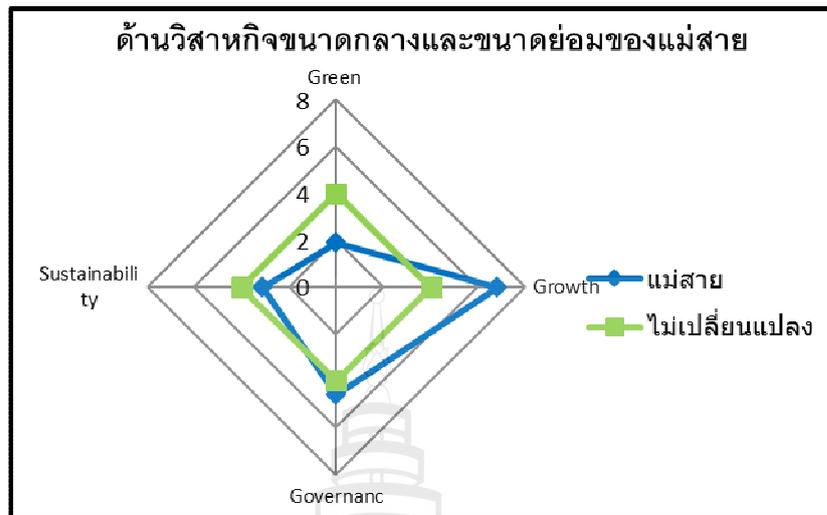
นอกเหนือจากธุรกิจที่ได้กล่าวมา ทางชุมชนยังมีการสนับสนุนสินค้าการทำงานฝีมือ ซึ่งสร้างเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเมืองแม่สาย โดยทำการก่อตั้งกลุ่มพัฒนาฝีมือและแรงงาน เช่น การก่อตั้งกลุ่มสตรีอำเภอแม่สาย เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน มีการผลักดันการต่อยอดสินค้าพื้นเมืองเพื่อจัดทำเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และพัฒนาการตลาดของสินค้านั้น ๆ โดยการนำไปวางขายยังร้านขายของฝากประจำจังหวัดและตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

อีกทั้งยังนำสินค้าในพื้นที่ไปเข้าร่วมนิทรรศการแสดงสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติที่กรุงเทพมหานครในแต่ละปีด้วย

อีกด้านหนึ่งที่ทำให้ผู้ประกอบการชาวไทยเสียเปรียบจะเป็นเรื่องต้นทุนทางด้านแรงงานที่ทางภาครัฐมีนโยบายกำหนดค่าแรงขั้นต่ำเป็นวันละ 300 บาท ส่งผลให้ต้นทุนของภาคธุรกิจต่าง ๆ สูงขึ้นตามมา และสินค้าหรือบริการที่ขายสู่ตลาดผู้บริโภคก็สูงขึ้นด้วยเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีค่าแรงต่ำกว่า จะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า เมื่ออัตราค่าจ้างแรงงานชาวต่างด้าว ซึ่งต่ำกว่าชาวไทยนั้น คึงคูดผู้ประกอบการชาวไทยให้มีการว่าจ้างแรงงานประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น และอาจส่งผลให้ชาวบ้านในเขตอำเภอแม่สายถูกแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านแย่งงานอีกด้วย

ถึงแม้ว่าภาควิสาหกิจในพื้นที่อำเภอแม่สายจะมีความเคยชินในการประกอบกิจการในพื้นที่ชายแดนและระหว่างประเทศมาเป็นเวลาช้านาน แต่ด้วยความจำกัดทางด้านทรัพยากรและการแข่งขันทางการค้าที่สูงขึ้นอาจทำให้ผู้ประกอบการชาวไทยเสียเปรียบในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงเกิดความขาดแคลนด้านพื้นที่ทำกิน เพราะนักลงทุนชาวต่างชาตินิยมมาลงทุนซื้อที่ดินของชาวบ้านโดยเสนอให้ในราคาที่สูงจูงใจชาวบ้าน จึงทำให้ชาวบ้านเต็มใจที่จะขายให้ เพราะมองว่าได้ผลตอบแทนสูงกว่ารายได้จากการทำกินตามปกติ ส่งผลให้ในปัจจุบันเจ้าของที่ดินในพื้นที่อำเภอแม่สายส่วนใหญ่เป็นนักลงทุนจากต่างถิ่นและทำให้ราคาที่ดินในพื้นที่อำเภอแม่สายสูงขึ้นอีกด้วย ความขาดแคลนที่เกิดขึ้นนอกจากในเรื่องของที่ดินทำกินแล้ว ยังเกิดความไม่สะดวกในการรับบริการของหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ แรงงานจำนวนมากเข้ามาใช้บริการด้านสาธารณสุขในฝั่งไทย เนื่องจากได้รับบริการที่มีคุณภาพสูงกว่าในประเทศของตน แต่เป็นผลทำให้เกิดความล่าช้าและไม่สะดวกในการรับบริการของประชากรชาวไทยในพื้นที่

ด้วยความหนาแน่นของประชากรและกิจกรรมหลากหลายที่เกิดขึ้นในชุมชนเมืองแม่สายก่อให้เกิดมลภาวะที่สูงขึ้นตามมา แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์หน่วยงานใดสามารถจัดการมลภาวะที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้เท่าที่ควร อีกทั้งยังไม่มีหรือนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมทางวิสาหกิจ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน

ภาพที่ 4.11 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอำเภอแม่สาย

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้อง สามารถจำแนกผลกระทบที่เกิดขึ้นในภาควิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในพื้นที่อำเภอแม่สาย ตามประเด็นการวิเคราะห์ 3GIS ดังภาพที่ 4.11 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าการปรับตัวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของภาควิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในพื้นที่อำเภอแม่สาย มีการเจริญเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในธุรกิจการค้าการลงทุนทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ธุรกิจภาคบริการ เช่น ร้านอาหารและโรงแรม การธุรกรรมระหว่างประเทศ เป็นต้น การขยายตัวของภาคธุรกิจนั้นสาเหตุหนึ่งมาจากการผลักดันของภาครัฐ ซึ่งมีอำเภอแม่สายได้ทำการประชาสัมพันธ์จุดเด่นด้านการค้าชายแดนในการดึงดูดนักท่องเที่ยวอันเป็นการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ

นอกจากนี้ ความไม่มั่นคงที่อาจส่งผลกระทบต่อภาควิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในพื้นที่อำเภอแม่สายคือ ความแปรปรวนของภาคธุรกิจรายย่อย โดยเฉพาะธุรกิจค้าขายสินค้าอุปโภคและบริโภค กล่าวคือถึงแม้ว่าสินค้าประเภทนี้จะได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้บริโภคมากเพียงใด แต่หากมีนักลงทุนรายใหญ่เข้ามาร่วมลงทุนในภาคธุรกิจ จะส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการรายย่อยอย่างแน่นอน สืบเนื่องได้จากการเปิดกิจการของห้างสรรพสินค้าเทสโก้โลตัส ทำให้เกิดการปรับตัวของผู้บริโภคจากเดิมที่เคยซื้อสินค้าจากร้านโชห่วยทั่วไป จึงทำให้ภาคธุรกิจรายย่อยเกิดความไม่มั่นคง

และด้วยปริมาณของประชากร แรงงาน และนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปริมาณมลภาวะที่จะเกิดขึ้นจากกิจกรรมในพื้นที่ก็มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน หากแต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดนโยบายการกำจัดมลภาวะอย่างเป็นระบบและประสิทธิภาพการจำกัดขยะยังคง

ศักยภาพ ซึ่งทั้งผู้ที่อยู่อาศัยและนักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นได้ทั่วไปจากปริมาณขยะที่อยู่ในบริเวณทั่วไปของบริเวณอำเภอแม่สาย โดยเฉพาะชุมชนหน้าด่าน อันจะทำให้เกิดผลเสียในภาพลักษณ์ของชุมชนเมืองหน้าด่านได้

ตารางที่ 4.5 การเปรียบเทียบ ประเด็นสำคัญด้านการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของชุมชนเมืองหน้าด่านชายแดนไทย (แม่สาย) และเพื่อนบ้าน

ประเด็น	รายละเอียด	
	อำเภอแม่สาย (ประเทศไทย)	เมืองท่าจีเหล็ก (สหภาพเมียนมาร์)
ด้านการท่องเที่ยว	<ol style="list-style-type: none"> นโยบายการผลักดันการท่องเที่ยวอำเภอแม่สาย ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่าน โดยมีการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ ส่งผลให้อัตรานักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศสูงขึ้น การพัฒนาด้านการคมนาคมและระบบขนส่งมวลชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง เกิดการขยายตัวของธุรกิจภาคบริการในการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มจำนวนขึ้น เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ธนาคาร เป็นต้น 	<ol style="list-style-type: none"> เน้นการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ และผลักดัน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีการค้าชายแดนดึงดูดการท่องเที่ยวหลักและชเวดากองจำลองแบบจากเมืองย่างกุ้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่ รัฐให้การสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง แต่ยังมีหน่วยงานภาครัฐที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยวไม่มาก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ ซึ่งมีอัตรานักท่องเที่ยวชาวไทยสูงกว่าชาติอื่น ๆ การท่องเที่ยวส่วนใหญ่ดำเนินการผ่านธุรกิจนำเที่ยวภาคเอกชน
ด้านการค้า (SME)	<ol style="list-style-type: none"> อัตราการว่างงานลดลง อีกทั้งยังมีการอำนวยความสะดวกในการว่าจ้างแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน กิจการการค้าชายแดนกับสหภาพเมียนมาร์ โดยเฉพาะสินค้าประเภทอุปโภคบริโภคมีทิศทางการเติบโตที่ดี 	<ol style="list-style-type: none"> เนื่องจากเมืองท่าจีเหล็กกำลังขยายตัว ส่งผลให้ธุรกิจรับเหมาก่อสร้างเติบโตยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการก่อสร้างบ้านเรือน อาคารพาณิชย์ และโรงแรม

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประเด็น	รายละเอียด	
	อำเภอแม่สาย (ประเทศไทย)	เมืองท่าจีเหล็ก (สหภาพเมียนมาร์)
	3. เกิดการก่อตั้งกลุ่มพัฒนาฝีมือและแรงงาน เช่น กลุ่มสตรี เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการพัฒนาด้านการตลาดสินค้า OTOP	2. วิสาหกิจหลักในเมืองท่าจีเหล็กคือค้าขาย โดยสินค้าส่วนใหญ่คือสินค้าอุปโภคบริโภคที่นำเข้ามาจากฝั่งไทย ซึ่งมีแนวโน้มจะเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการขายปลีกในพื้นที่และขายส่งไปเมืองย่างกุ้งและเมืองมันตะเลย์
	4. มีการจัดการฝั่งเมือง โดยกำหนดให้อำเภอแม่สายเป็นเมืองแห่งการค้า	3. ราคาที่ดินและอาคารเชิงพาณิชย์มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง
	5. การขยายธุรกิจของเจ้าของกิจการชาวแม่สายไปยังประเทศเพื่อนบ้าน มีแนวโน้มสูงขึ้น เช่น ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ค้าขาย โรงแรม	
	6. การแข่งขันทางการค้าที่สูงขึ้นอาจทำให้ผู้ประกอบการชาวไทยเสียเปรียบเพราะต้นทุนแรงงานที่สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน	
	7. นายทุนชาวต่างชาติมาลงทุนซื้อที่ดินของชาวบ้าน ทำให้ราคาที่ดินทำกินสูงขึ้น	

ภาพที่ 4.12 ด้านบุคลากรอำเภอแม่สาย

ภาพที่ 4.13 ห้างสรรพสินค้าและตลาดนัด

ภาพที่ 4.14 ธุรกิจ SME ภายในอำเภอแม่สาย

ภาพที่ 4.15 ธุรกิจ SME ภายในเมืองย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์

ภาพที่ 4.16 สถานีขนส่งอำเภอแม่สาย

ภาพที่ 4.17 ระบบขนส่งผู้โดยสาร/พัสดุสาธารณะ (ฝั่งอำเภอแม่สาย)

ภาพที่ 4.18 พาหนะในการขนส่งสินค้าข้ามไปยังประเทศเมียนมาร์

ภาพที่ 4.19 บริเวณด่านข้ามแดนไทย-เมียนมาร์

ภาพที่ 4.20 สถานีขนส่งชั่วคราวเมืองท่าจีเหล็ก ประเทศเมียนมาร์

ภาพที่ 4.21 สถานีขนส่งที่กำลังปรับปรุง เมืองท่าจีเหล็ก ประเทศเมียนมาร์

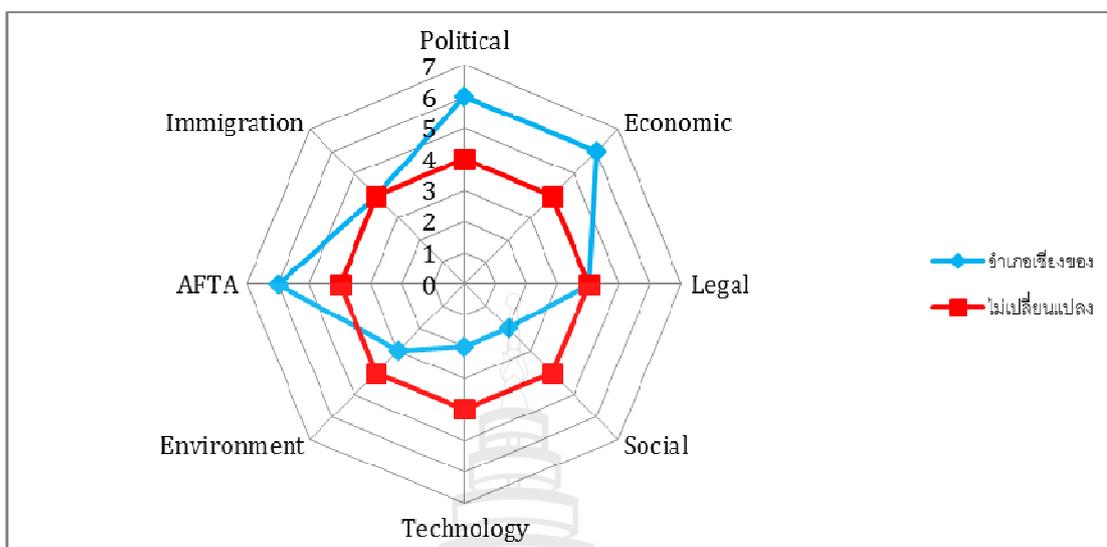

ภาพที่ 4.22 ระบบขนส่งผู้โดยสาร/พัสดุสาธารณะ (ฝั่งเมืองท่าจีเหล็ก)

4.2.2 การคาดการณ์ผลกระทบของการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่ออำเภอเชียงของ

4.2.2.1 การคาดการณ์ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว

ในด้านอำเภอเชียงของที่ซึ่งเป็นเมืองใหม่ด้านโลจิสติกส์ทางบกของจังหวัดเชียงราย ถ้าหากวิเคราะห์ตามปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวแล้ว พบว่า รัฐบาล เศรษฐกิจ และ ข้อตกลง AFTA เป็นตัวเชื่อมโยงที่สำคัญต่อผลกระทบด้านการท่องเที่ยวในเชิงบวก ตรงกันข้ามกับ ด้านสังคม เทคโนโลยี และ สิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยเชิงลบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของอำเภอ เชียงของ

ภาพที่ 4.23 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของอำเภอเชียงใหม่

เนื่องจากอำเภอเชียงใหม่มีชื่อเสียงทางด้านธรรมชาติและความสะดวกสบายสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้วยปริมาณของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการผลักดันพื้นที่ต่าง ๆ ในอำเภอเชียงใหม่ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร อาทิเช่น พื้นที่ตำบลริมโขง อำเภอเชียงใหม่ ทั้งยังมีการวางแผนโครงสร้างของเขตเมืองเก่า เพื่อพัฒนาเป็นจุดเด่นทางด้านการท่องเที่ยวและผลักดันให้มีชื่อเสียงต่อไปในอนาคต ทั้งยังมีการลงทุนจากภาคเอกชนในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น ไร่แสงอรุณ นอกจากนี้ยังมีการขยายตัวของการลงทุนธุรกิจโรงแรม หอพักและโฮมสเตย์เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงเส้นทางการคมนาคมมาท่องเที่ยว ยังมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น บริษัท Nok-Air ได้มีการเปิดสายการบิน กรุงเทพฯ-เชียงใหม่ โดยจะทำการลงจอดที่สนามบินนานาชาติแม่ฟ้าหลวงจังหวัดเชียงราย ก่อนที่จะมีรถตู้มารับเพื่อนำผู้โดยสารไปยังอำเภอเชียงใหม่ต่อไป ซึ่งอาจเป็นเพราะมีการขยายตัวของแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต เช่น “นาคราชนคร” โดยคาดการณ์ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะสร้างจุดเด่นและรายได้ทางการท่องเที่ยวให้มีการเติบโตสูงสุดในอนาคต

ถึงแม้ว่าอัตราการเติบโตของเมืองเชียงใหม่และจำนวนนักท่องเที่ยวที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จะส่งผลให้มีผู้ให้บริการในธุรกิจประเภทต่าง ๆ มีจำนวนสูงขึ้นก็ตาม แต่ศักยภาพความรู้ ทักษะทางด้านภาษาสากลของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้ที่ให้บริการโดยตรงกับชาวต่างชาติในอุตสาหกรรมบริการต่าง ๆ เช่น โรงแรมหรือร้านอาหาร ที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ

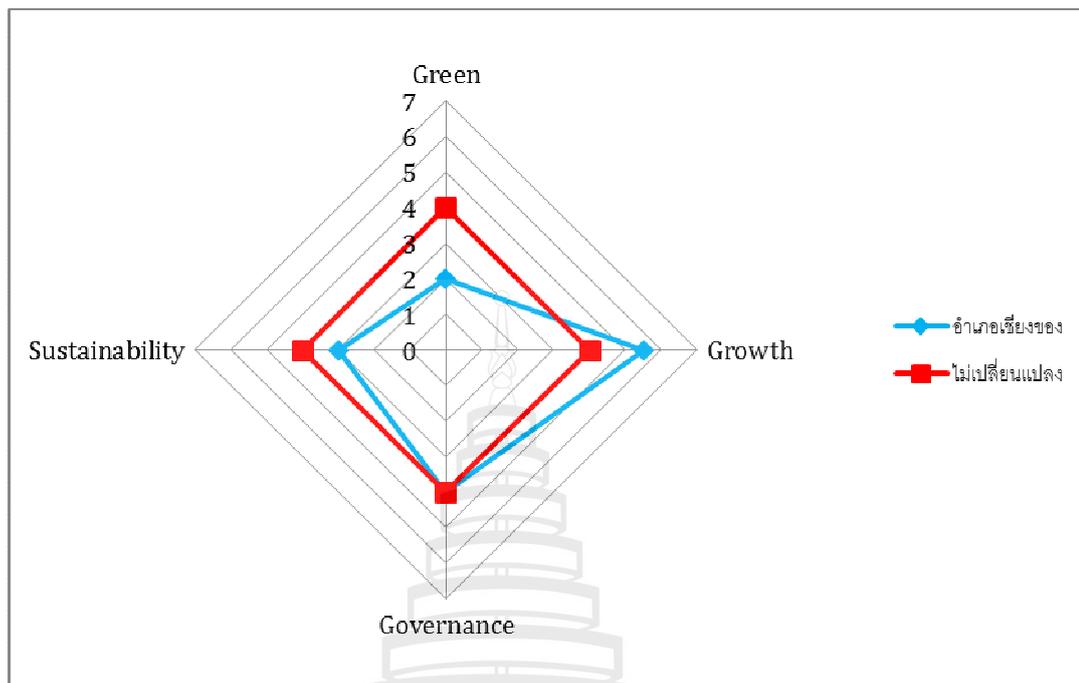
เท่าที่ควร อาจทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบในการแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีความพร้อมในทักษะเหล่านี้มากกว่าผู้ให้บริการชาวไทย

ตามภาพที่ 4.23 พบว่าอำเภอเชียงของ เป็นเมืองหน้าด่านที่มีจุดเด่นด้าน โลจิสติกส์ทางบกแห่งใหม่ ได้เริ่มมีการขยายตัวเมืองมากยิ่งขึ้น หลังจากที่เคยเป็นเมืองที่มีความเงียบสงบ แต่ในปัจจุบันพบว่า มีการเชื่อมเขื่อนจากนักท่องเที่ยว รวมถึงการเคลื่อนย้ายประชากรในด้าน โลจิสติกส์มากมาย จนเรียกได้ว่า ส่งผลกระทบต่ออย่างมากกับเมืองเชียงของ

แม้ว่า ทางอำเภอเชียงของจะพยายามสร้างโครงการ 1 เมือง 2 แบบ ที่พยายามแบ่งอำเภอเชียงของเมืองใหม่ และอำเภอเชียงของเมืองเก่า โดยจะแบ่งแยกอาณาเขต เพื่อจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน ซึ่งอำเภอเชียงของเมืองใหม่จะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมและ โลจิสติกส์ ส่วนอำเภอเชียงของเมืองเก่าจะพยายามสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เช่นเดียวกับเชียงแสน โดยภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้มีการสนับสนุนการท่องเที่ยวทั้งเมืองใหม่และเมืองเก่า เป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจการค้าและเม็ดเงินมีปริมาณที่เพิ่มสูง ซึ่งจะไหลเข้าตัวเมืองหน้าด่านแห่งนี้อย่างไม่ขาดสาย อีกทั้งยังมีการวางแผน Mega Project เพื่อพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและ โลจิสติกส์ควบคู่กันไป ย่อมส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจในแง่มุมมองของการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

แต่ถึงกระนั้น เนื่องด้วยการเคลื่อนย้ายประชากร ไม่ว่าจะเป็นแรงงานในอุตสาหกรรมและ โลจิสติกส์ ลูกค้ายี่ห้อขายสินค้า บุคลากรด้าน โลจิสติกส์ คนขับรถส่งของ หรือแม้กระทั่งนักท่องเที่ยว ก็จะเข้ามามีบทบาทในแง่ลบแก่คนในชุมชน ซึ่งแน่นอนว่าวิถีชีวิตจะเปลี่ยนไปในอีกรูปแบบหนึ่ง รวมถึงความปลอดภัย สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี อาจจะถูกผลกระทบเหล่านี้เข้าแทรกแซงจนยากที่จะแก้ไขได้ในอนาคต

เพราะฉะนั้นในผลกระทบแง่บวกและแง่ลบ ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากนโยบาย ASEAN หรือ AFTA เป็นส่วนใหญ่ โดยจะสอดคล้องกับผลกระทบแง่บวกของภาครัฐและเศรษฐกิจ แต่ยังคงส่งผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีจากการเคลื่อนย้ายประชากรเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 4.24 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงใหม่

ภาพที่ 4.24 แสดงให้เห็นถึงผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงใหม่ โดยแบ่งจุดเด่นของปัจจัยที่ผลกระทบต่ออำเภอเชียงใหม่ไว้อย่างชัดเจน อันได้แก่ การขยายตัวของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น โดยมีการรองรับนโยบายการท่องเที่ยวที่คาดการณ์ว่าจะต้องเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอนในช่วงการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งคาดการณ์ว่าจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการที่เปิดเป็น Hub ทางโลจิสติกส์ เส้นทาง R3A โดยอาจจะมีการขยายตัวของหน่วยงานภาคบริการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลอันดี เชื่อมโยงกันกับภาครัฐที่พยายามพัฒนาและสนับสนุนการท่องเที่ยวโครงการ 1 เมือง 2 แบบ ที่สามารถท่องเที่ยวได้ทั้งเมืองเก่าและเมืองใหม่ แต่อย่างไรก็ตาม อำเภอเชียงใหม่ยังขาดความยั่งยืนในด้านการท่องเที่ยว เพราะยังไม่มีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวที่สามารถอำนวยความสะดวกได้เต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่ยังขาดแคลน แผนการรองรับนักท่องเที่ยว ความหลากหลายและน่าดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอเชียงใหม่

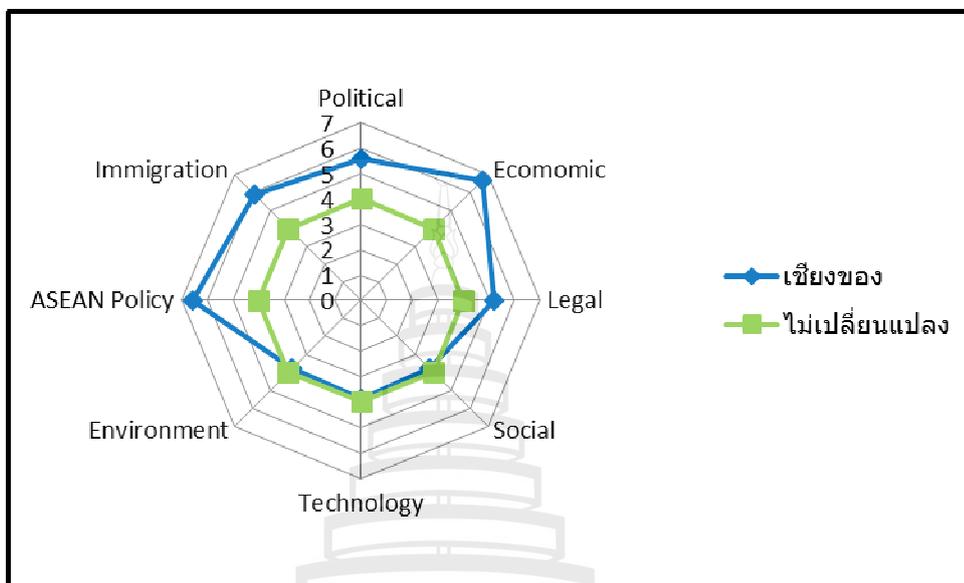
อีกทั้งเมื่อมีการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 4 ที่อำเภอเชียงใหม่แล้วนั้น ย่อมส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายประชากร การเคลื่อนย้ายรถบรรทุกและมีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ต่าง ๆ จึงส่งผลต่อภาคสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการทำลายหน้าดิน การทำลาย

พื้นที่การเกษตร ทำลายภูเขา หรือการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การเกษตรเป็นแหล่งอุตสาหกรรม ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอเขียงของแม้ว่าจะมีโอกาสขยายตัว แต่ยังคงขาดความมั่นคง และยั่งยืน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐที่มีระบบแบบแผนมากกว่านี้

ภาพที่ 4.25 สถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมของอำเภอเขียงของ (ไร่เจริญตะวัน)

4.2.2.2 ผลกระทบต่อด้านวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ภาพที่ 4.26 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอำเภอเชียงใหม่ของ

จากภาพที่ 4.26 การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการค้าการลงทุน โดยใช้ PESTELIA Analysis จะเห็นได้ว่านโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนส่งผลกระทบต่อภาควิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอำเภอแม่สายเป็นอย่างมาก การเติบโตของอำเภอเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผลกระทบจากการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ 4 และการปรับตัวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กระตุ้นให้เกิดการลงทุนในอุตสาหกรรมต่าง ๆ มากมาย เกิดการขยายตัวของธุรกิจประเภทบริการ เช่น ร้านอาหาร โรงแรม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนจากต่างถิ่น ธุรกิจรับเหมาก่อสร้างก็เป็นอีกกิจการหนึ่งที่กำลังขยายตัวในพื้นที่อำเภอเชียงใหม่เช่นกัน เพื่อรองรับการปรับพื้นที่และผังเมืองใหม่

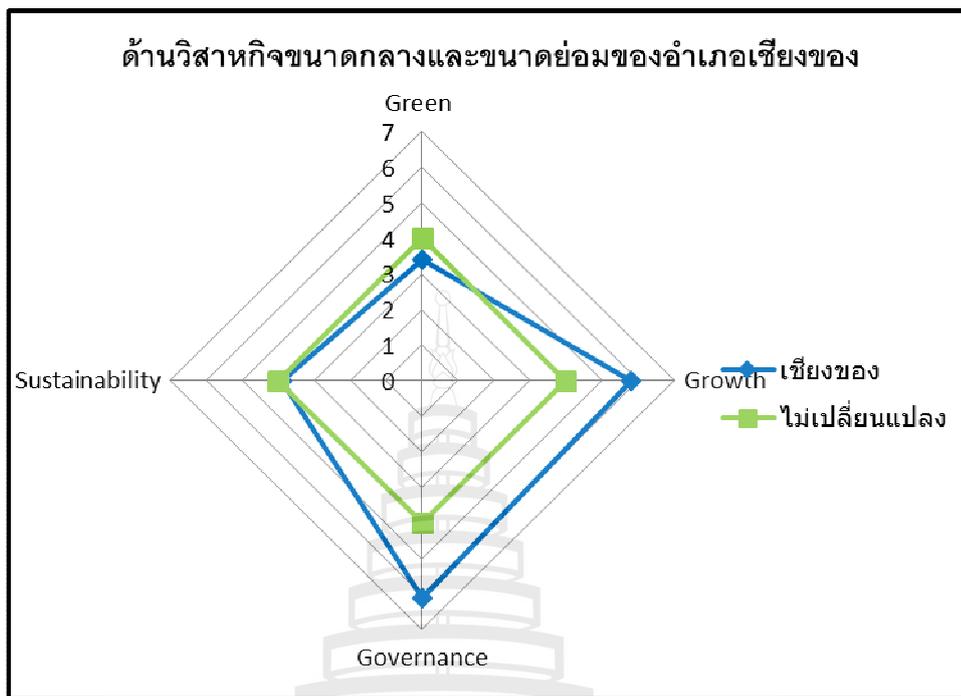
เนื่องด้วยการขยายตัวของชุมชนอำเภอเชียงใหม่ของในธุรกิจประเภทต่าง ๆ ทำให้เกิดการว่าจ้างแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะแรงงานจาก สปป.ลาว เพื่อมาทำงานในอุตสาหกรรมต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมา ด้วยอัตราค่าแรงของแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านที่ค่อนข้างต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานชาวไทย จึงทำให้การว่าจ้างแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงสำหรับผู้ประกอบการในพื้นที่ เพราะความสะดวกในการเดินทางของแรงงานเหล่านั้นและอัตราค่าแรงที่ต่ำซึ่งจะเป็นผลประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในการลดต้นทุนในการประกอบกิจการนั้น ๆ

นอกจากนี้ การที่มีแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเดินทางเข้ามาในไทยเพื่อหารายได้แล้ว ยังช่วยสร้างให้เกิดการหมุนเวียนของการจับจ่ายเงินในพื้นที่ กล่าวคือแรงงานเหล่านั้นมีความเชื่อมั่นในสินค้าอุปโภคบริโภคของไทย มีการซื้อเพื่อนำไปใช้สอยในครัวเรือนและซื้อเพื่อนำกลับไปจำหน่ายอีกต่อหนึ่งในประเทศของตน เพราะสินค้าไทยนั้นได้รับความนิยมในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านด้านคุณภาพ จึงส่งผลให้ธุรกิจขนาดย่อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคในพื้นที่อำเภอเชียงของขยายตัวเพิ่มมากยิ่งขึ้น

จากการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ 4 ช่วยกระตุ้นให้เกิดการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งดึงดูดให้มีนายทุนจากต่างถิ่นและชาวต่างชาติมาตระเวนซื้อที่ดิน เพื่อลงทุนสร้างอาคารพาณิชย์เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตชุมชนบริเวณสะพานมิตรภาพไทย-ลาว สร้างแรงจูงใจโดยเสนอราคาที่สูงกับเจ้าของพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ตกลงขายที่ดินทำกินของตนให้นายทุนเหล่านั้น และส่งผลให้ตนเองขาดที่ดินทำกินจึงต้องย้ายถิ่นฐานไปยังพื้นที่อื่น ๆ เป็นผลให้ปัจจุบันที่ดินในพื้นที่เมืองหน้าด่านถูกจับจองโดยนายทุนต่างถิ่นเป็นส่วนใหญ่และราคาที่ดินก็สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว

ด้วยความนิยมของผู้ประกอบการชาวไทยในการว่าจ้างแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเป็นจำนวนมากในภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอเชียงของเพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการประกอบกิจการ ทำให้เกิดการว่างงานของชาวบ้านในพื้นที่ สืบเนื่องมาจากการแย่งงานจากแรงงานประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะจาก สปป.ลาว ซึ่งมีการเรียกร้องอัตราค่าแรงที่ต่ำกว่าอัตราค่าแรงขั้นต่ำของแรงงานชาวไทยที่รัฐบาลกำหนดให้ที่วันละ 300 บาท และจากการสัมภาษณ์พบว่าแรงงานชาวไทยมีการเลือกงานที่ทำ เพราะต้องการรายได้ที่มากกว่าและเนื้องานที่สบายกว่า

จากการวางแผนผังการจัดโซนนิ่งของเมืองใหม่ ซึ่งมีแผนการจัดพื้นที่ในบางตำบล เช่น ตำบลสถาน ให้เป็นนิคมอุตสาหกรรม ส่งผลให้เกิดการต่อต้านของชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งมีความกังวลหลักในด้านมลภาวะที่อาจเกิดขึ้นจากภาคอุตสาหกรรม อาทิเช่น ขยะมูลฝอย อีกทั้งยังขาดหน่วยงานกำจัดขยะอย่างเป็นระบบภายในพื้นที่อำเภอเชียงของ อันจะเป็นผลเสียกับสิ่งแวดล้อมในลำดับต่อไป

ภาพที่ 4.27 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอำเภอเชียงของ

ภาพที่ 4.27 สามารถอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเมืองเชียงของจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้ว่า ภาควิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะภาคการค้าชายแดนและการค้าระหว่างประเทศผ่านเส้นทางการขนส่งสายใหม่ คือ สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 4 ซึ่งปัจจุบันได้มีการลงทุนจากภาคเอกชนในการปรับปรุงพื้นที่บริเวณหน้าสะพานให้เป็นแหล่งพาณิชย์ มีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ เกิดการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวและโลจิสติกส์ โดยนับว่าอำเภอเชียงของเป็นเมืองที่ใหม่ที่จะเปิดสู่สากลประเทศ จึงได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยการออกนโยบายการค้า การลงทุนมาเพื่อกระตุ้นภาคเศรษฐกิจในชุมชนเมืองหน้าด่านอำเภอเชียงของ

ตารางที่ 4.6 การเปรียบเทียบ ประเด็นสำคัญด้านการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของชุมชนเมืองหน้าด่านชายแดนไทย (เชียงของ) และเพื่อนบ้าน

ประเด็น	รายละเอียด	
	อำเภอเชียงของ (ประเทศไทย)	ห้วยทราย(สปป.ลาว)
ด้านการท่องเที่ยว	<ol style="list-style-type: none"> ภาคเอกชนมีความกระตือรือร้นที่จะทำให้นักท่องเที่ยวแวะพักเชียงของก่อนเดินทางต่อ โดยมีความพยายามสร้าง Man Made เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เชียงของมีวัฒนธรรมเป็นจุดเด่นสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ต้องการการประชาสัมพันธ์ที่ดี เริ่มมีการสร้างที่พักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว มีการพัฒนาเมืองในลักษณะ 1 เมือง 2 แบบ แยกวัฒนธรรมกับอุตสาหกรรมออกจากกัน 	<ol style="list-style-type: none"> มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย มีความสนใจจากนักท่องเที่ยวชาวตะวันตกจำนวนมาก มีบ่อนคาสิโนดึงดูดนักท่องเที่ยว มีวัฒนธรรมคล้ายฝั่งไทย ยังไม่มี การเตรียมตัวรองรับนักท่องเที่ยวมากนัก สาธารณูปโภคประ โภคยังไม่ดีพอในการรองรับนักท่องเที่ยว
ด้านการค้า (SME)	<ol style="list-style-type: none"> มีโครงการช่วยเหลือซึ่งจะให้เป็นจุดกระจายสินค้า การค้าชายแดนสินค้าประเภทอุปโภคและบริโภคเติบโตได้ดี ผู้ประกอบการมีข้อจำกัดด้านเงินทุน ราคาที่ดินสูงขึ้นมากจนทำให้นักลงทุนในบางส่วนต้องคิดทบทวนก่อนทำการลงทุน 	<ol style="list-style-type: none"> มีความต้องการสินค้าอุปโภคและบริโภคมาก ยังมีข้อจำกัดด้านกฎระเบียบและการจดทะเบียนธุรกิจการค้า มีนักลงทุนไทยไปลงทุน ด้านการบริการร้านอาหาร บ่อนคาสิโน มีการลงทุนจากต่างประเทศในพื้นที่สูง โดยเฉพาะ จีนและไทย คนในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์น้อยจากการลงทุนในพื้นที่

ภาพที่ 4.28 โปรเจ็คธุรกิจที่กำลังมาแรง “นาคราชนคร” ในอำเภอเชียงของ

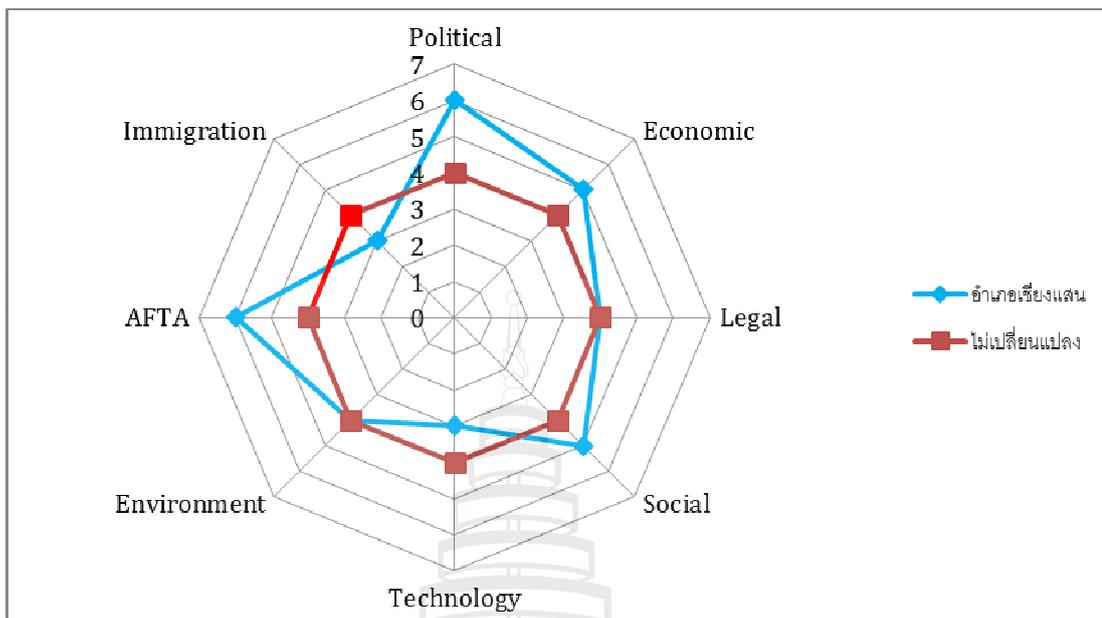

ภาพที่ 4.29 ท่าเรือบักเชียงของ

4.2.3 การคาดการณ์ผลกระทบของการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่ออำเภอเชียงแสน

4.2.3.1 การคาดการณ์ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว

อำเภอเชียงแสน เป็นอีกเมืองหนึ่งที่มีผลกระทบในแง่บวกต่อการท่องเที่ยวที่สูงมาก แต่เมื่อวิเคราะห์ตามข้อมูลที่สังเคราะห์มาแล้วนั้นพบว่า ภายใต้ผลกระทบเชิงบวก ยังมีผลกระทบเชิงลึกที่สามารถ แจกแจงรายละเอียดได้อีก โดยในด้านการเคลื่อนย้ายประชากรจะส่งผลเสียต่อการท่องเที่ยวเชียงแสนอย่างมาก แตกต่างจากกลุ่มปัจจัยของ ภาครัฐ เศรษฐกิจ สังคม และ AFTA ที่มีผลกระทบเชิงบวก

ภาพที่ 4.30 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของอำเภอเชียงใหม่

หากพิจารณาจากภาพที่ 4.30 พบว่าเชียงใหม่เป็นเมืองหน้าด่านที่ขึ้นชื่อด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเมืองโบราณมาเป็นเวลานาน ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักถึงการรองรับนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นจากการเปิดสมาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 จึงมีการวางแผนโครงการจัดทำศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เพื่อรองรับการให้บริการจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เป็นระบบและมีมาตรฐานยิ่งขึ้น มีการวางแผนและปรับตัวทางด้านความพร้อมทางภาษาสำหรับผู้ให้บริการในหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ พร้อมทั้งมีการส่งเสริมนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่ต้องการมาพักผ่อนในพื้นที่ เพื่อนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของพื้นที่อำเภอเชียงใหม่ในฐานะที่อำเภอเชียงใหม่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น อันจะเป็นประโยชน์กับผู้ประกอบการภายในพื้นที่ในการสร้างงานและสร้างรายได้ ทั้งยังจะสร้างความประทับใจให้กับผู้มาเยือน

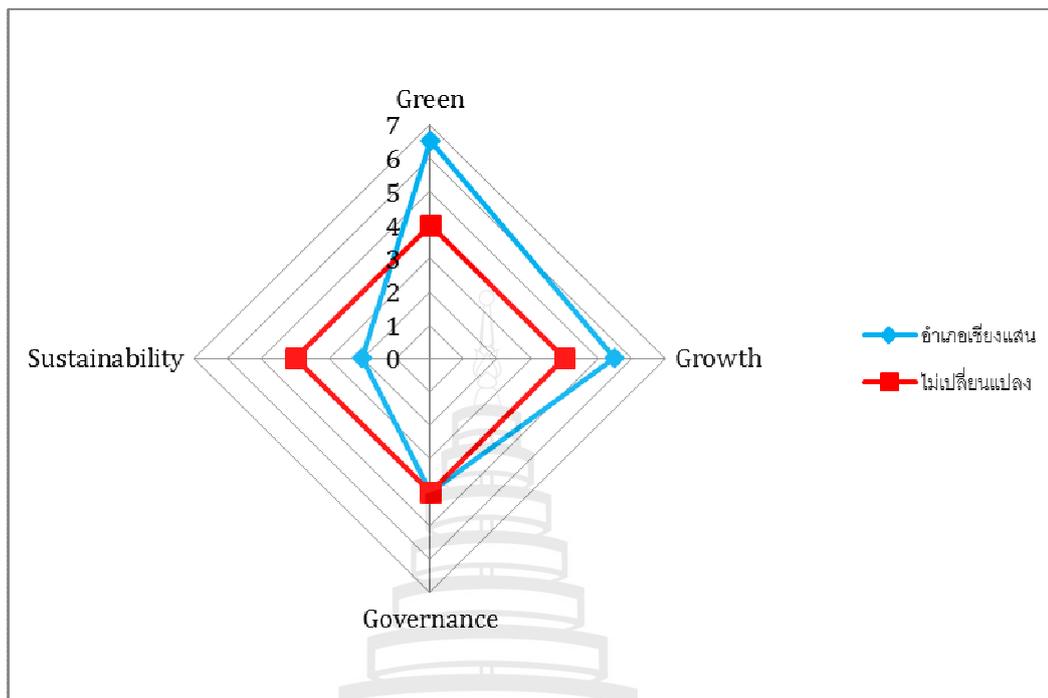
ด้วยความที่อำเภอเชียงใหม่เป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีชื่อเสียงด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเมืองโบราณที่เป็นจุดเด่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ดังนั้นจึงจำเป็นที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ ควรที่จะมีทักษะการให้บริการที่มีคุณภาพ ทั้งนี้รวมไปถึงทักษะทางด้านภาษาสากลด้วย และจากการสอบถามพบว่าผู้ให้บริการหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐและเอกชนยังมีศักยภาพที่ไม่เพียงพอเท่าที่ควร ที่จะ

รองรับในอุตสาหกรรมบริการในระดับสากล ทักษะทางด้านการใช้ภาษาสากลและภาษาหลัก ๆ ในการบริการนักท่องเที่ยวที่พัฒนาไปอย่างล่าช้าของผู้ให้บริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนเชิงชน อาจส่งผลให้ชุมชนเสียเปรียบในการสร้างความประทับใจและชื่อเสียงกับนักท่องเที่ยวเมื่อเปรียบเทียบกับความพร้อมของผู้ให้บริการจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ และนอกจากทักษะทางด้านภาษาแล้ว คุณภาพและงานบริการที่ทันสมัยยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเช่นกัน

ในด้านการวิเคราะห์การท่องเที่ยวของอำเภอเชียงแสนนั้น มีความสำคัญเฉกเช่นเดียวกับการเป็น Hub ทางโลจิสติกส์ทางน้ำ เนื่องจากทางผู้นำท้องถิ่นพยายามสนับสนุนการท่องเที่ยว ด้วยนโยบายการรักษาเมืองเก่า ซึ่งนับว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของเมืองเชียงแสน

ทางรัฐบาลและผู้นำท้องถิ่นสนับสนุนนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้วยการเปิดให้ชมเมืองเก่า ที่เคยเป็นอาณาจักรเชียงแสนในอดีต ซึ่งเชื่อมโยงมาจนถึงปัจจุบัน ยังมีการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงเดิมอยู่เสมอ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง นับว่าเป็นนโยบายที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มอย่างมีคุณภาพ รวมถึงให้งบประมาณสนับสนุนด้านการเปลี่ยนแปลงทัศนวิสัยและแผนผังเมือง เพื่อสร้างความน่าสนใจต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวต่อไป

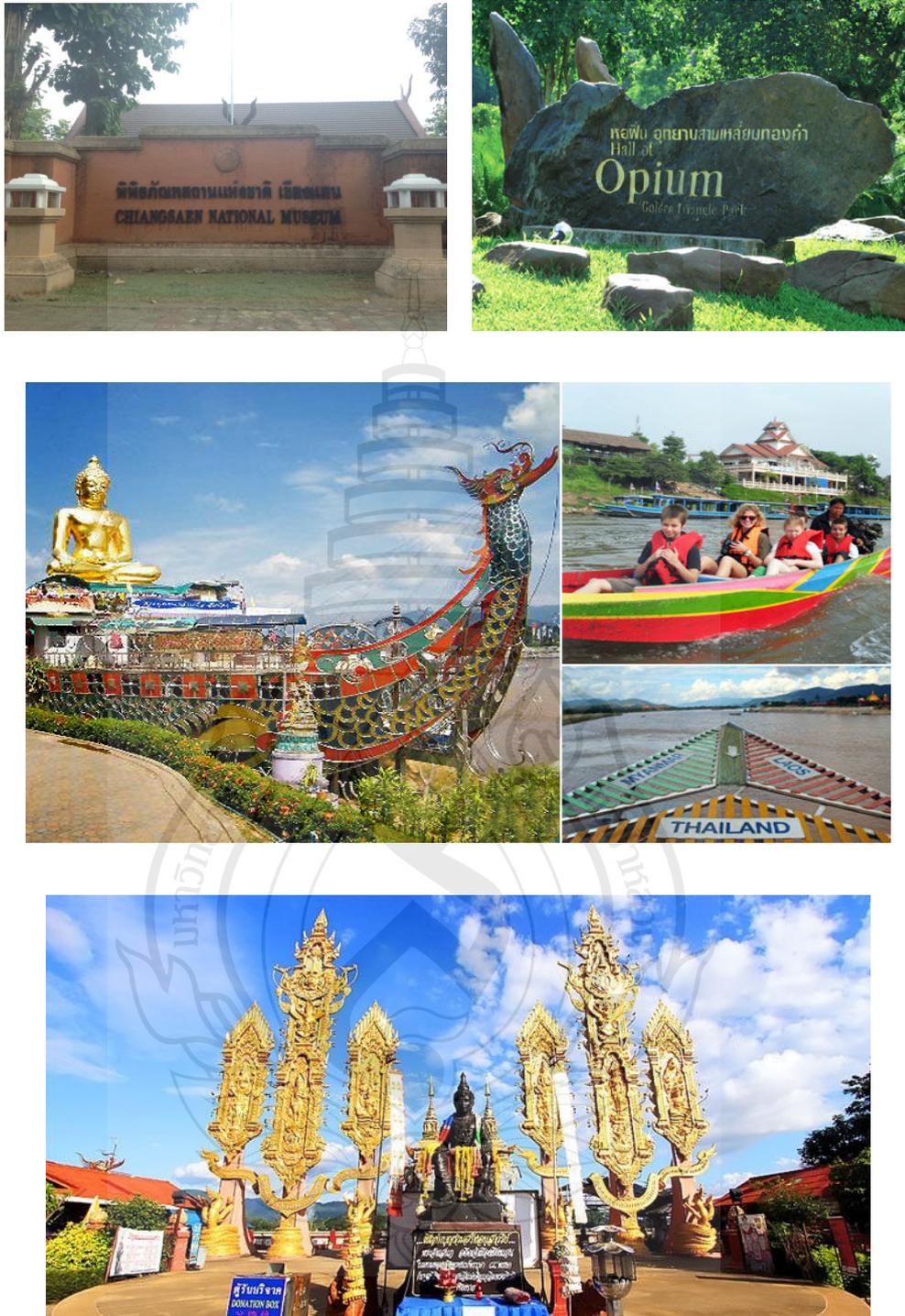
ดังนั้นการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลและผู้นำท้องถิ่น จึงส่งผลให้เศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสนอยู่ในระดับที่น่าพอใจจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวผ่านการข้ามแม่น้ำโขงไปยัง บ่อน Casino ของประเทศลาว อันเป็นจุดสำคัญต่อเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสนในระดับหนึ่ง ซึ่งปัจจัยทั้งสองด้านนี้ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ยังส่งผลให้สังคมมีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเหล่านั้น จึงส่งผลกระทบต่อสังคมในแง่บวก แต่ในทางตรงกันข้าม พบว่า การเข้ามาของแรงงานและนักท่องเที่ยวบางส่วน ส่งผลให้สังคมได้รับผลกระทบอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านความปลอดภัย ด้านสุขภาพหรือด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจจะถูกทำลายจากพฤติกรรมของคนหลากหลายประเภท ดังนั้น การที่มีการเคลื่อนย้ายประชากรเข้ามาในอำเภอเชียงแสน จึงยังไม่เป็นผลดีต่อทางอำเภอในด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากส่งผลกระทบ โดยตรงกับสังคมความเป็นอยู่ของชาวอำเภอเชียงแสนที่พยายามอนุรักษ์กันมาตั้งแต่โบราณ

ภาพที่ 4.31 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงใหม่

จากภาพที่ 4.31 แสดงแผนภาพแสดงผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงใหม่ พบว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นในอำเภอเชียงใหม่นั้นทางผู้นำท้องถิ่นและประชาชน ควรมีความใส่ใจในสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์โบราณสถานที่มีประวัติมายาวนาน จึงมีการจัดกฎระเบียบการสร้างสิ่งปลูกสร้างหรืออาคารที่จะต้องกลมกลืนและคงความเก่าแก่ไว้ในอาณาเขตเชียงใหม่เก่า ย่อมส่งผลกระทบในแง่ดีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเชื่อมโยงกับการขยายตัวของการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นรายได้ที่จะเข้ามาในอำเภอ สถานที่ท่องเที่ยวที่มีการบูรณะขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งยังมีเป้าหมายของนักท่องเที่ยวที่ชัดเจนและตอบสนองความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ทั้งนั้นผลกระทบเหล่านั้น กลับเกิดขึ้นจากประชาชนและท้องถิ่นเป็นผู้นำด้วยตัวเอง แตกต่างจากด้านอื่น ๆ ที่จะต้องรอกการสนับสนุนจากภาครัฐ ดังนั้นภาครัฐจึงเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้ไม่มากนัก จึงก่อให้เกิดความไม่มั่นคงหรือความไม่ยั่งยืนที่เกิดจากความพร้อมต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ยังขาดความหลากหลายของการเดินทางและสถานที่ท่องเที่ยว และการอำนวยความสะดวกที่ไม่ทั่วถึง ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากการที่รัฐบาลเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเมืองเชียงใหม่ไม่เพียงพอนั่นเอง

ภาพที่ 4.32 สถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมภายในอำเภอเชียงแสน (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, หอฝิ่น และสามเหลี่ยมทองคำ)

ภาพที่ 4.33 ด้านข้ามพรมแดนไทย-สปป.ลาว

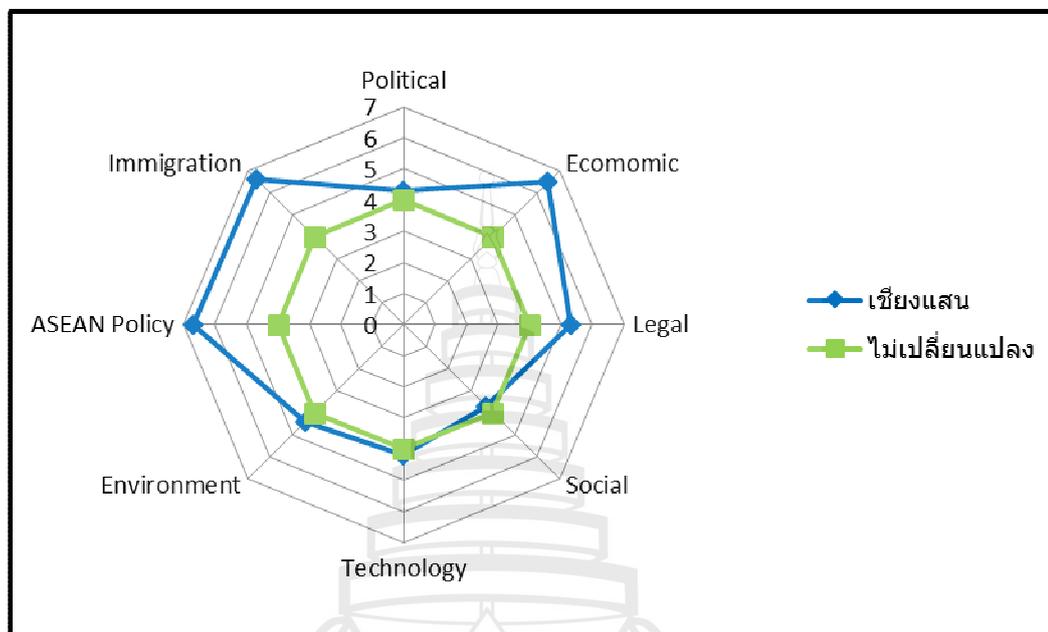

ภาพที่ 4.34 ด้านข้ามพรมแดน สปป.ลาว-ไทย

ภาพที่ 4.35 สถานที่ท่องเที่ยวอดนียมทางฝั่งสปป.ลาว (เมืองท่องเที่ยวจำลองและคาสิโน คิง โรมัน)

4.2.3.2 การคาดการณ์ผลกระทบต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ภาพที่ 4.36 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอำเภอเชียงใหม่

จากภาพที่ 4.36 การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการค้าการลงทุน โดยใช้ PESTELIA Analysis จะเห็นได้ว่านโยบายประชานิยมเศรษฐกิจอาเซียนส่งผลกระทบในด้านการเติบโตของภาควิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอำเภอเชียงใหม่เป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการขยายตัวของการลงทุน ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพิ่มมากขึ้น โดยเน้นไปที่ธุรกิจในการอุตสาหกรรมบริการ อันได้แก่ ธุรกิจประเภทโรงแรมและร้านอาหาร โดยส่งเสริมให้เกิดการว่าจ้างแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเป็นจำนวนมากและเนื่องจากอัตราการว่าจ้างแรงงานจากต่างชาติที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้ตลาดสินค้าเพื่อการอุปโภคและบริโภคเติบโตขึ้น อันเกิดจากความนิยมในการบริโภคสินค้าของแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน จึงทำให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจในอุตสาหกรรมเหล่านี้ตามมา รวมถึงการลงทุนในธุรกิจร้านค้าปลีกและห้างสรรพสินค้าขนาดย่อมที่มีจำนวนสูงขึ้น

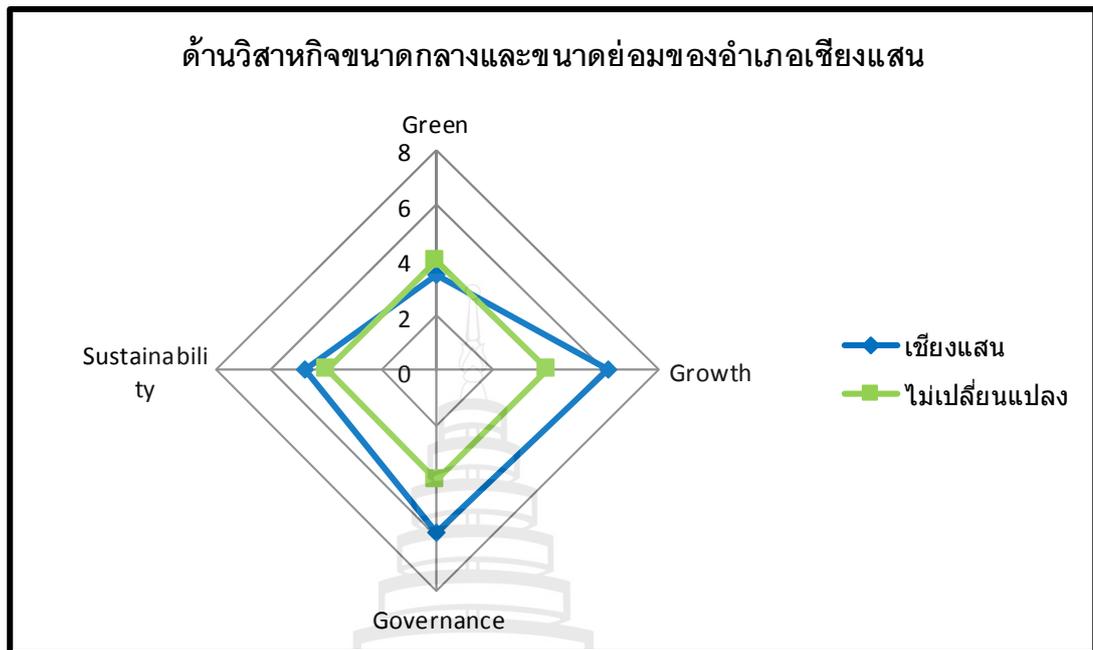
นอกจากนี้ ทางหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐยังรณรงค์ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนากลุ่มสตรีชุมชน เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ โดยการจัดการอบรมเพื่อการพัฒนาอาชีพ และการประชุมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและกลุ่มสตรีชุมชนจากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงราย เพื่อ

ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา โอกาสและแนวทางการพัฒนาอาชีพ เพื่อร่วมมือแก้ปัญหาและร่วมหาโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับแต่ละชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

และเป็นไปตามกลไกของระบบเศรษฐกิจ เมื่อมีผู้ต้องการสินค้ามากกว่าผู้จำหน่าย ย่อมทำให้สินค้ามีราคาสูง ยิ่งสินค้ามีความขาดแคลนและยิ่งเป็นที่ต้องการมากเท่าไร สินค้าก็ยิ่งมีราคาสูงยิ่งขึ้นเท่านั้น โดยในพื้นที่ชุมชนหน้าด่านอำเภอเชียงแสน เมื่อพื้นที่ที่มีความเจริญยิ่งขึ้น ชุมชนเติบโตขึ้น ทำให้นักลงทุนต่าง ๆ จากทั้งภูมิภาคอื่นของประเทศไทยและจากต่างประเทศมีความสนใจที่จะมาลงทุนทำธุรกิจในพื้นที่นี้ มีนักลงทุนมากมายมาซื้อที่ดินและอาคารพาณิชย์เพื่อประกอบเป็นธุรกิจประเภทต่าง ๆ จากการประเมิน โอกาสที่ธุรกิจเหล่านั้นจะเจริญเติบโตในชุมชนนี้ได้ ส่งผลให้ที่ดินทำกินมีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยชาวบ้านเจ้าของที่ดินเดิมใจขายให้กับนักลงทุนหรือนายหน้าที่ดินและย้ายถิ่นฐานไปอยู่ต่างถิ่น เนื่องจากได้รับข้อเสนอที่ราคาแพง ด้วยเหตุนี้เจ้าของที่ดินส่วนใหญ่ในพื้นที่อำเภอเชียงแสนจึงไม่ใช่ชาวอำเภอเชียงแสนแต่ดั้งเดิม แต่กลายเป็นนักลงทุนจากต่างถิ่นและหากชาวอำเภอเชียงแสนดั้งเดิมต้องการพื้นที่ในการประกอบธุรกิจ จะดำเนินการได้ยากขึ้นหากไม่มีเงินทุนที่เพียงพอ จึงก่อให้เกิดความขาดแคลนในพื้นที่ทำกินสำหรับชาวเชียงแสนดั้งเดิม

ส่วนอีกปัญหาหนึ่งที่ตามมาพร้อมกับเมืองที่เติบโตขึ้นคืออัตราการว่างงานจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะจาก สปป.ลาว อันเนื่องมาจากอัตราค่าแรงที่ต่ำกว่าแรงงานชาวไทย อันเป็นผลจากนโยบายการปรับฐานแรงงานของรัฐบาล ทำให้ภาคธุรกิจต่าง ๆ นิยมว่าจ้างแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านมากยิ่งขึ้น จึงทำให้แรงงานชาวไทยบางส่วนประสบปัญหาการว่างงานและต้องอพยพย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมืองใหญ่ นอกจากนี้หน่วยงานที่ให้บริการด้านสาธารณสุขและการศึกษายังเป็นที่ยอมรับบริการประชากรจากประเทศเพื่อนบ้านด้วย อันส่งผลให้เกิดความขาดแคลนและล่าช้าในการรับบริการของชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมเป็นลำดับต่อไป

จากแผนภาพข้างต้น จะเห็นได้ว่าในภาควิสาหกิจในพื้นที่อำเภอเชียงแสนยังขาดการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทุนแรงและอำนวยความสะดวกในกิจกรรมทางธุรกิจประเภทต่าง ๆ ซึ่งหากมีการส่งเสริมในด้านนี้ อาจช่วยให้ผู้ประกอบการธุรกิจสามารถดำเนินกิจการและให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 4.37 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของอำเภอเชียงใหม่

จากภาพที่ 4.37 ซึ่งแสดงผลกระทบในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างสมดุล จะเห็นได้ว่าวิสาหกิจในพื้นที่อำเภอเชียงใหม่มีแนวโน้มที่จะขยายตัว หากมีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นผลหลักมาจากการสนับสนุนนโยบายของภาครัฐ ในการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจตลอดจนส่งเสริมการค้าการลงทุนในพื้นที่ ซึ่งการแนวโน้มของธุรกิจที่จะขยายตัวหลัก ๆ คือ ธุรกิจบริการและธุรกิจก่อสร้าง ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมหลักที่จะรองรับการขยายตัวของเมืองและรองรับการให้บริการนักท่องเที่ยวต่างถิ่น นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มว่าจะมีการเพิ่มจำนวนของแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านอย่างต่อเนื่องในภาคธุรกิจ อันจะสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นผลพลอยได้ให้กับธุรกิจค้าส่งค้าปลีกของสินค้าอุปโภคบริโภค โดยจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์พบว่าแรงงานในภาควิสาหกิจเหล่านั้น มักจะซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจากฝั่งไทยกลับไปยังประเทศของตนเป็นจำนวนมากเพื่อวัตถุประสงค์การใช้ภายในครัวเรือนและเพื่อการขายต่อ

อย่างไรก็ตาม การเติบโตของภาควิสาหกิจในพื้นที่อำเภอเชียงใหม่ที่สูงขึ้น อาจแฝงไปด้วยผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ตามมา กล่าวคือ ปริมาณการเกิดมลภาวะจากภาควิสาหกิจมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นอีกเช่นกัน และยังขาดระบบการจัดการมลพิษเหล่านี้ ผู้ประกอบการจากประเทศต่าง ๆ ที่ข้ามฝั่งนำสินค้าเข้ามาขายฝั่งไทยและที่มารับสินค้าไปขายยังประเทศต่าง ๆ ได้สร้างมลภาวะไว้กับ

ชุมชน กรณีที่เป็นปัญหาหลักในปัจจุบันคือ การที่เรือรับส่งสินค้าข้ามฝั่งไทยและสปป.ลาวได้ทั้ง
สิ่งปลูกสร้างแม่น้ำโขงในปริมาณมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และยังไม่มียุทธศาสตร์ที่บริหารจัดการประเด็นนี้ได้
อย่างเด็ดขาด ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างต่อเนื่องหากไม่ได้รับการจัดการที่มี
ประสิทธิภาพ

ตารางที่ 4.7 การเปรียบเทียบ ประเด็นสำคัญด้านการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบของชุมชนเมืองหน้าด่านชายแดนไทย (เชียงใหม่) และเพื่อนบ้าน

ประเด็น	รายละเอียด	
	อำเภอเชียงแสน (ประเทศไทย)	เมืองต้นผึ้ง (สปป. ลาว)
ด้านการท่องเที่ยว	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการปรับปรุงโบราณสถานที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ให้ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมากขึ้น 2. มีการวางคุณลักษณะเด่นของสถานที่ท่องเที่ยวที่ชัดเจน 3. เร่งให้มีการพัฒนาปรับปรุงหน่วยบริการ รวมถึง โครงสร้างพื้นฐานของการท่องเที่ยว 4. มีการรณรงค์ให้มีการสร้างงานบริการ ที่เกิดขึ้นจากคนอำเภอ เชียงแสน มากกว่า การส่งเสริมให้มีการลงทุนจากคนต่างพื้นที่ 5. มีนโยบายสร้างเมืองแห่งการท่องเที่ยวตามการสร้างจุดเด่นของเมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงราย 6. มีการปรับปรุงหน่วยส่งเสริมการค้าชายแดนไปยังประเทศลาว ได้อย่างรวดเร็ว 7. มีนโยบายอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว 8. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวมีจำกัด 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน และก่อให้เกิดแรงดึงดูดจากนักท่องเที่ยวที่สูง 2. มีมูลค่าการท่องเที่ยวหมุนเวียนที่สูง 3. นโยบายสร้างเขื่อนท่าพาน 4. มีโครงสร้างด้านการบริการที่มั่นคง 5. ถูกแทรกแซงพื้นที่จากนายทุนชาวจีน 6. แหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ ยังไม่มีการพัฒนา นอกจากการปลูกสร้างของนายทุนชาวจีน 7. นักท่องเที่ยวนิยมใช้ประเทศไทยเป็นจุดพัก เนื่องจากมีความสะดวก และคุ้มทุนกว่า 8. ชาวลาวถูกค่านิยมด้านค่าแรงงานจากประเทศไทย จึงมีการย้ายถิ่นฐาน 9. ประชาชนชาวจีนมีอิทธิพลสูงกว่าชาวลาว เนื่องจากแหล่งเงินทุนที่พัฒนาด้านการท่องเที่ยว

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ประเด็น	รายละเอียด	
	อำเภอเชียงแสน (ประเทศไทย)	เมืองต้นผึ้ง (สปป. ลาว)
ด้านการค้า(SME)	9. ถูกแทรกแซงโดยนักลงทุนชาวจีนเพื่อเอื้อต่อการท่องเที่ยวใน ผึ้ง สปป. ลาว	10. ทรัพยากรทางธรรมชาติของเมืองต้นผึ้ง ถูกทำลายโดย นายทุนชาวจีน
	10. การพัฒนาด้านการคมนาคมและระบบขนส่งมวลชนเพื่อ รองรับนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงจากศักยภาพในการแข่งขันที่ พัฒนาอย่างล่าช้าทางด้านภาษาของผู้ให้บริการใน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนอำเภอเชียงแสน อาจ ส่งผลให้ชุมชนเสียเปรียบในการสร้างความประทับใจกับ นักท่องเที่ยวเมื่อเปรียบเทียบกับความพร้อมของผู้ให้บริการ จากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ	11. การท่องเที่ยวไม่มีความยั่งยืน เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประเภท บ่อนการพนัน จึงมีการเคลื่อนย้ายประชากร บ่อยครั้ง
		12. รัฐบาล สปป.ลาว มีการเปิด โอกาสให้กับนักลงทุนต่างชาติ มากขึ้น
		13. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีน และชาวไทยเป็นส่วน น้อย
	1. มีอัตราการขยายตัวของการลงทุนธุรกิจขนาดกลางและขนาด ย่อมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมบริการ	1. มีการเคลื่อนย้ายประชากรเข้าไปเป็นแรงงานในประเทศไทย เนื่องจากนโยบายค่าแรงขั้นต่ำของประเทศไทย
	2. มีการส่งเสริมให้มีการว่าจ้างแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน จำนวนมาก	2. มีการขยายตัวของเศรษฐกิจและวิสาหกิจ จึงเกิดการส่งเสริม การค้าสิ่งก่อสร้างจากคนพื้นที่ รวมถึงการจ้างงานจ้างคนใน พื้นที่
	3. นักลงทุนจากต่างพื้นที่เข้ามาลงทุนมากยิ่งขึ้น	

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ประเด็น	รายละเอียด	
	อำเภอเชียงแสน (ประเทศไทย)	เมืองต้นผึ้ง (สปป. ลาว)
	4. การเติบโตของตลาดสินค้าประเภทอุปโภค บริโภค ซึ่งส่งเสริมการส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3. สปป. ลาว ยังคงเป็นตลาดส่งออกสินค้าที่สำคัญของผู้ประกอบการไทย ในสินค้าบางประเภท
	5. ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้กับกลุ่มแม่บ้าน	4. มีการขยายตัวของเศรษฐกิจในตัวเมืองต้นผึ้ง เนื่องจากการลงทุนจากชาวจีน
	6. ผลกระทบจากการส่งเสริมการลงทุน ส่งผลให้มีการขายที่ดิน และมีการเก็งกำไร	5. มีสิ่งอำนวยความสะดวก และพยายามจะพัฒนาย่านธุรกิจของนายทุนชาวจีนให้มีความเข้มแข็ง
	7. มีการอพยพบุคลากรด้านฝีมือไปอยู่ที่เมืองใหญ่	
	8. มีการลงทุนจากชาวต่างชาติเช่น ชาวจีน	
	9. อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และธุรกิจขนาดใหญ่ถูกข้อจำกัดด้านการอนุรักษ์ความเก่าแก่	
	10. ไม่มีการพัฒนาด้านการค้า และการลงทุนที่มีความยั่งยืน	

ภาพที่ 4.38 ธุรกิจ SME ในตัวเมืองเชียงใหม่

ภาพที่ 4.39 ตลาดสดในอำเภอเชียงใหม่

ภาพที่ 4.40 ระบบขนส่งผู้โดยสาร/พัสดุสาธารณะ (ทางบก)

ภาพที่ 4.41 ระบบขนส่งผู้โดยสาร/พัสดุสาธารณะ (ทางน้ำ)

4.3 การวิเคราะห์ผลจากการเข้าสู่ AEC ต่อ โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย

หัวข้อนี้จะวิเคราะห์ผลจากการเข้าสู่ AEC ต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายใน 2 มิติ ได้แก่ การเติบโต (Growth) ของแต่ละอุตสาหกรรมในจังหวัด จากอัตราการเติบโตเฉลี่ยของมูลค่าแต่ละอุตสาหกรรมในจังหวัดเปรียบเทียบระหว่างก่อนการเข้าสู่ AEC 7 ปี (2535-2545) และหลังการเข้าสู่ AEC 10 ปี (2546-2555) และความยั่งยืน (Sustainability) อุตสาหกรรมแต่ละประเภทจากร้อยละการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนมูลค่าอุตสาหกรรมในผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามาจากข้อมูลจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) โดยวิธีแบบปริมาณลูกโซ่ หรือ Chain Volume Measures (CVMs) ของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้วิจัยได้รวบรวมบางอุตสาหกรรมเข้าด้วยกันเพื่อให้สอดคล้องกับการตีความตามกรอบการวิเคราะห์ของโครงการนี้ โดยได้รวบรวมภาคอุตสาหกรรมตามตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.8 การจัดกลุ่มอุตสาหกรรมตามกรอบการวิเคราะห์ของงานวิจัย

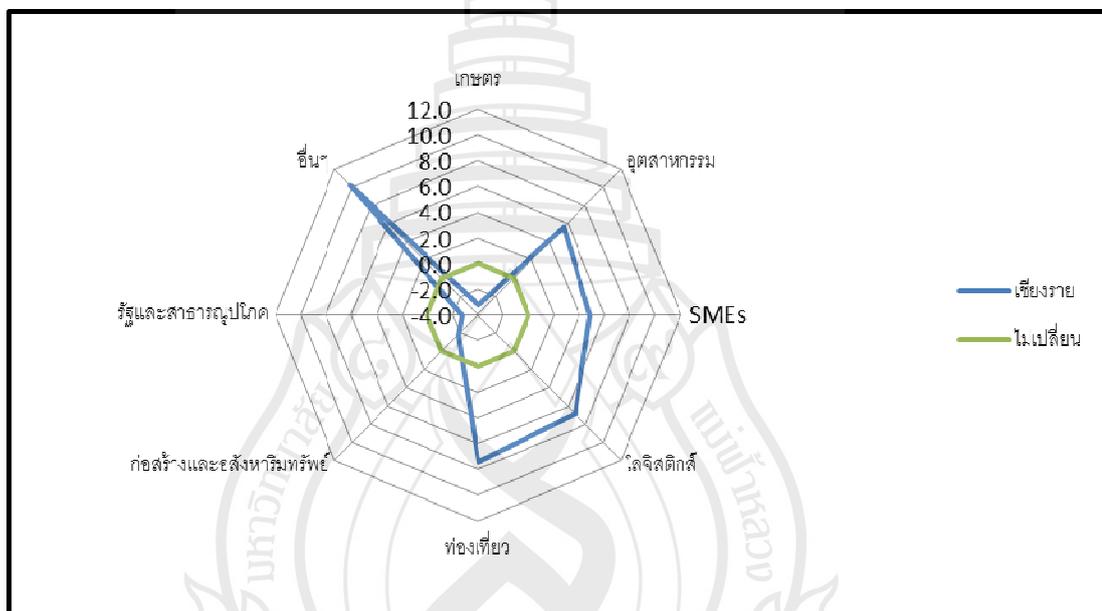
การจัดกลุ่มอุตสาหกรรม ของการศึกษานี้	การจัดกลุ่มอุตสาหกรรมของสภาพัฒน์ฯ
1. โลจิสติกส์	การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้าและการคมนาคม
2. ท่องเที่ยว	โรงแรมและภัตตาคาร
3. SMEs	การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ รวมทั้งการ ประกันสังคมภาคบังคับ
4. รัฐและสาธารณูปโภค	การบริการด้านสุขภาพและสังคม การให้บริการด้านชุมชน สังคมและบริการส่วนบุคคลอื่น ๆ การไฟฟ้า แก๊ส และการประปา

การวิเคราะห์ผลจากการเข้าสู่ AEC ต่อการเติบโตของภาคธุรกิจและท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย

การเปรียบเทียบอัตราการเติบโตเฉลี่ยของมูลค่าแต่ละอุตสาหกรรมในจังหวัด ระหว่างก่อนและหลังการเข้าสู่ AEC จะแสดงให้เห็นถึงผลจากการเข้าสู่ AEC ต่อการเติบโตในแต่ละอุตสาหกรรม การศึกษานี้จะเทียบอัตราเติบโตเฉลี่ย 7 ปี (2535-2545) ของแต่ละอุตสาหกรรม กับ

อัตราเติบโตเฉลี่ยหลังการเข้าสู่ AEC 10 ปี (2546-2555) ผลที่ได้คือ ส่วนต่างอัตราเติบโตเฉลี่ยก่อนและหลังการเข้าสู่ AEC หากส่วนต่างดังกล่าวเป็นบวกแสดงว่าการเข้าสู่ AEC เป็นผลดีต่ออุตสาหกรรมดังกล่าว โดยทำให้เติบโตในอัตราที่เร็วขึ้น หากเป็นลบแสดงว่าการเข้าสู่ AEC ส่งผลเสียต่ออุตสาหกรรมดังกล่าวทำให้เติบโตช้าลง

จากภาพที่ 4.42 สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดคือ หลังการเข้าสู่ AEC นั้น จังหวัดเชียงรายได้รับตัวให้เติบโตในภาคการท่องเที่ยว โลจิสติกส์ และเศรษฐกิจภาคอื่น ๆ เป็นหลักซึ่งเติบโตเฉลี่ยได้เพิ่มขึ้นจากก่อนการเข้าสู่ AEC เกินร้อยละ 5

ภาพที่ 4.42 ส่วนต่างอัตราเติบโตเฉลี่ยก่อนและหลังการเข้าสู่ AEC (เฉลี่ยปี 2546-2555 ทบเฉลี่ยปี 2545-2535)

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องการคาดการณ์ผลกระทบจากนโยบายประชามเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการค้า (SMEs) : จากมุมมองของผู้ประกอบการในเขตเมืองชายแดนจังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาและอุปสรรคของเมืองหน้าด่านในจังหวัดเชียงราย

2. เพื่อคาดการณ์ผลกระทบจากมุมมองของผู้ประกอบการ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (ทั้งทางบวกและทางลบ) อันเนื่องมาจากนโยบายประชามเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการค้า (SME) ในเขตเมืองหน้าด่านของจังหวัดเชียงราย

จากการเข้าไปสัมภาษณ์เชิงลึกและเก็บรวบรวมข้อมูล ในภาคส่วนต่าง ๆ สามารถตอบคำถามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

5.1.1 สรุปการศึกษาในอำเภอแม่สาย

ตารางที่ 5.1 สรุปการคาดการณ์ของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในอำเภอแม่สาย

PESTELIA								G3S1			
Political	Economic	Legal	Social	Technology	Environment	AFTA	Immigration	Green	Growth	Governance	Sustainability
+	+	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-

การท่องเที่ยวในอำเภอแม่สาย-พบว่า การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีผลกระทบเชิงบวกต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว จากด้านนโยบายภาครัฐ เศรษฐกิจ ข้อตกลงการค้าเสรี และการเคลื่อนย้ายของนักท่องเที่ยว แต่เนื่องจากการที่มีการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างมาก อาจเป็นผลให้เกิดปัญหาภาวะในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ประกอบกับอำเภอแม่สายมีแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่หลากหลายจึงอาจเกิดความไม่ยั่งยืนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ (ตารางที่ 5.1)

ตารางที่ 5.2 สรุปการคาดการณ์ของผู้ประกอบการค้า (SME) ในอำเภอแม่สาย

PESTELIA								G3S1			
Political	Economic	Legal	Social	Technology	Environment	AFTA	Immigration	Green	Growth	Governance	Sustainability
-	+	+	+	-	-	+	+	-	+	+	-

การค้า (SME) ในอำเภอแม่สาย-พบว่า การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีผลกระทบเชิงบวกต่อการค้า (SME) ในด้านของ เศรษฐกิจ สังคม การค้าเสรี และการเคลื่อนย้ายของกลุ่มแรงงาน แต่เนื่องจากการที่ภาคการค้า (SME) มีการขยายตัวมากขึ้นอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านมลภาวะจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่างชาติและปัญหาเรื่องกำแพงภาษาของผู้ประกอบการธุรกิจชาวไทยเป็น อาจเป็นผลให้ธุรกิจการค้า (SME) ไม่สามารถขายตัวอย่างยั่งยืนได้ ดังตารางที่ 5.2

5.1.2 สรุปผลการศึกษาในอำเภอเชียงของ

ตารางที่ 5.3 สรุปการคาดการณ์ของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงของ

PESTELIA								G3S1			
Political	Economic	Legal	Social	Technology	Environment	AFTA	Immigration	Green	Growth	Governance	Sustainability
+	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-

การท่องเที่ยวในอำเภอเชียงของ-พบว่า การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีผลกระทบต่อเชิงบวกต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวจากด้านนโยบายภาครัฐ เศรษฐกิจ และข้อตกลงการค้าเสรี แต่เนื่องจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มากขึ้นอาจเป็นผลให้เกิดปัญหาผลกระทบต่อชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเชียงของยังขาดการสนับสนุนจากภาครัฐทำให้แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเชียงของไม่สามารถพัฒนาเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียนได้ ดังตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.4 สรุปการคาดการณ์ของผู้ประกอบการค้า(SME)ในอำเภอเชียงของ

PESTELIA								G3S1			
Political	Economic	Legal	Social	Technology	Environment	AFTA	Immigration	Green	Growth	Governance	Sustainability
+	+	+	-	-	-	+	+	-	+	+	-

การค้า (SME) ในอำเภอเชียงของ-พบว่า การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีผลกระทบต่อเชิงบวกต่อการค้า (SME) ในด้านนโยบายจากภาครัฐ เศรษฐกิจ และกฎหมาย แต่เนื่องจากการที่ภาคการค้า (SME) มีการขยายตัวมากขึ้นอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านมลภาวะจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่างชาติและปัญหาเรื่องกำแพงภาษาของผู้ประกอบการธุรกิจชาวไทยเป็นอาจเป็นผลให้ธุรกิจการค้า (SME) ไม่สามารถขายตัวอย่างยั่งยืนได้ ดังตารางที่ 5.4

5.1.3 สรุปผลการศึกษาในอำเภอเชียงแสน

ตารางที่ 5.5 สรุปการคาดการณ์ของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน

PESTELIA								G3S1			
Political	Economic	Legal	Social	Technology	Environme	AFTA	Immigratio	Green	Growth	Governance	Sustainabili
+	+	-	+	-	-	+	-	+	+	-	-

การท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน–พบว่า การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีผลกระทบต่อเชิงบวกต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวจากด้านนโยบายภาครัฐ เศรษฐกิจ สังคม และข้อตกลงการค้าเสรี แต่เนื่องจากขาดการจัดการจากภาครัฐที่ดีทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสนไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่ ได้ ดังตารางที่ 5.5

ตารางที่ 5.6 สรุปการคาดการณ์ของผู้ประกอบการค้า (SME) ในอำเภอเชียงแสน

PESTELIA								G3S1			
Political	Economic	Legal	Social	Technology	Environment	AFTA	Immigration	Green	Growth	Governance	Sustainability
+	+	+	-	+	+	+	+	-	+	+	+

การค้า (SME) ในอำเภอเชียงแสน–พบว่า การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีผลกระทบต่อเชิงบวกต่อการค้า (SME) ในด้านนโยบายจากภาครัฐ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี กฎหมาย สิ่งแวดล้อม และข้อตกลงการค้าเสรี และเนื่องจากการที่ภาคการค้า (SME) ของอำเภอเชียงแสนมีการขยายตัวมากขึ้นอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านมลภาวะจากการทำงานการค้ากับทั้งในประเทศและต่างชาติได้ (ตารางที่ 5.6)

ตารางที่ 5.7 สรุปผลกระทบจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อชุมชนเมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงราย

	Tourism								SME							
	Political	Economic	Legal	Social	Technology	Environment	AFTA	Immigration	Political	Economic	Legal	Social	Technology	Environment	AFTA	Immigration
แม่สาย	+	+	-	-	-	-	+	+	-	+	+	+	-	-	+	+
เชียงของ	+	+	-	-	-	-	+	-	+	+	+	-	-	-	+	+
เชียงแสน	+	+	-	+	-	-	+	-	+	+	+	-	+	+	+	+

ตารางที่ 5.8 สรุปผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลของเมืองหน้าด่านจังหวัด เชียงราย

	Tourism				SME			
	Green	Growth	Governance	Sustainability	Green	Growth	Governance	Sustainability
แม่สาย	-	+	+	-	-	+	+	-
เชียงของ	-	+	-	-	-	+	+	-
เชียงแสน	+	+	-	-	-	+	+	+

5.2 ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่องการค้าการณั้ผลกระทบจากนโยบายประชคมเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการค้า (SMEs): จากมุมมองของผู้ประกอบการในเขตเมืองชายแดนจังหวัดเชียงราย มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.2.1 ภาครัฐและเอกชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาในด้าน การท่องเที่ยวการค้า (SME) มากขึ้น เพื่อให้ทั้ง 3 อำเภอ คือ อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงของ และอำเภอเชียงแสน เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

5.2.2 ผู้ประกอบการท่องเที่ยว การค้า (SME) ควรมีการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาศักยภาพ และสร้างมาตรฐานในการให้บริการ เพื่อรองรับฐานลูกค้าให้ดียิ่งขึ้น และเป็นการต่อต้านการลงทุนจากนายทุนต่างชาติอีกด้วย

รายการอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2556). *ประชคมเศรษฐกิจอาเซียนและโลกาภิวัตน์ : ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย*. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2557, จาก [http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/opinion/kriengsak/20130507/503503/ประชคมเศรษฐกิจอาเซียนและโลกาภิวัตน์-:ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย-\(1\).html](http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/opinion/kriengsak/20130507/503503/ประชคมเศรษฐกิจอาเซียนและโลกาภิวัตน์-:ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย-(1).html)
- กรวรรณ (ชีวสันต์) สังขกร และ สุพัฒน์ โทวิจักษ์ชัยกุล. (2547). *ผลกระทบจากการเป็นเมืองท่าของอำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2557). *สถิติการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของประเทศไทย ปี 2554 – 2557 (มกราคม-พฤษภาคม)*. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2557, จาก bts.dft.go.th/btsc/index.php/overview
- กาญจนา ไชคถาวร. (2542). *ปัญหาการค้าชายแดนไทย-ลาว ในเขตภาคเหนือตอนบน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2556). *ประเทศไทยจะเป็นอย่างไรหลังเข้าสู่ประชาคมอาเซียน*. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2557, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/>
- จิรพร สุขมธประสิทธิ์. (2555). *Scenario-Based Planning การวางแผน โดยสร้างฉากทัศน์ในอนาคต*. สืบค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2557, จาก www.oknaition.net/blog/
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2548). *การค้าชายแดนไทยกับเพื่อนบ้าน 5 ประเทศ: มาเลเซีย พม่า จีน ฮ่องกง ลาวและกัมพูชา*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ธานินทร์ ณะอม. (2555). *แผนพัฒนาและนโยบายการจัดการเมืองชายแดน*. เอกสารการสัมมนาวิชาการประจำปี 2555 ฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ (ฝ่าย 1) หัวข้อเรื่อง "การจัดการชายแดนในบริบทที่เปลี่ยนแปลง" วันที่ 18 - 19 สิงหาคม 2555 โรงแรม สามพราน ริเวอร์ไซด์ อ.สามพราน จ.นครปฐม.

- ชานัญญารัตน์ ล้วสมบูรณ์. (2551). *นโยบายและมาตรการของรัฐบาลไทยในการจัดการการค้าชายแดน: กรณีศึกษาด้านศุลกากรเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นงนภัส คู่ขวัญ เทียงกมล. (2554). *การวิจัยเชิงบูรณาการแบบองค์รวม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิจดา เตชะเจริญวิกุล. (2545). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อธุรกิจบริเวณชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย*. การค้นคว้าแบบอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นิสิต พันธมิตร. (2542). *ปัญหาการค้าชายแดนภาคเหนือตอนบน: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ น่าน แม่ฮ่องสอน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิสิต พันธมิตร. (2550). *โครงการผลกระทบของการค้าชายแดนภาคเหนือจากข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Area)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เปรมประชา ดีเมตโล. (2550). *การค้าชายแดนและผลกระทบต่อชุมชนในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ฟิลิป คอตเลอร์, เฮอริมัน คาร์ทาจายา, และซูย เคน ฮวน. (2556). *คิดอย่างอาเซียน (แปลจาก Think ASEAN โดย ศุสดี พลสารัมย์ และภาณุชาติ บุญเกียรติ)*. กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2537). *เศรษฐศาสตร์ภูมิภาคและเมือง หน่วยที่ 9-15*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ระดม สรรพพันธุ์. (2535). *บทบาทของหอการค้าจังหวัดตากต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วรากร รัตนอารีกุล. (2544). *พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและการค้าชายแดนไทย-ลาว: กรณีศึกษาชุมชนชายแดนห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

- ศุภธิดา อติสรศุภพงษ์. (2549). *การค้าชายแดนในอำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.*
- สืบพงษ์ พงษ์สวัสดิ์. (2546). *พัฒนาการทางพื้นที่ของการค้าและบริการของเมืองชายแดนแม่สาย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.*
- สุรศักดิ์ เลี่ยมเลิศ. (2547). *การค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย: ปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าและการป้องกันและปราบปรามของกรมศุลกากร. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.*
- องอาจ สุขุมมาลวรรณ. (2546). *การค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้: กรณีศึกษาอำเภอแม่สายและเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.*
- Brakman, S., Garretsen, H., Marrewijk, C. V. and Oumer, A. (2010). *The Border Effect of EU Integration: Evidence for European Cities and Regions.* Groningen, Netherlands: Department of International Economics and Business, University of Groningen.
- Chuthatip Maneepong. (2003). *Dynamics of Industrial Development in Border Towns: Case Studies of Thailand.* Australia: University of New South Wales.
- Hanson, G. H. (2001). U.S.-Mexico Integration and Regional Economies: Evidence from Border-City Pairs. *Journal of Urban Economics*, 50, 259-287.
- World economic forum. (2013). *The Global Competitiveness Report 2013–2014 Full Data Edition.* Geneva: World economic forum.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

บทความวิชาการ

การคาดการณ์ผลกระทบจากนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการค้าและการท่องเที่ยวในเขตเมืองชายแดนจังหวัดเชียงราย

The Prediction of Effects on Asean Economic Community Policy in Business Commerce and Tourism Industry in The Border Cities of Chiang Rai Province.

ปฎิมา พิมพ์สกุล¹

ดร. สุเทพ นิ่มสาย²

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การคาดการณ์ผลกระทบจากนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการค้าและการท่องเที่ยว ในเขตเมืองชายแดนจังหวัดเชียงราย มีจุดประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาและอุปสรรคของเมืองหน้าด่านในจังหวัดเชียงราย (2) เพื่อคาดการณ์ผลกระทบจากมุมมองของผู้ประกอบการ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (ทั้งทางบวกและทางลบ) อันเนื่องมาจากนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการค้า และการท่องเที่ยวในเขตเมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงราย โดยมุ่งเน้นหาข้อค้นพบหรือ รวบรวมข้อเท็จจริงและสารสนเทศ รวมถึงผลกระทบ ต่อชุมชนและสังคมเมืองหน้าด่านของไทย ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ข้อเท็จจริงเชิงคุณภาพที่ได้จากการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการค้า และการท่องเที่ยวในพื้นที่ มาสร้างดัชนีมาตรฐานที่มีคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 7 เพื่อจัดลำดับตามศักยภาพเพื่อประเมิน โอกาสและอุปสรรคในด้าน การเมือง, เศรษฐกิจ, กฎหมาย, สังคม, เทคโนโลยี, สภาพแวดล้อม, AFTA , และ Immigration ผลวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการในเมืองหน้าจังหวัดเชียงรายคาดการณ์ว่าการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะมีผลกระทบเชิงบวกต่ออุตสาหกรรมการค้าและการท่องเที่ยว อาทิ สภาพเศรษฐกิจ สังคม การค้าเสรี การเคลื่อนย้ายของกลุ่มแรงงาน แต่เนื่องจากทั้งภาคการค้าและการท่องเที่ยวมีการขยายตัวที่มากขึ้น

¹ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ โลจิสติกส์และโซ่อุปทาน
สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง e-mail:

² อาจารย์ที่ปรึกษา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ โลจิสติกส์และโซ่อุปทาน สำนักวิชาการจัดการ
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง e-mail:

อย่างรวดเร็วอาจทำให้เกิดปัญหาด้านมลภาวะและกำแพงภาษาของผู้ประกอบการธุรกิจชาวไทยเป็นผลให้ทั้ง 2 ภาคการค้าไม่สามารถขยายตัวได้อย่างยั่งยืน เป็นผลให้ขาดความสามารถในการแข่งขันกับคู่แข่งที่มาจากประเทศเพื่อนบ้านในอนาคตได้ ดังนั้นจึงควรมีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อให้ลดความเสียหายเปรียบจากผู้ประกอบการธุรกิจชาวต่างชาติ

คำสำคัญ: เมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงราย/ธุรกิจท่องเที่ยว/ธุรกิจการค้า

Abstract

The Prediction of effects on ASEAN Economic community policy in business commerce and Tourism industry in the Border Cities of Chiang Rai Province objective are as followed

(1) To study of Economic Social Problem and Obstacle from Chiang Rai Border Cities.

(2) To prediction the effects under ASEAN Economic community policy from entrepreneurs in Chiang Rai Border Cities.

The result is the entrepreneurs in Chiang Rai Border Cities predicted the affection are increases on economic scale, social, AFTA, Immigration. However, the increasing of business commerce and tourism industry is case of pollutions. Moreover, the barrier of Language is big problem that cased Thai entrepreneurs inferior to the neighbor's competitor. To solve the problem Thai entrepreneurs have to confederate to empowering competitiveness.

Keywords: Chiang Rai Border/Tourism Industry/Business Commerce

1. บทนำ

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในปี 2558 ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของการค้าเสรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่หลายประเทศในอาเซียนจะทำความร่วมมือกันในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้ไปสู่สากล ส่งผลให้ในทุกภาคส่วนของทุกประเทศในอาเซียนเริ่มมีการเคลื่อนไหวและวางแผนเพื่อรับการเปิดกว้างด้านการค้า การลงทุน และการเคลื่อนย้ายแรงงานที่จะเสรีมากขึ้น ไม่เพียงแต่จะการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนช่วยให้เกิดการค้าที่เสรีมากขึ้นในแต่ละประเทศทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น แต่ยังช่วยให้ประเทศที่กำลังพัฒนาได้มีการพัฒนาปรับปรุงเศรษฐกิจให้ดียิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มโอกาสทางการค้าและศักยภาพของประเทศ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2556) เช่นเดียวกับประเทศไทยที่มีการตื่นตัวและเตรียมความพร้อมผู้การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเข้มแข็งและสร้างรายได้อย่างมากให้กับประเทศไทย ธุรกิจท่องเที่ยวและบริการจึงเป็นธุรกิจหนึ่งที่สำคัญและมีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของไทย และเนื่องด้วยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยนั้นมีจุดแข็งในหลายด้าน อาทิ การเป็นผู้นำทางการตลาดในภูมิภาคด้วยความเข้มแข็งของความเป็นตราสินค้า (Brand) ประเทศไทย และ

ความเป็นมิตรไมตรีของผู้คนจนสามารถก้าวสู่การนำเสนอถึงคุณค่าทางจิตใจ (Emotional Value) ที่แตกต่างจากคู่แข่ง รวมถึงความได้เปรียบทางการแข่งขัน ทั้งตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ ความดึงดูดใจในธรรมชาติและวัฒนธรรม เป็นโอกาสที่ประเทศไทยสามารถนำมาแสวงประโยชน์จากยุทธศาสตร์การตลาดของภูมิภาค (Regional Marketing Strategy)

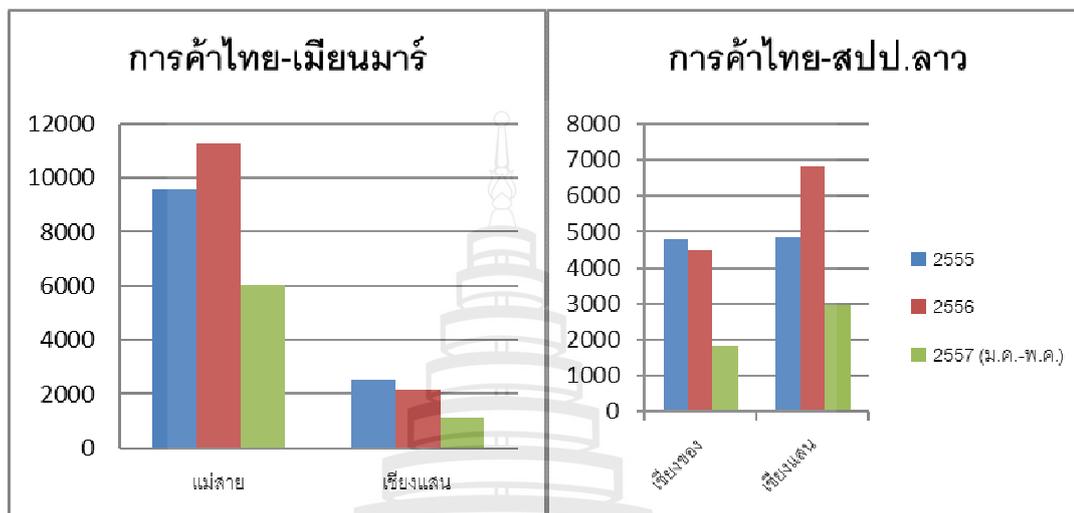
นอกจากนี้การที่ประเทศไทยมีการลดหรือยกเลิกมาตรการบางประการที่มีผลต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น การยกเลิกภาษีเงินทางของประเทศอินโดนีเซีย การอำนวยความสะดวกในการเดินทาง รวมถึงการเติบโตของสายการบินราคาประหยัด (Low Cost Airline) ในระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน มีผลให้การขยายตัวของนักท่องเที่ยวจากอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ที่เดินทางเข้าประเทศไทย เติบโตอย่างก้าวกระโดด ประเทศไทยจึงได้มีการวางแผนและกำหนดนโยบายเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในแต่ละภาคส่วน โดยเฉพาะในส่วนของภาคจังหวัดที่มีชายแดนหรืออาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จังหวัดเชียงราย ซึ่งถือได้ว่าเป็นเมืองหน้าด่าน หรือเมืองชายแดนที่สำคัญของประเทศไทย

นอกจากนี้ยังเป็นพัฒนาการเชื่อมโยงด้านการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ภายใต้กรอบความร่วมมือในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตลอดจนการพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองหน้าด่านให้มีบทบาทมากขึ้น ในบริบทของความเป็นเมืองผ่านสำหรับสินค้าในการเชื่อมโยงสินค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน และการเชื่อมโยงไปถึงประเทศที่สาม (เชียงรายได้-จีน) ผ่านจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว และจุดผ่านแดนถาวรผ่อนปรนต่าง ๆ หรือผ่านเส้นทาง R3 จึงกล่าวได้ว่า เมื่อมีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในปี 2558 แล้ว จังหวัดที่จะได้รับผลกระทบโดยตรงทั้งในด้านบวกและด้านลบ คือจังหวัดที่เป็นเมืองหน้าด่านต่าง ๆ หรือเมืองชายแดน (Kotler et al, 2556) ดังนั้นเมืองหน้าด่านหรือเมืองชายแดนของไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมรับมือกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น อีกทั้งจะต้องมีการพัฒนาและปรับตัวของชุมชนและสังคมเมืองหน้าด่านให้มีความพร้อมสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างมีประสิทธิภาพ

เชียงรายเป็นจังหวัดหนึ่งในอีกหลายจังหวัดของประเทศที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากเชียงรายเป็นจังหวัดที่มีภูมิประเทศที่สวยงาม ภูมิอากาศที่ร่มรื่น และมีศิลปวัฒนธรรมแบบล้านนาปรากฏอยู่โดยทั่วไป อีกทั้งยังเป็นจังหวัดชายแดนที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศสหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว ในเชิงเศรษฐกิจการท่องเที่ยวได้เป็นพลังผลักดันที่สำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเชียงราย กล่าวคือทำให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นอย่างหลากหลาย จนกลายเป็นแหล่งรายได้และแหล่งสร้างงานให้กับประชาชนเป็นจำนวนมาก

ทั้งนี้ความสัมพันธ์ด้านการค้าชายแดนระหว่าง ไทย สหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว นั้นมีความแน่นแฟ้นกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งในปัจจุบันการค้าชายแดนของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านนั้น มีอัตราการเติบโตที่ดีและมีแนวโน้มว่าจะดีขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจะช่วยในด้านการส่งออกสินค้าของประเทศ และช่องทางการค้าอื่นๆ อีก ตามที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า การค้าชายแดนนั้นดำเนินการผ่านจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว และจุดผ่านแดนถาวรผ่อนปรนต่างๆ และใช้เส้นทาง R3 เพื่อทำการขนส่งสินค้าผ่านประเทศเพื่อนบ้านไปยังประเทศที่ 3 ดังนั้นรัฐบาลส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรบริหารในจังหวัดหน้าด่านต่าง ๆ จึงได้ทำการกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของความเป็นเมืองหน้าด่าน สำหรับการผลิตและการค้าชายแดนให้มีประสิทธิผล และเพิ่มแนวโน้มมูลค่าทางการค้าให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เช่นเดียวกับจังหวัดเชียงรายซึ่งถือว่าเป็น

จังหวัดเมืองหน้าด่านที่สำคัญมากด่านหนึ่งในประเทศไทย โดยจังหวัดเชียงรายเป็นช่องทางหลักในการส่งออกและนำเข้าสินค้าของภาคเหนือตอนบนจากสหภาพเมียนมาร์ และ สปป. ลาว

ที่มา จำนวน โดยผู้วิจัย โดยพื้นฐานข้อมูลจาก รายงานสถิติการค้าชายแดน กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2557)

ภาพที่ 1 มูลค่าการค้ารวมของเมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงราย (หน่วย: บาท)

จากข้อมูลมูลค่าการส่งออก การนำเข้า และการค้ารวมของเมืองหน้าด่านของจังหวัดเชียงราย ของกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2557) ดังตาราง 1 พบว่าช่องทางหลักในการส่งออกและนำเข้าสินค้าของภาคเหนือตอนบนกับประเทศสหภาพเมียนมาร์ และ สปป.ลาว มีด่านที่สำคัญอยู่ 3 แห่ง ได้แก่ ด่านแม่สาย จังหวัดเชียงรายที่มีมูลค่าการค้ารวมมากที่สุดในปี 2556 เท่ากับ 11,276.30 ล้านบาท รองลงมาคือด่านแสนเชียงแสนที่มีมูลค่าการค้ารวมในปี 2556 มูลค่า 6,823.43 ล้านบาท และด่านเชียงของที่มีมูลค่าการค้ารวมในปี 2556 มูลค่า 4,477.14 ล้านบาท (กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2557) ซึ่งในอนาคตมูลค่าการค้าระหว่าง 2 ประเทศจะเพิ่มขึ้นอย่างมากทั้งก่อนและหลังการเปิดเสรีอาเซียน

นอกจากจังหวัดหน้าด่านจะเป็นจุดสำคัญในด้านการค้าระหว่างประเทศแล้ว เมื่อทำการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว ยังมีความสำคัญอีกทางด้านหนึ่งคือการท่องเที่ยว เนื่องจากตามข้อตกลงของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทุกประเทศในภูมิภาคได้กำหนดกลยุทธ์ให้แต่ละประเทศมีจุดเด่นในด้านต่าง ๆ ซึ่งประเทศไทยนั้น มีจุดเด่นในด้านการท่องเที่ยว และสาขาการบิน (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2556) ซึ่งหมายความว่าเมื่อเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การท่องเที่ยวของประเทศไทยย่อมมีผลกระทบในด้านบวกและด้านลบอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดเชียงรายที่มีชายแดนติดกับสหภาพเมียนมาร์ และ สปป. ลาว โดยตรง จึงต้องมีนโยบายที่รองรับการท่องเที่ยว และปริมาณชาวต่างชาติที่จะเข้ามาในประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งประเทศไทยได้มีนโยบายที่รองรับ

นักท่องเที่ยวที่อยู่ในกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รวมถึงธรรมาภิบาลให้มีการตื่นตัวด้านการท่องเที่ยวให้กับคนไทย ซึ่งนโยบายต่าง ๆ จะช่วยลดข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศไทย รวมถึงมีการเชื่อมโยงการบริการด้านการท่องเที่ยวกันมากขึ้นในระดับภูมิภาคอาเซียน และมีการพัฒนาเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ซึ่งจะส่งผลให้ภาคเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้รับผลประโยชน์ที่มากขึ้นเมื่อมีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอีกด้วย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2556)

อย่างไรก็ตามเมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียนที่ทำให้การท่องเที่ยวและการบริการเป็นไปอย่างเสรีประเทศไทยคงต้องคำนึงถึงการเปิดตัวของตลาดประเทศเพื่อนบ้าน ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวใหม่ รวมถึงความก้าวหน้าในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของอีกหลายประเทศในอาเซียน ดังนั้นประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้จึงเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญและทำการศึกษาวิจัยอย่างเร่งด่วน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการป้องกันก่อนปัญหาจะเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นการศึกษาสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของเมืองหน้าด่านในจังหวัดเชียงราย จึงเป็นสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญ รวมถึงการคาดการณ์ผลกระทบในด้านบวกและด้านลบที่อาจจะเกิดขึ้น ต่อภาคส่วนต่างๆ แล้วทำการศึกษาค้นหาแนวทางปรับตัว และหาข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวและการบริการในจังหวัดเมืองหน้าด่านในจังหวัดอื่น ๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาและอุปสรรคของเมืองหน้าด่านในจังหวัดเชียงราย

2.2 เพื่อคาดการณ์ผลกระทบจากมุมมองของผู้ประกอบการ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (ทั้งทางบวกและทางลบ)

อันเนื่องมาจากนโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมการค้า(SME) ในเขตเมืองหน้าด่านของจังหวัดเชียงราย

3. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

ประกอบด้วยพื้นที่เป้าหมายที่เป็นเมืองชายแดน ได้แก่ อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ ในจังหวัดเชียงราย เนื่องจากทั้ง 3 อำเภอ ถือเป็นเมืองชายแดนและเมืองหน้าด่านที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากนโยบายการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยตรง เพราะเป็นเมืองที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและมีการค้าขาย, การท่องเที่ยว เป็นตัวขับเคลื่อนในระบบเศรษฐกิจ และยังคงควรมีนโยบายในการเตรียมความพร้อมอย่างเหมาะสมก่อนและหลังการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาในครั้งนี้จะทำการศึกษถึงผลกระทบและแนวทางการปรับตัวของชุมชนในภาคส่วนที่สำคัญ 2 ภาคส่วน ซึ่งถือเป็นภาคส่วนที่สำคัญของชุมชนเมืองหน้าด่านในจังหวัดเชียงรายในปัจจุบันที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากนโยบายการค้าและการลงทุนภายใต้กรอบ AEC รวมถึงยุทธศาสตร์จีน และนโยบายการค้าและการลงทุนของสหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว ได้แก่

1. ภาคการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว อาทิ โรงแรม ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยวในเขตเมืองหน้าด่าน 3 อำเภอในจังหวัดเชียงราย ได้แก่ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงของ และผู้ประกอบการท่องเที่ยวในอำเภอแม่สาย

2. ภาคการค้า (SME) ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็กลงและขนาดกลาง (SME) อาทิ ร้านค้า บริษัท หรือโรงงานขนาดเล็ก ในเขตเมืองหน้าด่าน 3 อำเภอในจังหวัดเชียงราย ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจอำเภอเมืองเชียงแสน ผู้ประกอบการธุรกิจอำเภอเชียงของ และผู้ประกอบการธุรกิจอำเภอแม่สาย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้เป็นการคาดการณ์ผลกระทบจากมุมมองของผู้ประกอบการในชุมชนเมืองหน้าด่านจังหวัดเชียงรายตอน โขบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน : ภูมิภาคศึกษาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการค้า (SME) ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นหาข้อค้นพบหรือ รวบรวมข้อเท็จจริงและสารสนเทศ (Fact Finding and Information Gathering) รวมถึงผลกระทบ ต่อชุมชนและสังคมเมืองหน้าด่านของไทย

4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการค้าชายแดน

การค้าชายแดน หมายถึง การค้าที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ที่ผู้ค้าหรือกิจการค้าชายที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด ในอำเภอหรือหมู่บ้านชายแดนไทยติดต่อกับชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน การค้าชายแดนเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนของทุกประเทศ ซึ่งประเด็นปัญหาที่มีมักขัดแย้งกันมาเสมอ คือ การเปลี่ยนแปลงเส้นเขตแดนที่เป็นต้นเหตุของประเด็นปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างประเทศได้ แต่ถ้าพิจารณาถึงพื้นที่บริเวณชายแดนไม่ว่าเส้นเขตแดนจะถูกเคลื่อนย้ายหรือตกลงกันอย่างไร ประชากรที่อยู่อาศัยบริเวณชายแดนยังมีคอบหาสมาคม การติดต่อกับชายแดนเปลี่ยนสินค้าเหมือนเดิมมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก

ส่วนด้านการพัฒนาชุมชนชายแดนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายปัจจัย เมื่อประเทศพัฒนาขึ้นทำให้การติดต่อคมนาคมระหว่างเขตพรมแดนกับภายในประเทศสะดวกขึ้น การถ่ายเทประชากร กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการบังคับใช้ระเบียบข้อบังคับจากส่วนกลางทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากอดีตที่เป็นเพียงการติดต่อสื่อสารการค้าแลกเปลี่ยนและซื้อขายสินค้ากันผ่านแดนกลายเป็นการค้าผ่านแดน กลายเป็นการค้าผ่านแดนที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของประเทศ ที่ใดที่การค้าชายแดนคึกคักสม่ำเสมอสามารถสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นอย่างมากจนมีบุคคลท้องถิ่นเข้าไปลงทุนในด้านให้บริการขนส่งและบริการทางการท่องเที่ยวซึ่งเป็นปัจจัยหนุนให้การค้าบริเวณชายแดนคึกคักขึ้น

การค้าชายแดนเป็นลักษณะหนึ่งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์มีลักษณะที่อำนวยความสะดวกให้แก่กันทั้งในจุลภาคคือตัวบุคคล พ่อค้าแถบชายแดนตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐและระดับมหภาคคือเศรษฐกิจในภูมิภาคและพ่อค้าส่วนกลางที่เป็นผู้ผลิตสินค้าการค้าชายแดนประกอบด้วยระบบการค้า 2 ระบบคือการคือในระบบและการค้านอกระบบ

- การค้าในระบบคือ การค้าที่ผ่านช่องทางที่ถูกต้อง มีการเสียภาษี การเสียค่าผ่านด่านของแต่ละประเทศตามกฎหมายหรือมีการยกเว้นในบางสิ่งบางอย่างที่เป็นการค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ

- การค้านอกระบบ คือ การค้าที่ไม่อยู่ภายใต้กฎหมาย หรือการค้าที่ผิดกฎหมายเช่น การลักลอบขนสินค้าข้ามแดน รวมทั้งการค้าขายผ่านช่องทางอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ช่องทางที่มีสำหรับผ่านอย่างเป็นทางการ โดยที่ชายแดนของประเทศนั้นมีระยะทางที่ยากลำบากต่อการควบคุมดูแลตลอดแนวหรือเกิดจากความตั้งใจที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมายของผู้ประกอบการค้าหรือผู้ค้าขายที่ชายแดน ทำให้การค้านอกระบบมักเกิดขึ้นเสมอ ๆ และมีมากกว่าการค้าในระบบ

การค้าชายแดนมี 2 ลักษณะ

1. การค้าปกติเป็นการค้าในวงเงินที่ค่อนข้างสูง โดยระดับพ่อค้าคือบริษัทที่นำสินค้าเข้า – ออกประเทศนั้นอย่างถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบแบบแผน ตามช่องทางหรือจุดผ่านแดนที่กำหนดไว้

2. การค้าข้อย่นเป็นการค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ชายแดน ผ่านจุดผ่อนปรนทางชายแดน แต่ผู้ค้าไม่จำเป็นต้องขออนุญาตหรือได้รับอนุมัติโดยหลักการ ไม่ต้องทำการจดบันทึกเหมือนกับการค้าปกติว่าค้าขายในการปริมาณเท่าไร อย่างไร แต่การค้าข้อย่นมีข้อจำกัดเพียงอย่างเดียวคือ ต้องค้าขายกันในวงเงินที่จำกัดต่อครั้งซึ่งขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละประเทศ (วรากร รัตนอารีกุล, 2544)

แผนและนโยบายการจัดการเมืองชายแดน

ภายใต้แผนนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน (ชานินทร์ ณะอม, 2555) สามารถสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเมืองชายแดนได้ดังนี้

- นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลปัจจุบัน

เร่งฟื้นฟูความสัมพันธ์และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติ เพื่อสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคร่วมกัน และเร่งดำเนินการตามข้อผูกพันในการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ตลอดจนการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมขนส่งภายในและภายนอกภูมิภาค

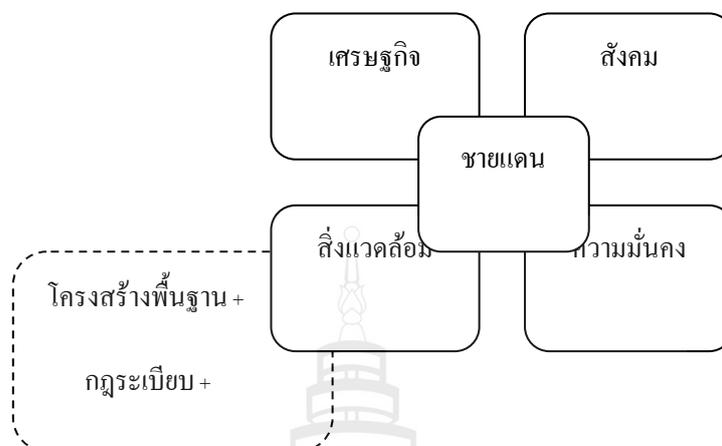
- นโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

เร่งส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยส่งเสริมความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน และสื่อมวลชน สร้างความสามัคคีและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รวมถึงการใช้ประโยชน์จากโครงข่ายคมนาคมขนส่งในภูมิภาคอาเซียนและอนุภูมิภาคให้เป็นประโยชน์ต่อการขยายฐานเศรษฐกิจทั้งการผลิตและการลงทุน

- นโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ

เร่งรัดจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยให้ความสำคัญต่อจังหวัดชายแดน เพื่อส่งเสริมการค้า การตลาด การลงทุน การจ้างงาน และการใช้วัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากความเชื่อมโยงด้านคมนาคมขนส่งของภูมิภาคอาเซียน

- แนวคิดการพัฒนาพื้นที่ชายแดน

ภาพที่ 2 แนวคิดการพัฒนาพื้นที่ชายแดน

- การขับเคลื่อนการพัฒนาชายแดนภายใต้แผนพัฒนาฯ 11

Regional Gateway: พัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดนให้มีบทบาทการเป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน

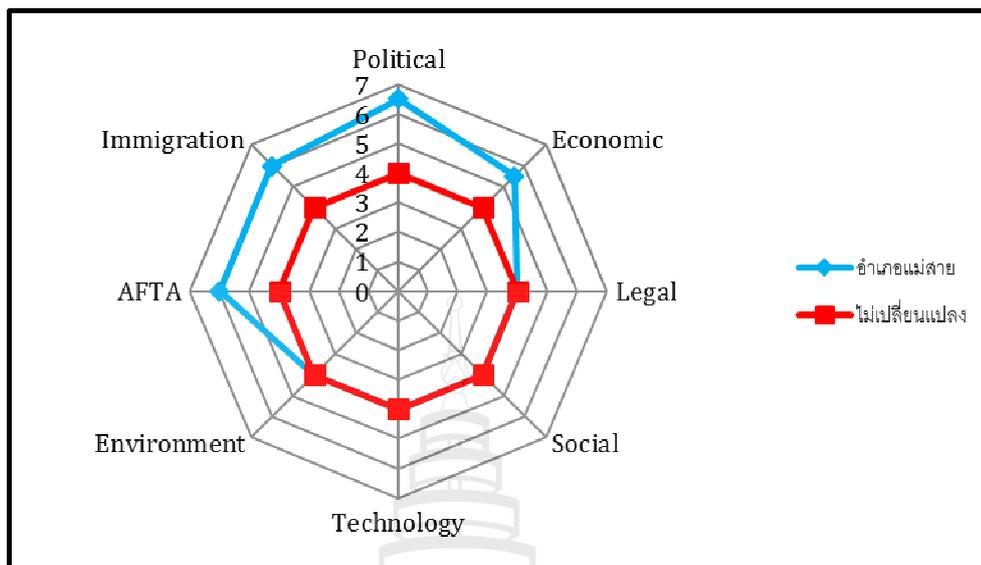
Production & Supply Chain: สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่เศรษฐกิจขนาดใหญ่ในประเทศเพื่อนบ้านกับเขตเศรษฐกิจชายแดนไทยและพื้นที่เศรษฐกิจตอนใน

Mutual Benefit & Trust: บูรณาการแผนพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้บรรลุประโยชน์ร่วมทั้งในด้านความมั่นคงและเสถียรภาพของพื้นที่ และเพื่อให้เกิดการพัฒนาจากระบบการผลิตร่วมที่สร้างสรรค์

5. ผลการศึกษา

การคาดการณ์ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอำเภอแม่สาย

ด้านการค้าชายแดนแม่สาย นับว่าเป็นเมืองหน้าด่านที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวที่มากที่สุด อันเนื่องมาจากนโยบายการสร้างเมืองแห่งการท่องเที่ยว รวมถึงความเคยชินจากอดีตจนถึงปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ ซึ่งในการวิเคราะห์แผนภาพแสดงปัจจัยผลกระทบต่อการท่องเที่ยว พบว่า ภาครัฐ เศรษฐกิจ การเคลื่อนย้ายประชากร และข้อตกลง ASEAN มีผลกระทบแง่บวกต่อเมืองแห่งสถานที่ท่องเที่ยวและเศรษฐกิจอย่างอำเภอแม่สายมากที่สุด ดังรูปภาพ 3

ภาพที่ 3 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของอำเภอแม่สาย

ด้านการค้าชายแดนแม่สาย-ท่าขี้เหล็กเป็นด่านพรมแดนที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญอย่างมากในเขตภาคเหนือตอนบน นับว่าเป็นสถานที่ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติได้จำนวนมาก เนื่องจากพื้นที่บริเวณด่านมีตลาดแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก ซึ่งมีชื่อเสียงด้านสินค้าปลอดภาษี สินค้าราคาถูก และสินค้าลอกเลียนแบบที่นำเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านและประเทศจีน จากการสัมภาษณ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอแม่สายพบว่า ทางอำเภอแม่สายมีการผลักดันด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและมีรายได้จากภาคการท่องเที่ยวเป็นหลัก สังเกตได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เพิ่มขึ้นทุกๆ ปี มีนโยบายส่งเสริมและผลักดันการท่องเที่ยว พร้อมทั้งการพัฒนาด้านการคมนาคมและระบบขนส่งมวลชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการให้บริการนักท่องเที่ยวต่างชาติและการจัดการด้านความร่วมมือกันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ จำเป็นที่ผู้ประกอบการและผู้ให้บริการในสถานประกอบการและหน่วยงานต่างๆ ต้องมีความรู้ด้านภาษา ซึ่งนอกจากภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาที่สองแล้ว ผู้ประกอบการและผู้ให้บริการชาวไทยควรจะเรียนรู้ภาษาอื่นๆ อีกด้วย เช่น ภาษาประจำชาติสหภาพเมียนมาร์ ภาษาจีนกลาง เป็นต้น แต่เนื่องจากการที่ผู้ประกอบการและผู้ให้บริการในหน่วยงาน ไม่มีความรู้ในด้านนี้มากพอ จึงทำให้การบริการนักท่องเที่ยวไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งในจุดนี้อาจทำให้ศักยภาพทางการแข่งขันของเมืองหน้าด่านอำเภอแม่สายมีคุณภาพด้อยกว่าคู่แข่งอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศในการดึงดูดนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ในเขตพื้นที่อำเภอแม่สายยังไม่มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จึงทำให้รายได้หลักมาจากการท่องเที่ยวเมืองหน้าด่านเท่านั้น ซึ่งหากมีการผลักดันและส่งเสริมสถานท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น สวนอุทยานแห่งชาติถ้ำหลวง ถ้ำปลา พระธาตุออยตุ้ง เป็นต้น จะช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไหลเวียนเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอแม่สายได้มากขึ้น ทั้งยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจและส่งเสริมภาพลักษณ์ในด้านอื่นๆ ของแม่สายได้มากกว่าเป็นเพียงตลาดสินค้าเมืองหน้าด่านเท่านั้น

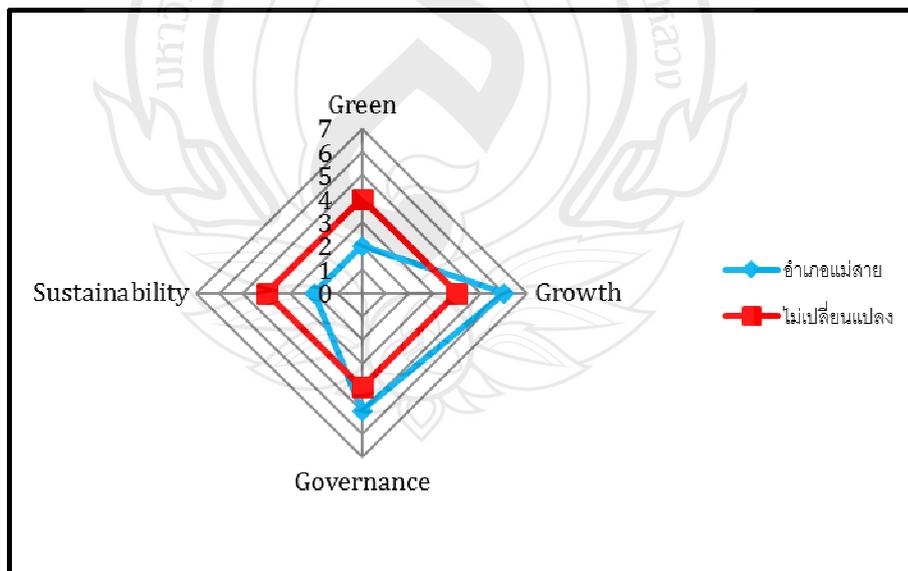
ยิ่งไปกว่านั้น หากพิจารณาจากรูปที่ 4.4 แผนภาพแสดงปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของอำเภอแม่สายพบว่า อำเภอแม่สาย ที่มีฐานชื่อเสียงในด้านการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ เพื่อทำการซื้อขาย

สินค้าราคาถูก จากทั้งฝั่งไทยและฝั่งสหภาพเมียนมาร์ นับว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์เมืองหน้าด่านแห่งสำคัญ ที่ต้องการจะส่งเสริมให้เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว โดยนโยบายเหล่านี้จะไปสอดคล้องกับการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวจากรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมให้มีการเปิดเมือง การท่องเที่ยว มีการตั้งนโยบายย่อยจากผู้นำท้องถิ่นในการสร้างความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งการจัดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการเงิน เช่น ธนาคาร เพื่อตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว

โดยจากการวิเคราะห์ข้างต้น จึงเป็นฐานอย่างดีให้กับการ วิเคราะห์ด้านการเคลื่อนย้ายประชากร อันซึ่งมีผลกระทบโดยตรงจากการที่เปิดเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว โดยการเคลื่อนย้ายด้านประชากร ไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงาน หรือด้านการค้า เศรษฐกิจ ส่วนแล้วแต่ให้ประโยชน์แก่แม่สายแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเคลื่อนย้ายของนักท่องเที่ยว จากภายในประเทศและต่างประเทศ ส่งผลให้เกิดผลกระทบแง่บวกของด้าน เศรษฐกิจ ที่จากข้อมูลที่ได้รับมา พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กำลังเป็นที่นิยมอย่างมากจากประเทศเพื่อนบ้าน จึงส่งผลให้การเคลื่อนย้ายประชากรเหล่านั้น เป็นผลดี ในด้านกระแสเศรษฐกิจที่เข้ามาสู่อำเภอ

ทั้งนี้ทั้งนั้น จากการที่มีการสร้างข้อตกลง AFTA ย่อมส่งผลกระทบต่อ การท่องเที่ยวอย่างแน่นอน แต่ด้วยความที่แม่สายเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว ข้อตกลงการค้าผ่านแดน จึงสอดคล้องกันกับการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวที่มีผลดีเชิงเศรษฐกิจ ทางผู้วิจัยจึงมุ่งเน้น ไปที่ความเชื่อมโยงกันระหว่างผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปิด AEC ที่เป็นตัวสนับสนุนผลกระทบเชิงบวกให้กับปัจจัยอื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนด้านกฎหมาย ไม่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของอำเภอแม่สาย เช่นเดียวกับ ปัจจัยภายในอื่น ๆ เช่น สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและสังคม อันเนื่องมาจากแผนการดำเนินงานของอำเภอแม่สาย ถูกใช้มาตั้งแต่ในอดีต จึงเกิดความคุ้นชินและไม่มีผลกระทบต่อด้านการท่องเที่ยวภายในอำเภอแม่สายเท่าที่ควร

ภาพที่ 4 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอแม่สาย

ซึ่งเมื่อดำเนินการวิเคราะห์ในขั้นต่อมา พบว่า อำเภอแม่สาย นับว่าเป็นแหล่งการท่องเที่ยวที่ทรงศักยภาพมากที่สุดบรรดาสามอำเภอเมืองหน้าด่าน ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า การเติบโตของการท่องเที่ยวแม่สาย มีการ

เพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยวในแต่ละปี ย่อมส่งผลให้ มีจำนวนสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ๆ มากมายเกิดขึ้น ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีการขายตัวหน่วยงานให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความสะดวกสบายในการเดินทาง ส่งผลให้ต้นทุนด้านการท่องเที่ยวมีมาตรฐานและสามารถส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจต่อไปได้

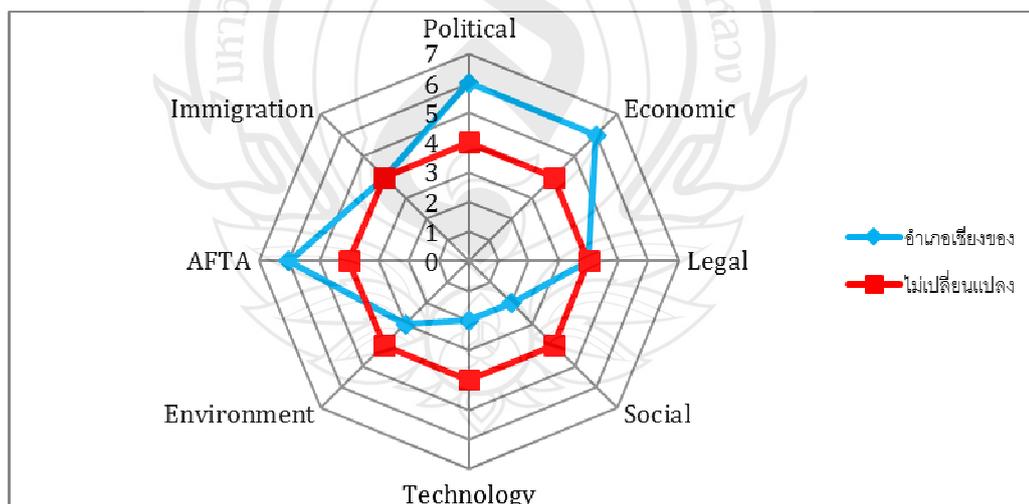
ผลประโยชน์ดังกล่าว ย่อมมีส่วนสำคัญที่เกิดจากภาครัฐที่มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ จุดเด่น การปรับปรุงเส้นทางคมนาคม และการกำหนดควบคุมพื้นที่ใช้สอยได้อย่างมีระบบระเบียบ

แต่อย่างไรก็ตาม จุดด้อยของอำเภอแม่สาย คือ ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวที่มีตัวเล็กน้อย อีกทั้งยังขาดความหลากหลายในการเดินทางในรูปแบบต่างๆ อีกด้วย จึงส่งผลให้เกิดความยั่งยืนที่ต่ำ และอาจส่งผลต่อปัญหาในอนาคตอีกด้วย

เช่นเดียวกันกับด้านการตั้งแม่สายเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว ฉะนั้นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ย่อมมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อบริษัทค้าปลีกและร้านค้า และยิ่งนานไป ความไม่ยั่งยืนเหล่านั้น ส่งผลให้อำเภอแม่สายทำลายป่าไม้และสิ่งแวดล้อมจนหมดไปในที่สุด ดังรูปที่ 4

การคาดการณ์ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงของ

ในด้านอำเภอเชียงของที่ซึ่งเป็นเมืองใหม่ด้านโลจิสติกส์ทางบกของจังหวัดเชียงราย ถ้าหากวิเคราะห์ตามปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวแล้ว พบว่า รัฐบาล เศรษฐกิจ และข้อตกลง AFTA เป็นตัวเชื่อมโยงที่สำคัญต่อผลกระทบด้านการท่องเที่ยวในเชิงบวก ตรงกันข้ามกับด้านสังคม เทคโนโลยี และ สิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยเชิงลบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงของ

ภาพที่ 5 ปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของอำเภอเชียงของ

เนื่องจากเชียงใหม่มีชื่อเสียงทางด้านธรรมชาติและความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้วยปริมาณของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการผลักดันพื้นที่ต่างๆ ในอำเภอเชียงของให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร อาทิ เช่น พื้นที่ตำบลริมโขง อำเภอเชียงของ ทั้งยังมีการวางแผน โครงสร้างของเขตเมืองเก่า เพื่อพัฒนาเป็นจุดเด่นทางด้านการท่องเที่ยวและผลักดันให้มีชื่อเสียงต่อไปในอนาคต ทั้งยังมีการลงทุนจากภาคเอกชนในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น ไร่แสงอรุณ นอกจากนี้ยังมีการขยายตัวของการลงทุนธุรกิจโรงแรม หอพักและโฮมสเตย์ เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงเส้นทางการคมนาคมมาท่องเที่ยว ยังมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น บริษัท Nok-Air ได้มีการเปิดสายการบิน กรุงเทพฯ-เชียงใหม่ โดยจะทำการลงจอดที่สนามบินแม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย ก่อนที่จะมีรถตู้มารับเพื่อนำผู้โดยสารไปยังอำเภอเชียงของต่อไป ซึ่งอาจเป็นเพราะมีการขยายตัวของแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต เช่น “นาคราชนคร” โดยคาดการณ์ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะสร้างจุดเด่นและรายได้ทางการท่องเที่ยวให้มีการเติบโตสูงสุดในอนาคต

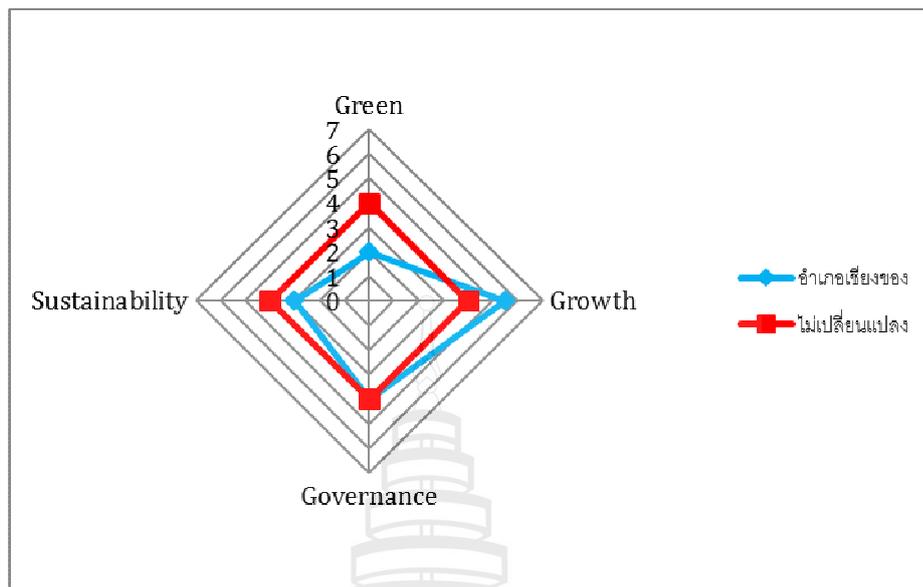
ถึงแม้ว่าอัตราการเติบโตของเมืองเชียงของและจำนวนนักท่องเที่ยวที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จะส่งผลให้มีผู้ให้บริการในธุรกิจประเภทต่าง ๆ มีจำนวนสูงขึ้นก็ตาม แต่ศักยภาพความรู้ ทักษะทางด้านภาษาศาสตร์ของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้ที่ให้บริการโดยตรงกับชาวต่างชาติในอุตสาหกรรมบริการต่างๆ เช่น โรงแรมหรือร้านอาหาร ที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อาจทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบในการแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีความพร้อมในทักษะเหล่านี้มากกว่าผู้ให้บริการชาวไทย

ตามภาพที่ 29 พบว่าอำเภอเชียงของ เป็นเมืองหน้าด่านที่มีจุดเด่นด้านโลจิสติกส์ทางบกแห่งใหม่ ได้เริ่มมีการขยายตัวเมืองมากยิ่งขึ้น หลังจากที่เคยเป็นเมืองที่มีความเงียบสงบ แต่ในปัจจุบันพบว่า มีการเชื่อมโยงจากนักท่องเที่ยว รวมถึงการเคลื่อนย้ายประชากรในด้านโลจิสติกส์มากมาย จนเรียกได้ว่า ส่งผลกระทบอย่างมากกับเมืองเชียงของ

แม้ว่า ทางเชียงของจะพยายามสร้าง โครงการ 1 เมือง 2 แบบ ที่พยายามแบ่งเชียงของเมืองใหม่ และเชียงของเมืองเก่า โดยจะแบ่งแยกอาณาเขต เพื่อจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน ซึ่งเชียงของเมืองใหม่จะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมและโลจิสติกส์ ส่วนเชียงของเมืองเก่าจะพยายามสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เช่นเดียวกับเชียงแสน โดยภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นได้มีการสนับสนุนการท่องเที่ยวทั้งเมืองใหม่และเมืองเก่า เป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจการค้าและเม็ดเงินมีปริมาณที่เพิ่มสูง ซึ่งจะไหลเข้าตัวเมืองหน้าด่านแห่งนี้อย่างไม่ขาดสาย อีกทั้งยังมีการวางแผน Mega Project 1 เพื่อพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและโลจิสติกส์ควบคู่กันไป ย่อมส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจในแง่มุมมองของการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

แต่ถึงกระนั้น เนื่องด้วยการเคลื่อนย้ายประชากร ไม่ว่าจะเป็นแรงงานในอุตสาหกรรมและโลจิสติกส์ ลูกค้าที่มาซื้อขายสินค้า บุคลากรด้านโลจิสติกส์ คนขับรถส่งของ หรือแม้กระทั่งนักท่องเที่ยว ก็จะเข้ามามีบทบาทในแง่ลบแก่คนในชุมชน ซึ่งแน่นอนว่าวิถีชีวิตจะเปลี่ยนไปในอีกรูปแบบหนึ่ง รวมถึงความปลอดภัย สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี อาจจะถูกผลกระทบเหล่านี้เข้าแทรกแซงจนยากที่จะแก้ไขได้ในอนาคต

เพราะฉะนั้นในผลกระทบแง่บวกและแง่ลบ ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากนโยบาย ASEAN หรือ AFTA เป็นส่วนใหญ่ โดยจะสอดคล้องกับผลกระทบแง่บวกของภาครัฐและเศรษฐกิจ แต่ยังคงผลกระทบแง่ลบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีจากการเคลื่อนย้ายประชากรเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 6 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงใหม่

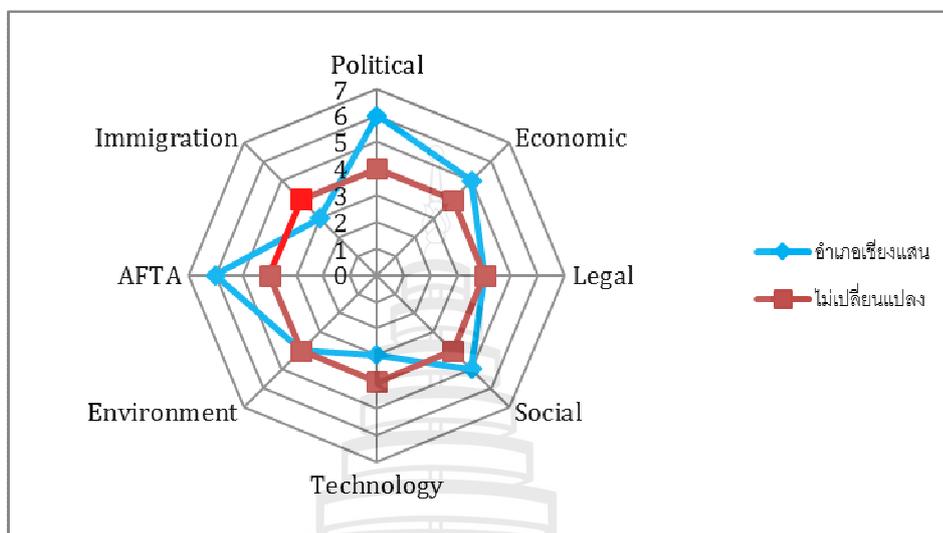
ภาพที่ 6 แสดงให้เห็นถึงผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงใหม่ โดยแบ่งจุดเด่นของปัจจัยที่ผลกระทบต่ออำเภอเชียงใหม่ไว้อย่างชัดเจน อันได้แก่ การขยายตัวของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น โดยมีการรองรับนโยบายการท่องเที่ยวที่คาดการณ์ว่าจะต้องเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอนในช่วงการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งคาดการณ์ว่าจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการที่เปิดเป็น Hub ทางโลจิสติกส์ เส้นทาง R3A โดยอาจจะมีการขยายตัวของหน่วยงานภาคบริการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลอันดี เชื่อมโยงกันกับภาครัฐที่พยายามพัฒนาและสนับสนุนการท่องเที่ยวโครงการ 1 เมือง 2 แบบ ที่สามารถท่องเที่ยวได้ทั้งเมืองเก่าและเมืองใหม่ แต่อย่างไรก็ตาม อำเภอเมืองเชียงใหม่ยังขาดความยั่งยืนในด้านการท่องเที่ยว เพราะยังไม่มีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวที่สามารถอำนวยความสะดวกได้เต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่ยังขาดแคลน แผนการรองรับนักท่องเที่ยว ความหลากหลายและน่าดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวของเชียงใหม่

อีกทั้งเมื่อมีการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 4 ที่อำเภอเชียงใหม่แล้วนั้น ย่อมส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายประชากร การเคลื่อนย้ายรถบรรทุกและมีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ต่างๆ จึงส่งผลต่อภาคสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการทำลายหน้าดิน การทำลายพื้นที่การเกษตร ทำลายภูเขา หรือการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การเกษตรเป็นแหล่งอุตสาหกรรม ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงใหม่แม้ว่าจะมีโอกาสขยายตัว แต่ยังคงขาดความมั่นคง และยั่งยืน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐที่มีระบบแบบแผนมากกว่านี้

การคาดการณ์ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงใหม่

อำเภอเชียงใหม่ เป็นอีกเมืองหนึ่งที่มีผลกระทบในแง่บวกต่อการท่องเที่ยวที่สูงมาก แต่เมื่อวิเคราะห์ตามข้อมูลที่สังเคราะห์มาแล้วนั้นพบว่า ภายใต้ผลกระทบเชิงบวก ยังมีผลกระทบเชิงลึกที่สามารถ แจกแจงรายละเอียด

ได้อีก โดยในด้านการเคลื่อนย้ายประชากรจะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมาก แตกต่างจากกลุ่มปัจจัยของภาครัฐ เศรษฐกิจ สังคม และ AFTA ที่มีผลกระทบต่อเชิงบวก

ภาพที่ 7 แผนภาพแสดงปัจจัยผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของอำเภอเชียงใหม่

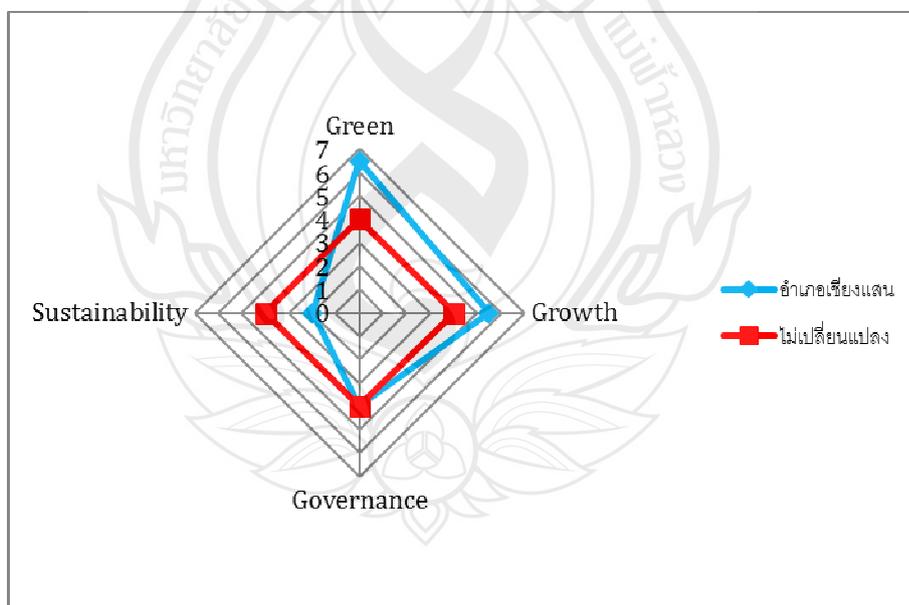
หากพิจารณาจากภาพที่ 36 พบว่าเชียงใหม่เป็นเมืองหน้าด่านที่ขึ้นชื่อด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเมืองโบราณมาเป็นเวลานาน ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักถึงการรองรับนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นจากการเปิดสมาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 จึงมีการวางแผน โครงการจัดทำศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เพื่อรองรับการให้บริการจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เป็นระบบและมีมาตรฐานยิ่งขึ้น มีการวางแผนและปรับตัวทางด้านความพร้อมทางภาษาสำหรับผู้ให้บริการในหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ พร้อมทั้งมีการส่งเสริมนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่ต้องการมาพักผ่อนในพื้นที่ เพื่อนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของพื้นที่อำเภอเชียงใหม่ในฐานะที่อำเภอเชียงใหม่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น อันจะเป็นประโยชน์กับผู้ประกอบการภายในพื้นที่ในการสร้างงานและสร้างรายได้ ทั้งยังจะสร้างความประทับใจให้กับผู้มาเยือน

ด้วยความที่อำเภอเชียงใหม่เป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีชื่อเสียงด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเมืองโบราณที่เป็นจุดเด่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ดังนั้นจึงจำเป็นที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ ควรที่จะมีทักษะการให้บริการที่มีคุณภาพ ทั้งนี้รวมถึงทักษะทางด้านภาษาสากลด้วย และจากการสอบถามพบว่าผู้ให้บริการหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐและเอกชนยังมีศักยภาพที่ไม่เพียงพอเท่าที่ควร ที่จะรองรับในอุตสาหกรรมบริการในระดับสากล ทักษะทางด้านการใช้ภาษาสากลและภาษาหลัก ๆ ในการบริการนักท่องเที่ยวที่พัฒนาไปอย่างล่าช้าของผู้ให้บริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนเชียงใหม่ อาจส่งผลให้ชุมชนเสียเปรียบในการสร้างความประทับใจและชื่อเสียงกับนักท่องเที่ยวเมื่อเปรียบเทียบกับความพร้อมของผู้ให้บริการจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ และนอกจากทักษะทางด้านภาษาแล้ว คุณภาพและงานบริการที่ทันสมัยยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเช่นกัน

ในด้านการวิเคราะห์การท่องเที่ยวของอำเภอเชียงแสนนั้น มีความสำคัญเฉกเช่นเดียวกับการเป็น Hub ทางโลจิสติกส์ทางน้ำ เนื่องจากทางผู้นำท้องถิ่นพยายามสนับสนุนการท่องเที่ยว ด้วยนโยบายการรักษาเมืองเก่า ซึ่งนับว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของเมืองเชียงแสน

ทางรัฐบาลและผู้นำท้องถิ่นสนับสนุนนโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้วยการเปิดให้ชมเมืองเก่า ที่เคยเป็นอาณาจักรเชียงแสนในอดีต ซึ่งเชื่อมโยงมาซึ่งปัจจุบัน ยังมีการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงเดิมอยู่เสมอ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง นับว่าเป็นนโยบายที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มอย่างมีคุณภาพ รวมถึงให้งบประมาณสนับสนุนด้านการเปลี่ยนแปลงทัศนวิสัยและแผนผังเมือง เพื่อสร้างความน่าสนใจต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวต่อไป

ดังนั้นการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลและผู้นำท้องถิ่น จึงส่งผลให้เศรษฐกิจของเชียงแสนอยู่ในระดับที่น่าพอใจจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวผ่านการข้ามแม่น้ำโขงไปยัง บ่อน Casino ของประเทศลาว อันเป็นจุดสำคัญต่อเศรษฐกิจของเชียงแสนในระดับหนึ่ง ซึ่งปัจจัยทั้งสองด้านนี้ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ยังส่งผลให้สังคมมีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเหล่านั้น จึงส่งผลกระทบต่อสังคมในแง่บวก แต่ในทางตรงกันข้าม พบว่า การเข้ามาของแรงงานและนักท่องเที่ยวบางส่วน ส่งผลให้สังคมได้รับผลกระทบอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านความปลอดภัย ด้านสุขภาพหรือด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจจะถูกทำลายจากพฤติกรรมของคนหลากหลายประเภท ดังนั้น การที่มีการเคลื่อนย้ายประชากรเข้ามาในเชียงแสน จึงยังไม่เป็นผลดีต่อทางอำเภอในด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากส่งผลกระทบต่อสังคมความเป็นอยู่ของชาวเชียงแสนที่พยายามอนุรักษ์กันมาตั้งแต่โบราณ

ภาพที่ 8 ผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงแสน

จากภาพที่ 8 แสดงแผนภาพแสดงผลกระทบภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่สมดุลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงแสน พบว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นในอำเภอเชียงแสนนั้นทางผู้นำท้องถิ่นและประชาชน ควรมีความใส่ใจในสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์โบราณสถานที่มีประวัติมายาวนาน จึงมีการจัดกฎระเบียบการสร้างสิ่งปลูก

สร้างหรืออาคารที่จะต้องกลมกลืนและคงความเก่าแก่ไว้ในอาณาเขตเชิงแกนเก่า ย่อมส่งผลกระทบในแง่ดีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเชื่อมโยงกับการขยายตัวของการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นรายได้ที่จะเข้ามาในอำเภอ สถานที่ท่องเที่ยวที่มีการบูรณะขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งยังมีเป้าหมายของนักท่องเที่ยวที่ชัดเจนและตอบสนองความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ทั้งนั้นผลกระทบเหล่านั้น กลับเกิดขึ้นจากประชาชนและท้องถิ่นเป็นผู้นำด้วยตัวเอง แตกต่างจากด้านอื่นๆ ที่จะต้องรอการสนับสนุนจากภาครัฐ ดังนั้นภาครัฐจึงเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ไม่มาก จึงก่อให้เกิดความไม่มั่นคงหรือความไม่ยั่งยืนที่เกิดจากความพร้อมต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ยังขาดความหลากหลายของการเดินทางและสถานที่ท่องเที่ยว และการอำนวยความสะดวกที่ไม่ทั่วถึง ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากการที่รัฐบาลเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเมืองเชียงใหม่ไม่เพียงพอนั่นเอง

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้สำเร็จลุล่วงลงได้คืออย่างสมบูรณ์แบบ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.สุเทพ นิมสาຍ ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษา ขอขอบคุณทีมวิจัยของ ดร.สุเทพ นิมสาຍ ที่เอื้อเฟื้อข้อมูล และขอขอบพระคุณท่านคณาจารย์ทุกท่านจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงที่คอยให้คำปรึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กรวรรธ (ชีวสันต์) สังขกร และ สุพัฒน์ โควิจัยชัยกุล. (2547). ผลกระทบจากการเป็นเมืองท่าของอำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กาญจนา โชคถาวร. (2542). ปัญหาการค้าชายแดน ไทย-ลาว ในเขตภาคเหนือตอนบน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2548). การค้าชายแดนไทยกับเพื่อนบ้าน 5 ประเทศ: มาเลเซีย พม่า จีนตอนใต้ ลาวและกัมพูชา. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ธานินทร์ ณะเอม. (2555). แผนพัฒนาและนโยบายการจัดการเมืองชายแดน. เอกสารการสัมมนาวิชาการประจำปี 2555 ฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ (ฝ่าย 1) หัวข้อเรื่อง “การจัดการชายแดนในบริบทที่เปลี่ยนแปลง” วันที่ 18 - 19 สิงหาคม 2555 โรงแรม สามพราน ริเวอร์ไซด์ อ.สามพราน จ.นครปฐม.
- ธานัญญารัตน์ ล้วสมบูรณ์. (2551). นโยบายและมาตรการของรัฐบาลไทยในการจัดการการค้าชายแดน: กรณีศึกษาด้านศุลกากรเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นงนภัส คู่ขวัญ เทียงกมล. (2554). การวิจัยเชิงบูรณาการแบบองค์รวม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิจดา เตชะเจริญวิกุล. (2545). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อธุรกิจบริเวณชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นิสิต พันธมิตร. (2542). ปัญหาการค้าชายแดนภาคเหนือตอนบน: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ นำานแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- นิสิต พันธมิตร. (2550). *โครงการผลกระทบของการค้าชายแดนภาคเหนือจากข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Area)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เปรมประชา ดีเมตโล. (2550). *การค้าชายแดนและผลกระทบต่อชุมชนในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย*.
 วิทยาลัยศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. (2537). *เศรษฐศาสตร์ภูมิภาคและเมือง หน่วยที่ 9-15*. นนทบุรี: โรงพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- ระดม สรรพพันธุ์. (2535). *บทบาทของหอการค้าจังหวัดตากต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า*. วิทยาลัยรัฐศาสตร
 มหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วรกร รัตนอารีกุล. (2544). *พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและการค้าชายแดนไทย-ลาว: กรณีศึกษาชุมชนชายแดน
 ห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน*. วิทยาลัยวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์.
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สุกธิดา อติสรุคพงษ์. (2549). *การค้าชายแดนในอำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย*. การค้นคว้า
 แบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สืบพงษ์ พงษ์สวัสดิ์. (2546). *พัฒนาการทางพื้นที่ของการค้าและบริการของเมืองชายแดนแม่สาย จังหวัดเชียงราย*.
 วิทยาลัยวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สุรศักดิ์ เลี่ยมเลิศ. (2547). *การค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย: ปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าและการป้องกันและ
 ปราบปรามของกรมศุลกากร*. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์.
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- องอาจ สุขุมมาลวรรณ. (2546). *การค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้: กรณีศึกษาอำเภอแม่สายและเชียงแสน จังหวัด
 เชียงราย*. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
 เชียงใหม่.
- Brakman, S., Garretsen, H., Marrewijk, C. V. and Oumer, A. (2010). *The Border Effect of EU Integration: Evidence for European Cities and Regions*. Groningen, Netherlands: Department of International Economics and Business, University of Groningen.
- Chuthatip Maneepong. (2003). *Dynamics of Industrial Development in Border Towns: Case Studies of Thailand*. Australia: University of New South Wales.
- Hanson, G. H. (2001). U.S.-Mexico Integration and Regional Economies: Evidence from Border-City Pairs. *Journal of Urban Economics*, 50, 259-287.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายปฏิมา พิมพ์สกุล
วัน เดือน ปีเกิด	1 มกราคม 2532
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 429/83 หมู่ที่ 1 The Plant สรงประภา แขวงคอนเมือง เขตคอนเมือง กรุงเทพมหานคร 10210
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

